

De obitu sororis suæ lib. 1. *Virginibus Deo sacratis.*

Meditationes lib. 1. *Verbum mihi est ad te.*

Sermones per annum lib. 2. *Erunt signa, etc., adventus.*

Laudes Salvatoris lib. 1.

Epistolarum ad diversos lib. 1.

Alia quoque nonnulla edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt. Fuit enim declamator egregius, doctus et eloquens, adeo ut quemdam hæreticum, quem nemo concludere poterat, unica disputatione superaret. Claruit in cænobio præfato Sancti Florini, quod Schonaugia dicitur, in diœcesi Trevirensi, sub Frederico imperatore primo, anno Domini 1160 et propter religionem et doctrinam in pretio habebatur. Hæc Trithemius de Vita et Scriptis Eckberti, ex quibus Liber adversum hæreses, id est, Sermones xiii adversus Catharos, prodire Coloniae an. 1530, in-8, posteaque inserti sunt tomo XII Bibliothecæ Patrum editionis Coloniensis. Liber de obitu sororis suæ exstat apud Bollandianos ad diem xviii Junii, sicutque jam anno 1500, Parisiis ab Henrico Stephano, Roberti patre, una cum Revelationibus S. Elisabethæ, ac anno 1628, Coloniae vulgatus, teste Casiniro Oudino tom. II De scriptoribus ecclesiasticis, col. 1549. Qui tamen insigniter fallitur, dum ibidem Eckberto abbati Schonaugiensi Vitam B. Heimeradi presb. et confessoris, a Leibnitio inter scriptores rerum Brunswicensium publicatam attribuit. Neque enim Eghbertus, S. Heimeradi biographus, Schonaugiensis unquam abbas aut monachus, sed Hersfeldensis fuit, ut vel ex inscriptione vitæ S. Heimeradi perspicuum est. Joannes Mabillonius in recentissima Operum S. Bernardi editione, volum. II, col. 687, Sermonem panegyricum ad B. virginem deiparam, S. Bernardo Claravallensi, sub ejus nomine in recentioribus editionibus comparet, abjudicat, et in Contentis tom. V Eckberto nostro restituit. Nec plura scio, quæ sub Eckeberti abbatis nomine typis hactenus commissa fuerint. At iis tria deinceps Opuscula addere licebit.

Primum est depromptum ex membraneo codice in-fol. min. [in]clyti monasterii Windbergensis Ord. can. regularis Præmonstratensium, quingentis circiter abhinc annis exarato, in quo nullus alius quam hic Opusculo titulus præfixus est : *Laus crucis, verba Eckeberti.* Quæ inscriptio, quin nostrum Eckebertum spectet, vix quisquam merito dubitaverit. Est hæc scriptiuncula non minus sobria quam pia, cujus numero 5, paucis et perspicuis verbis exponitur, quidquid fere a recentioribus theologis scholasticis de causis et modis Dominicæ crucem adorandi per plura capita disputatur.

Alterum Eckeberti Opusculum, nunc primum, ni fallor, in lucem productum et excusum est ejusdem *Soliloquium*, seu, ut Trithemius supra inscribit, *Meditationes.* Exstat id in novem codicibus Bibliothecæ Mellicensis, quorum tamen nullus sæculum xv, ætate superat. Codex chartaceus signatus Litt. B. num. 29, id Richardo a S. Victore tribuit his ad calcem verbis : *Explicit Soliloquium Richardi de speciali commendatione Jesu.* Verum non Richardi, sed Eckeberti abbatis Schonaugiensis esse discimus præter alia ex paulo ante laudato Trithemio, qui *Meditationes* ab his verbis : *Verbum mihi est ad te* incipientes, Eckeberto disertè attribuit. Illud ut ad pium lectorem emendatius pervenerit, ad fidem diversorum codicum castigavimus, variantesque lectiones ad calcem paginarum adjecimus.

Tertium, quod nunc primum sub nomine Eckeberti publicis juris facio Opusculum, est ejusdem *Stimulus amoris*, qui hactenus inter Opera S. Bernardi Claravallensis locum sortitus fuit. Libellum hunc seu sermonem etiam recudit inter ejusdem Opera, recentissime edita, Mabillonius tomo V, col. 649, qui tamen erudite ibidem observat, eum *sancto Anselmo tribui a Trithemio, Bellarmino et aliis sub titulo Stimuli amoris. Certe Bernardi, inquit, stylum non sapit, nec reperitur in antiquis mss. nec in prima editione Lugdunensi sub nomine Bernardi.* Ita recte vir eruditissimus. Sed hanc pietate ac spiritu plenam lucubrationem nec Anselmi esse docet nos optimæ notæ codex Windbergensis paulo supra citatus, qui præter *Laudem crucis* etiam sub expresso nomine Eckeberti eamdem hoc titulo continet : *Stimulus dilectionis Eckeberti.* Codici Windbergensi consentiunt duo Sanct-Petrenses Salisburgi, chartaceus alter, alter membranaceus, ambo sæculo xv exarati, quorum prior vocat *Librum domini Eckeberti, qui intitulatur Stimulus charitatis* : alter ait esse *Eckeberti abbatis.* Vero mihi perquam simile est, hunc *Stimulum amoris* non esse diversum a *Laudibus Salvatoris*, quas Trithemius Eckebertum scripsisse supra commemorat. Quid enim in illo aliud agit auctor, quam ut *glorietur in nomine Filii Redemptoris, et demus honorem Salvatori nostro qui magna fecit in vobis, etc.* Porro variz lectiones, quas ad linem paginarum adjeci, mihi enatæ sunt ex collatione editionis Mabillonianæ et codicis Mellicensis E. 42, qui ad bonæ notæ exemplum exaratus videtur.

ECKBERTI SCHONAUGIENSIS

SERMONES

Adversus pestiferos fœdissimosque Catharorum, qui Manichæorum hæresim innovarunt, damnatos errores ac hæreses. — Accedit breve ex Augustino de Manichæis Excerptum per eundem Eckbertum.

Opus quantivis pretii et revera cedro dignum, nec unquam satis commendandum studiosis rerum theologicarum, cum propter orationis evidentiam, tum propter ordinatissimam argumentorum methodum ac vin.

(GALLAND., *Vet. Patr. Biblioth.*, XIV, 447.)

ECKBERTI PRÆFATIO

AD REGINOLDUM COLONIENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Illustrissimo rectori pontificalis cathedræ in Colonia domino REGINOLDO, frater ECKBERTUS Schonaugiensis cænobii monachus, hoc munusculum ex meditationibus suis.

In vestra diœcesi frequenter contigit deprehendi quosdam hæreticos, qui diebus istis plurimum nota-

biles sunt in erroribus suis. Hi sunt quos vulgo Catharos vocant : gens perniciosa nimis Catholicæ fidei, quam velut tineæ demoluntur et corrumpunt, ambulantes in astutia multa. Muniti sunt verbis sacræ Scripturæ, quæ aliquo modo sectis eorum concordare videntur, et ex eis sciunt defendere errores suos, et oblatrare Catholicæ veritati : rectæ autem intelligentiæ, quæ in sacris verbis latet, et non sine magna discretionem agnoscitur, nimis expertes sunt, Ego itaque operæ pretium duxi errores eorum describere, et adnotare auctoritates Scripturarum, ex quibus se defendunt, ac demonstrare quomodo sane intelligi debeant : simulque eas partes fidei nostræ, quibus se opponunt, proponere ; et quibus Scripturæ auctoritatibus, quibus vexationibus defendi possint, cum superno adiutorio demonstrare, ut qui ista legere et in memoria habere curaverint, aliquanto promptiores sint ad disceptandum cum illis, si quando, ut assolet, in populo fuerint deprehensi. Valde enim linguosi sunt, ac semper in promptu illis est quod adversum nos dicere possint. Et est non parva verecundia nostris, qui litteras sciunt, ut sint muti et elingues in conspectu illorum. Cum essem canonicus in ecclesia Bunnensi, sæpe ego et unanimis meus Bertolphus, cum talibus altercati sumus, et diligenter attendi errores eorum ac defensiones. Multa quoque de illis innotuerunt, per eos qui exierant de conventiculis eorum, et respuerant a laqueis diaboli. Propterea et abundantius ea quæ de illis sunt, et quæ contra illos dici possunt, in hunc librum cum abbatis mei domini Hildelini exhortatione congressi vestræque celsitudini antiquæ familiaritatis causa transmisi : quatenus si forte coram vobis tales examinari contigerit, munita sit ex his sermonibus prudentia vestra, ad obstruenda ora loquentium iniqua, et ad confirmandum vacillantes animos seductibilium hominum, qui dolosis sermonibus illorum decepti, ambulare eos secundum veritatem existimant. Rogo autem, ut si rationabilem forte judicaveritis hujus libri compositionem, et in aliquo utilem Christianæ religioni fore perpexeritis, in commune cum venire faciatis, ut sit in scandalum generationi illi pessimæ cunctis diebus.

SERMO PRIMUS.

De hæresibus adversus quas disceptatio assumitur.

I. Unam pretiosam margaritam a sponso suo Christo Jesu in dotem accepit virgo Ecclesia, fidem Catholicam ; et hæc, quod dolendum est, insidiatores multos patitur his diebus, qui moluntur conterere eam. Pericula novissimorum temporum, ut æstimo, venire cœperunt, de quibus in Evangelio Salvator prophetavit, quando de signis quæ diem judicii essent præcessura, loquens ad discipulos, sicut scribit Matthæus, hæc inter cætera dicebat : *Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic Christus, aut illic, nolite credere : surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, ecce hic est in deserto, nolite exire : ecce in penetralibus est, nolite credere (Math. xxiv).* Et quidem si tam insanæ mentis adhuc quispiam venerit, qui se dicat esse Christum, nondum audivimus ; sed de pseudopropheta, qui dicunt esse in penetralibus Christum, jam multa percipimus. Ecce enim quidam latibulosi homines perversi et perversores, qui per multa tempora latuerunt, et occulte fidem Christianam in multis stultæ simplicitatis hominibus corruerunt, ita per omnes terras multiplicati sunt, ut grande periculum patiatur Ecclesia Dei a veneno pessimo, quod undique adversus eam effundunt ; nam sermo eorum serpit ut cancer, et quasi lepra volatilis longe lateque discurrit, pretiosa membra Christi contaminans : Hos nostra Germania, *Catharos* ; Flandria, *Piphles* ; Gallia, *Texerant*, ab usu texendi appellat. Sicut de eis prædixit Dominus, dicunt in penetralibus esse Christum, quia veram fidem Christi, et verum cultum Christi, non alibi esse dicunt,

A nisi in conventiculis suis, quæ habent in cellariis et in textrinis, et in hujusmodi subterraneis domibus. Apostolorum vitam agere se dicunt ; sed contrarii sunt fidei sanctæ et sanæ doctrinæ, quæ a sanctis apostolis, et ab ipso Domino Salvatore nobis tradita est. Ipsi etenim sunt de quibus apostolus Paulus epistola ad Timotheum ita locutus est : *Spiritus autem manifeste dicit quia in novissimis diebus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium et prohibentium nubere, abstinere a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione (I Tim. iv).*

De conjugio. Hæresis prima.

B II. Et quidem vere hi sunt ad quos pertinet hic sermo, quoniam nuptias reprobant et condemnant, ita quod non aliud quam æternam damnationem promittunt eis, qui in conjugali vita permanent usque in finem. Approbare quidem se dicunt quidam ex eis, illorum conjugium, qui virgines conveniunt, sed nec illos salvati posse dicunt, nisi ante finem vitæ suæ ab invicem separentur ; ac per hoc tale quoque conjugium prohibent.

Secunda, de usu carnis vitando.

Carnem omnem vitant, qui perfecte sectam illorum ingressi sunt : non ea causa qua monachi, aut alii spiritualiter viventes ab ea abstinere, sed idcirco vitandum esse esum carnis dicunt, quia de concubitu nata sit omnis caro : et ex hoc immundum esse arbitrantur.

Tertia, de creatione carnis.

Et hanc quidem rationem manifestius dicunt, sed in occultis suis, quod pejus est dicunt, videlicet omnem carnem facturam diaboli esse,

ideoque neque in summis necessitatibus eam ullatenus gustant.

Quarta, de baptismo parvulorum.

De baptismo varie loquuntur. Baptismum nihil prodesse dicunt parvulis qui baptizantur, quia per se ipsos baptismum petere non possunt, quia nullam fidem possunt profiteri.

Quinta, de baptismo aquæ.

Est autem aliud quod inde communius sed occultius loquuntur, videlicet quod nullus baptismus in aqua prosit ad salutem. Inde et eos qui ad sectam illorum transeunt, suo quodam occulto modo rebaptizant, quem baptismum in Spiritu sancto et igne fieri dicunt.

Sexta, de animabus mortuorum.

De animabus mortuorum talem sententiam habent, quod in ipsa hora exitus sui, vel transeunt ad æternam beatitudinem, vel ad æternam damnationem. Non enim recipiunt quod credit universalis Ecclesia, videlicet esse quasdam purgatorias pœnas, in quibus animæ quorundam electorum ad tempus examinentur pro peccatis suis, de quibus in hac vita per condignam satisfactionem ad plenum purgatæ non sunt. Propterea ergo arbitrantur superfluum et vanum esse orare pro mortuis, eleemosynas dare, missas celebrare, et irrident pulsationes campanarum quas facimus, quæ tamen pia ratione in ecclesiis fiunt, ut videlicet vivi ad orandam pro mortuis commoveantur, et ad memoriam propriæ mortis excitentur.

Septima, de missæ contemptu.

Missas quæ in ecclesiis celebrantur omnino spernunt et pro nihilo ducunt. Nam si forte cum populo in quo habitant, ad audiendum missas, sive etiani ad percipiendam Eucharistiam accedunt, omnino hoc simulatorie faciunt, ne infidelitas eorum possit notari. Ordinem quippe sacerdotii in Romana Ecclesia, et in cunctis Ecclesiis catholicæ fidei omnino periisse dicunt, nec usquam nisi in secta eorum veros sacerdotes inveniri.

Octava, de corpore et sanguine Domini.

Corpus Domini et sanguinem nullo modo nostra consecratione fieri, aut a nobis per communicationem percipi posse credunt; se autem solos in mensis suis corpus Domini facere dicunt. Sed in verbis illis dolum habent; non enim verum illud corpus Christi significant, quod de Virgine natum fuisse credimus, et quod passum est in cruce; sed sui ipsius carnem corpus Domini vocant; et in eo quod sua corpora nutriunt cibis mensæ suæ, corpus Domini se facere dicunt. Nec intactum præteribo quod audivi a quodam viro fideli, qui agnita eorum perfidia et secretis quibusdam turpitudinibus, de societate eorum exivit.

Nona, de humanitate Salvatoris.

Nam in Domino Salvatore ita errare eos affirmabat, ut dicerent eum non vere natum ex Virgine, nec vere humanam carnem cum habuisse,

sed simulatam carnis speciem; nec ex mortuis eum resurrexisse, sed mortem et resurrectionem simulasse. Propter quod et Christianis Pascha celebrantibus, vel negligenter hoc celebrant si inter ipsos sunt, vel occasiones quærunt discedendi de medio eorum quibus cohabitant, ne cum eis solemnizare cogantur. Celebrant pro eo aliud quoddam festum, in quo occisus, est hæresiarcha eorum Manichæus, cujus procul dubio hæresim sectantur, quod beatus Augustinus contra Manichæos Beina [Bema] appellari dixit. Meus autem recitator ab eis quibus ipse fuerat commoratus, Maliosa dixit vocari, et autumnali tempore celebrari. Præter hæc et novam quamdam, et hætenus inauditam insaniam de eis compertam habemus, quam manifeste concessi sunt quidam eorum, cum examinarentur a clero in civitate Colonia, ubi et a populo ferventis zeli combusti sunt.

Decima, de humanis animabus.

Dicebant enim animas humanas non aliud esse, nisi illos apostatas spiritus, qui in principio mundi de regno cælorum ejeti sunt: et eos in humanis corporibus posse per bona opera promereri salutem; sed hoc non nisi inter eos, qui ad eorum pertinent sectam.

Talia jam longo tempore latenter susurraverunt, lustrantes ubique domos seductibilium hominum, et multas in his temporibus infelices animas, ut audivimus, captivas ducunt retinaculis susurri pessimi. Circumeunt, ut ita dicam, mare et aridam, ut faciant Catharum unum, et omnem religiosam conversationem impia detractione commaculant; nec quemquam salvari posse, nisi ad eorum transierit sectam affirmant. Itaque cum omni diligentia evigilare necesse est omnes qui zelum Dei habent, et exercitatos habent sensus in Scripturis sanctis, ad capiendas vulpeculas has pessimas, quæ demoliantur vineam Domini Sabaoth. Multi quidem sunt errores illorum, ita ut nemo omnes enumerando prosequi valeat; sed eos qui maxime periculosi mihi visi sunt, distinxi, et in una serie disposui, quoniam annuente Deo specialiter adversus eos loqui mihi propositum est.

De origine sectæ Catharorum.

III. Sciendum vero est, et non celandum ab auri-bus vulgi, quoniam indubitanter secta eorum, de quibus agimus, originem accepit a Manichæo hæresiarcha, cujus doctrina maledicta erat et tota venenosa, et radicata est in populo isto perverso. Multa tamen permista habent doctrinæ magistri sui, quæ inter hæreses illius non inveniuntur. Divisi sunt etiam contra semetipsos, quia nonnulla quæ ab aliquibus eorum dicuntur, ab aliis negantur.

Manichæus autem iste, ut nunc pauca de illo loquar, a Persia oriundus erat, et primo quidem Manes dicebatur, postea vero a discipulis suis Manichæus appellatus est, ne insanus videretur, et dictus Manes a mania, quod est insanix nomen.

Sic autem insanus erat, ut diceret seipsum Spiritum sanctum, et se missum fuisse a Christo in mundum, sicut promiserat cum ascensurus esset in cœlum. Ideoque et Christi se apostolum dicebat, quasi missum ab ipso. Unde et discipuli ejus hoc gloriabantur, quod in magistro ipsorum completa esset promissio Christi de Spiritu paraclito. Ex numero discipulorum suorum duodecim elegit, quos quasi apostolos suos habebat, ut in hoc haberet formam Christi, qui ex discipulis suis duodecim sibi elegit apostolos: quem numerum imitatores ejus et hodierna die observant, quia ex electis suis habent duodecim quos appellat magistros, et tertium decimum principem ipsorum: episcopos autem septuaginta duos qui ordinantur a magistris, et presbyteros et diaconos qui ab episcopis ordinantur, et hi electi inter eos vocantur. Mittuntur autem ex omnibus qui idonei videntur ad eorum errorem, vel ubi est, sustentandum et augendum, vel ubi non est, seminandum. Manichæi doctrina et sequacium ejus Christianæ fidei in ipsa radice sua se opponit, sicut nunc demonstrabo.

IV. Credimus enim et confitemur unum solum esse Deum, qui fecit cœlum et terram et omnia quæ in eis sunt, et hæc radix fidei nostræ. Illi vero duos creatores esse docent: unum bonum et alterum malum, videlicet Deum et quemdam immanem principem tenebrarum, quem nescio quomodo rectius vocare possumus diabolum. Duas naturas fuisse dicunt ab æterno contrarias sibi invicem, unam bonam et alteram malam, et ex eis dicunt creata esse universa. Animas hominum, et vitalem spiritum quorumlibet animantium, et virtutem quæ vivificat arbores et herbas et quælibet semina, a Deo originem habere dicunt, et condita ex illa bona natura: imo et quamdam partem Dei, unumquodque talium esse volunt. Carnem vero omnium quæ vivunt super terram, tam hominum quam aliorum animantium, ab illo immani principe tenebrarum, id est diabolo, originem dicunt habere, et condita ex mala natura; et ob hoc, ut supra dictum est, esum carniū vitant. Horrendus est sermo et omnino alienus ab humano sensu, quem de talibus rebus filii diaboli confinxerunt ad perditionem omnium eorum qui illis credunt, et a casta veritate quæ est in Scripturis sanctis, mentem avertunt.

V. Hoc quoque manifestum inter errores Manichæi et discipulorum ejus legitur: quod dicebant Filium Dei nunquam vere humanum corpus suscepisse in Virgine, sed similitudinem tantum humani corporis habuisse: et nunquam vere passum aut mortuum fuisse, aut resurrexisse, sed tantum in his omnibus fefellisse humanos sensus, ita ut hominibus vera viderentur cuncta quæ dicuntur de humanitate ejus, et quod nulla tamen veritas fuisset in his omnibus. Idipsum autem ante Manichæum in Persia docuerant duo magi, Zaroc et Arphaxat. Et sicut diximus, hæc omnia nobis veraciter comperta sunt de omnibus istis quos nunc Catharos

vocant; et ipsi originem habuerunt a quibusdam discipulis Manichæi, qui olim Catharistæ dicebantur. Nam Manichæus ille de quo totus hic error processit, multos quidem discipulos habebat et sub una secta erant, dum adhuc viveret; mortuo autem eo, dissenserunt ab invicem et divisi sunt in tres partes, et vocati sunt quidam eorum Mattharii, quidam vero Catharistæ, quidam autem singulariter Manichæi dicebantur, quia singularius cæteris magistrum suum secuti sunt; omnes tamen commune habebant hoc nomen, ut dicerentur Manichæi, quia omnium error a Manichæo originem habuit. Ipsi vero qui Catharistæ dicebantur omnibus cæteris turpiores habebantur, propter quasdam secretas spurcicias quas specialiter ipsi exercebant. Quorum doctrinam et vitam indubitanter sectantur isti, de quibus nunc sermo est nobis. Unde autem Catharistæ, id est *purgatores*, primo vocati sint, alio loco dicere statui; ne principium libri hujus aliquis abominetur, si statim omnes pravitates eorum narra-rem. Nam quæ de Manichæis a beato Augustino conscripta sunt, summatis et brevitè collegi ex tribus libris ejus, videlicet ex eo qui inscribitur *contra Manicheos*, et eo qui intulatur *De moribus Manichæorum*, et ex libro *De hæresibus*; et eandem collectionem in fine libri hujus adnectere dispono, ut qui legerint, possint quasi a fundamento totam hanc hæresim plenius agnoscere, et intelligant quoniam hæc hæresis omnium hæresum sentina est. Produnt autem semetipsos quod sint de errore Manichæi, in eo quod dicere solent; et quod beatus Augustinus prodiderit secreta eorum: et constat quod ipse ante perceptionem baptismi disciplinæ Manichæorum aliquandiu interfuit, et postea errores eorum et secreta manifeste in libris quos nominavi, descripsit et confutavit.

SERMO II.

De eo quod doctrina Christiana occultanaa non sit.

I. Ad vos ergo nunc mihi sermo est, o Cathari plebs angulosa, qui non alibi nisi in vestris penetralibus Christum esse quærendum æstimatis. Dicite mihi, quando iniiit hoc consilium Dominus, vellet esse absconditus in angulis vestris? Dicitis quoniam veritas Christianæ fidei vobis solis sit nota, et apud vos solos abscondita. Sed scimus quoniam Dominus Salvator ipse eam non abscondit, ut patet in verbis ipsius, quæ imminente sua passione coram pontifice Judæorum locutus est, dicens: *Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagogis, ubi omnes Judæi conveniunt, et in occulto locutus sum nihil (Joan. xviii)*. Non enim ita aliquid locutus est, ut hoc vellet occultum permanere. Nam etsi aliquando discipulis seorsum a turbis aliqua loquebatur, quæ non illo tempore conveniebat fieri manifesta, dicebat tamen illis: *Quod dico in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta (Matth. x)*. Quibus et post resurrectionem suam præcepit di-

cens : *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* (Marc. xvi.) De quibus et evangelista subdit, dicens : *Illi autem profecti, prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem eorum confirmante sequentibus signis (ibid.).* Prædicaverunt non in angulis, non in cellariis, aut tetrinis, sed sicut Scriptura dicit : *Prædicaverunt ubique, non solum coram plebe, sed et coram regibus et principibus omnium terrarum, sicut scriptum est de eis : In omnem terram exivit sonus eorum (Rom. x).* Noluit doctrinam suam a Paulo celari Dominus, cum dicebat : *Vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum coram regibus et principibus et filiis Israel (Act. ix).* Ipse quoque Paulus a nullo genere hominum celandam esse veritatem Evangelii æstimabat, quando dixit : *Græcis ac barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum, ita quod in me promptum est vobis qui Romæ estis evangelizare (Rom. i).* Sicut dixi, prædicaverunt sancti apostoli in manifesto doctrinam salutis, et signa fecerunt mortuos suscitando, cæcos illuminando, et omnem languorem pellendo in nomine Christi, et sustinuerunt crucifigi, gladioque necari, ac diversis passionibus deduci ad mortem, pro testimonio veritatis.

II. Vos autem si estis, sicut dicitis, apostoli Christi, quare tanto tempore latuistis? Si vos estis Ecclesia Dei, ut dicitis, quare usque ad hæc tempora semper in abscondito ambulastis? Dominus dicit in Evangelio de Ecclesia sua : *Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendant lucernam, et ponunt eam sub modio, sed supra candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt (Matth. v).* Mons ipse Christus est, civitas supra montem posita, Ecclesia est, cujus fundamentum est Christus. De ea dicit Dominus, quod non potest abscondi : vos autem semper absconditi fuistis, et doctrinam vestram occultastis, et ita lucernam vestram sub modio timoris positam habetis, nec unquam eam alicui manifestastis, de quo timetis, quod vos faciat manifestos. Nam ab ipsis quoque qui veniunt ad vos, fidem vestram, ex qua salvandos vos esse speratis, et occulta opera vestra longo tempore, ut dicunt, quindecim annis occultatis, donec diu eos probaveritis, ita ut sperare possitis de eis quod non prodant vos. Non hoc sancti apostoli fecerunt, et successores eorum qui nobis sunt noti. Non absconderunt lucernam sub modio, quia nec causa timoris, nec causa commodi temporalis luce evangelicæ veritatis, quam a Christo acceperant, celaverunt; sed super candelabrum, id est super Ecclesiam, ita manifeste eam constituerunt, ut luceret omnibus qui in domo, id est in mundo, erant. Omnibus etenim tam bonis quam malis, electis et reprobis innotescere voluit Dominus, qualis esset fides et religio Christianorum, ut nemo per ignorantiam posset se excusare.

III. Forsitan ad verbum illud confugitis, quod

A Dominus ad discipulos suos locutus est dicens : *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos (Matth. vii).* Rustici viles nolite assumere verba hæc in defensionem vestram quia non recte discernitis ea. Omnibus hominibus manifeste dicenda sunt verba salutis, sine quorum agnitione salvari nemo potest, nec aliquis ita canis aut porcus judicandus est, ut occulari debeant ab eo. Nam ut ait Apostolus : *Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (I Tim. ii).* Quod si quis audita et agnita veritate pertinaciter et incorrigibiliter ei contradicit, et nititur commaculare veritatem scæda detractioe et irrisione, debet justa ratione a tali suspendi prædicatio veritatis, quod est subtrahi sanctum et margaritas a porcis et canibus. Tales esse perscrabant sancti apostoli Judæos, in quibus satis laboraverant verbo prædicationis, cum novissime eis dicebant : *Quoniam repulistis a vobis verbum Dei, et indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xxi).* Conversi sunt ad gentes, et eis manifeste prædicaverunt doctrinam salutis, quos sciebant esse idololatrias, et pollutos omni genere immunditiarum : et vos ita canes et porcos vos judicatis, ut nunquam manifeste inter vos prædicetis doctrinam vestram, sine qua neminem salvari posse arbitramini, cum Dominus dicat : *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est (Matth. x).*

IV. Si forte acciderit ut aliquis vestrum pro errore suo deprehensus fuerit, et deductus ante iudices Ecclesiæ; aut omnino negatis fidem vestram, aut tunc primum aliquos errores vestros confitemini cum de vita amplius non speratis. Sed illa confessio non est ad gloriam vobis, et est quasi confessio furis, qui cum de vita sua desperat, latrocinia sua impudenter confitetur sub laqueo; et sunt interemptiones, quas aliquando a populo zelante pro lege Dei sui aliqui vestri patiuntur, non quasi passiones apostolorum, sed quasi judicia furum et latronum. Vos quippe estis, de quibus Dominus in Evangelio dicit : *Omnes quotquot venerunt, fures sunt et latrones (Joan. x).* Non enim nisi furtive, et quasi per latrocinium acquiritis in partem animas miserorum, quos trahitis post vos, et omne negotium vestrum est perambulans in tenebris, quoniam sicut ait Salvator : *Omnis qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus (Joan. iii).* O quales apostoli! o quales evangelistæ! quoniam bene impletis illud quod mandavit Dominus prædicatoribus verbi sui per prophetam dicens : *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion; exalta vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem, exalta, noli timere (Isa. xl).* Non hoc certe impletis, sed illud mandatum Priscilliani observatis : *Jura, perjura, secretum prodere noli.* Dicitis modo, nondum venit tempus nostrum ut manifestari debeamus;

sed jam tunc incipimus palam loqui mundo, et erit adhuc tempus quando Deus Ecclesiam suam, id est nos exaltet, et impleatur in nobis illud quod Dominus dicit de Ecclesia sua: *Non potest abscondi civitas supra montem posita (Matth. v)*. Sed dicite mihi; si semper supra montem, id est Christum, posita fuit civitas ista, hoc est societas vestra, quomodo potuit fieri, ut tanto tempore esset abscondita? Jam enim a tempore Dominicæ ascensionis transierunt mille et centum anni et amplius, et nunquam sublimata est religio vestra; aut si sublimata est, dicite si scitis, in quibus temporibus et sub quibus regibus terræ factum est hoc, ut ubique in mundo audiretur prædicari fides Catharorum? Quando factum est hoc, ut omnes principes et domini terrarum, qui non essent vel pagani vel Judæi, essent Cathari et gubernarent subditos suos secundum legem Catharorum? Certe si hoc nobis demonstrare possetis, crederemus vobis, quod aliquando civitas vestra posita fuisset in manifesto; sed hoc gratia Dei nunquam factum est.

SERMO III.

De incremento et manifestatione catholicæ fidei.

I. Audite nunc de fide et gratia, quam prolfitemur et quam in manifesto prædicamus, quomodo pervenerit in nos et quomodo Ecclesia Dei, cujus nos per ipsius gratiam membra sumus, exaltata est et posita in manifesto. Fidem beati Petri apostoli quam ipse habuit et prædicavit, suscepit post ascensionem Domini civitas magna Antiochia; et ipse erat in ea docens annis septem non occulte, non in subterraneis domibus, sed episcopus erat totius civitatis, et ipsius causa regalis aula, quæ erat in civitate, per devotionem populi commutata est in ecclesiam, in qua communiter populum docuit, et missas celebravit, et ordinabat ea quæ ad Christianam religionem pertinebant. Ibi primum eis qui fidem Christi susceperunt impositum est nomen hoc ut vocarentur Christiani. Cum autem ibi firmasset fidem Christianam et legem divinam beatus Petrus ordinavit in suo loco episcopum civitati beatum Evodium, cujus et successor fuit Ignotius clarissimus martyr, discipulus sancti Joannis evangelistæ, et ipse inde profectus est Romanam, itemque in ea fidem Christianam docuit, ac maximam partem civitatis ad Christum convertit, et per xxv annos Ecclesiam Christi ibi gubernavit. Ibi manifeste confessus est coram Nerone imperatore fidem Christi, et uxorem ejus Libyam, et uxorem Agrippæ præfecti Agrippinam, ad fidem convertit, et ob ejusdem fidei prædicationem, Nero enim crucifigi præcepit, et Paulum simul cum ipso ibidem prædicationem gladio necari jussit.

II. Ex illo igitur tempore semper fides Christiana crevit in urbe Roma, nec unquam defecit in Romana Ecclesia fides quam habuerat et quam prædicaverat Petrus, sicut et ei promiserat Dominus, quando imminente passione sua dixit ad eum: *Ego*

A rogavi pro te, ut non deficiat fides tua (Luc. xxii), hoc est, fides Ecclesiæ quam tibi commisi. Beatus autem Petrus cum sciret appropinquare sibi passionem suam, sanctum Clementem, quem ad fidem converterat et baptizaverat, ordinavit in episcopum, ejusque gubernationi sedem suam et Ecclesiam, quam ipse rexerat, commisit. Et ita successor beati Petri factus est in sede illa, et ad ultimum ipse quoque pro testimonio fidei Christianæ martyrium passus est. Nam quod Linus et Cletus successores Petri fuisse leguntur, ita intelligendum est, quod adhuc ipso vivente, coadjutores ejus exstiterunt in gubernando populum Dei Romæ, et ad hoc ab ipso erant in episcopos ordinati, ut scribit quidam apostolicorum Patrum episcopis Germaniæ et Galliæ. Qualem autem fidem a beato Petro Clemens susceperat, talem et successores ejus habuerunt, et prædicaverunt in Romana urbe, et eam prædicari fecerunt in aliis terris per eos quos ad prædicandum miserunt; et paulatim quidem crevit Ecclesia in ea fide, et magis de die in diem promovebatur quamvis multi reges et principes gravibus eam persecutionibus opprimere niterentur usque ad tempus beati Silvestri papæ, sub quo pax magna, et libertas data est Ecclesiæ, et exaltari cœpit, et ad summos honores promoveri fides et religio Christiana.

III. Ipse etenim sicut antiqua nobis scripta commemorant, prædicatione verbi Dei, et magnorum ostensione miraculorum Constantinum imperatorem filium Helenæ reginæ (quæ crucem Dominicam invenit) convertit ad fidem: ita ut imperator de regali solio suo descendens in eo collocaret beatum Silvestrem, et ad pedes ejus se humiliaret. Ipse quoque in equo suo consedere eum fecit, et ad modum servi ei ministravit pedester incedens ante eum, et freno eum deducens, et consignans ei dominium urbis. Insuper et regale palatium illic ei construxit, et omnem regium honorem et potestatem quam habebat Romæ et in partibus occidentis ipsi ac successoribus ejus concessit, et totius senatus honorem clero qui cum ipso erat tradidit, et ipse cum senatoribus omnibus de urbe egrediens, Byzantium transmigravit, et urbem nominis sui Constantinopolim ædificavit: solum autem nomen imperatoris sibi ac successoribus suis retinuit. In hunc modum crevit, et confortata est, et usque ad summos honores promotata est in Romana potestate Ecclesia Dei, et fides quam beatus Petrus docuit et quam successores ejus ab eo tenuerunt, et usque ad ista tempora perduxerunt.

IV. Simili modo et per alios apostolos in aliis regnis per totum mundum fides Christi dilatata et sublimata est. Ad has autem Cisalpinas partes hoc ordine pervenit. Beatus Petrus, dum Ecclesiam Dei Romæ gubernaret, misit tres ex discipulis suis, videlicet Eucharium, Valerium et Maternum prædicare Teutonicæ genti Evangelium Christi. Qui venientes in civitate Treverim, prædicaverunt in ea,

et cum Dei adjutorio converterunt eam ad fidem Christi, et baptizaverunt omnem populum in finime civitatis quod dicitur Olevia. Primus eorum episcopus urbis erat Eucharis, quo defuncto Valerius in episcopatum successit, quo etiam defuncto Maternus, qui de morte per baculum Petri suscitatus fuerat, episcopus factus est, non solum in Treveri, sed et in Colonia quæ antiquitus Agrippina vocabatur, simulque in civitate Tungerensi quæ Hunorum persecutione delata est. Ipsa est ergo fides beati Petri, quam hi sancti prædicaverunt Ecclesiis quas ipsi gubernaverunt, ipsorumque successores tenuerunt et prædicaverunt usque in hodiernum diem. Tandem quoque fidem prædicavit in civitate Moguntia Crescens discipulus Pauli apostoli. Beatus quoque Bonifacius, vir eximie sanctitatis, qui primus in ea archiepiscopus fuit, et martyrium pro Christo suscepit, et successores ejus usque in hodiernum diem hanc fidem tenuerunt et docuerunt in Ecclesia Moguntinensi, et ipsa in omnibus Ecclesiis ei subditis usque nunc tenetur et prædicatur.

V. Ecclesiæ Metensi primus episcopus fuit sanctus Patiens, discipulus sancti Joannis evangelistæ, et ipse in ea fidem nostram docuit et firmavit, et permanet in ea usque in præsentem diem. Sanctus Clemens, successor apostoli Petri, beatum Dionysium virum clarissimæ sanctitatis, qui prædicatione apostoli Pauli Athenis conversus fuerat, in Galliam misit prædicare verbum Dei, et cum eo tres illustres viros, Marcellum, Saturninum et Lucianum. Qui cum ad portum Arelati pervenissent, beatus Dionysius sanctum Marcellum in Hispaniam direxit, sanctum Saturninum in Aquitaniam, sanctum vero Lucianum ad Belvacensem civitatem, quorum singuli regiones et civitates sibi destinatas repleverunt doctrinis fidei quæ usque in præsens tempus ibidem tenetur et prædicatur. Ipse vero sanctus Dionysius cum duobus sociis, Rustico et Eleutherio, Parisios adiit, ibique fidem quam per beatum Paulum didicerat prædicavit, et per totam Franciam dispersit, et pro eadem fide martyrium pertulit, simulque socii ejus, Rusticus et Eleutherius, cum eo. Martyrium vero ipsius singulari et inaudito miraculo Deus honoravit, in eo quod post decollationem suam ipse propriis manibus caput suum a loco martyrii per spatium milliarii usque ad locum in quo humatum est corpus ejus, deportavit. Testimonium hoc grande erat perfectissimæ sanctitatis ejus et rectæ fidei, ac sanctæ religionis quam ibi docuerat atque fundaverat.

VI. Ipsam fidem quam beatus Dionysius in Gallia reliquit, sanctus Hilarius Pictaviensis episcopus, egregius doctor et nobilissima lucerna Ecclesiæ Dei, tenuit et docuit verbis et scriptis et exemplis. Ita fidem tenuit et docuit, et omnibus modis promovit beatus Martinus Turonensis episcopus, cujus sanctitas per omnes fines mundi usque in præsentem diem clarissime splendet, et in summa veneratione habetur. Cujus fidei et doctrinæ testimonium perli-

abit divina virtus, in trium mortuorum suscitatione, aliorumque valde mirabilium operum exhibitione. Eamdem quoque fidem beatus Remigius Remensis civitatis archiepiscopus tenuit et docuit, et insignibus miraculis confirmavit. Hic Clodoveum inclytum regem Franciæ, et cum eo copiosam multitudinem gentis Francorum convertit ad fidem Christi, et baptizavit in Remensi civitate, misso ei chrisinate de cælo. Ex illo ergo tempore reges Francorum, et principes Galliæ cœperunt esse Christiani, et cœpit communiter per totam Franciam publice coli religio Christiana, et per omnes civitates in veneratione haberi fides Christiana, eademque usque in præsentem diem in tota Gallicana Ecclesia prædicatur.

VII. De genere Clodovei processit Carolus Magnus, qui inter Francorum reges summus atque gloriosissimus erat. Hic in eadem fide baptizatus est, quam a beato Remigio rex Clodoveus acceperat, et quam ceteri reges tenuerunt, qui a Clodoveo processerunt. Hic a beato Leone papa Romam vocatus est, et consecratus in imperatorem, et factus est advocatus Romanæ Ecclesiæ, et fidelissimus defensor totius Christiani populi, et vehementer per eum aucta religio Christiana, et dilatata est atque confortata, et per ipsius diligentiam fides Romanæ Ecclesiæ per multas terras, quæ ignorabant Dominum, dispersa est. Ipsam fidem quem professus est Carolus imperator Romanus, tenuerunt et confessi sunt omnes imperatores, sive reges Romani, et omnes reges Francorum qui fuerunt post eum, et principes eorum usque in præsens tempus Frederici imperatoris Romani et Ludovici regis Francorum.

Ipsam ergo fidem, quam primo beatus Petrus Romæ plantavit, et quam tenuerunt successores ejus in Romana urbe, et quam docuerunt in omnibus terris sancti episcopi alique sancti Patres qui obedientes erant Romanæ Ecclesiæ, et quam ab illis acceperunt imperatores, et reges et principes terrarum, cum populis sibi subjectis, tenemus atque confitemur: nos videlicet clerici, et monachi, et laici, qui in Ecclesia Christi baptizati sumus, et in Ecclesiis Deo sacratis convenimus ad orandum et laudandum Deum, et ad communicandum corpori et sanguini Domini nostri Jesu Christi cum fide non ficta, et spe salutis animarum nostrarum. In eo autem certi sumus nos habere eandem fidem, quam habuerunt sancti Patres ante nos, quoniam eadem Evangelia Christi, eandem Scripturam apostolicam, quam et illi habuerunt, et publice in Ecclesia docuerunt, habemus, et nos credimus eis. Ipsorum quoque sancta scripta habemus, in quibus declaraverunt qualis esset fides eorum, et qualem intellectum haberent in libris veteris legis et prophetarum, et in Evangeliiis et in apostolis scriptis, et in eadem intelligentia sequimur eos. Manifestum est itaque ex his quæ dicta sunt, quoniam fidei nostræ fundamentum est doctrina Petri, qui fuit Christi, qui fuit Dei, imo et Deus. Vestri autem erroris fundamentum doctrina Marciani, qui non fuit Dei,

sed diaboli; non Christi, sed antichristi: et hoc scire potest quisque sensatus, obediendum esse nostræ Catholicæ fidei potius quam vestræ absconditæ infidelitati, quæ cum suo fundamento a cunctis qui amant veritatem maledicatur, et sub æterna clausura damnetur.

SERMO IV.

De eo quod scriptum est: Fides sine operibus mortua est.

I. Fortassis, o sancti Cathari, qui peccare non potestis, impropere nobis peccata nostra et dicitis sicut legimus: *Fides sine operibus mortua est* (Jac. II). Vos autem opera ad fidem pertinentia non habetis. Et idcirco fides vestra mortua est, et quoniam fides vestra mortua est, nulla est. Et idcirco sacramenta vestra nullum effectum habent, et non potestis baptizare, et corpus Domini consecrare, nec aliquid hujusmodi in Ecclesia facere, quod vobis aut aliis prosit. Hæc est objectio vestra adversum nos. Ite primum et interrogantes discite quæ de causa Deus interfecit Ozam, qui extendit manum suam ut sustentaret arcam Dei, quando nutabat ita ut casura putaretur, in tempore illo, quo eam reducere volebat David de Bethsames in Jerusalem. Et cum hæc didiceritis, struite reprehensiones vestras adversum Ecclesiam Dei. Non oportebat nos respondere vobis adversus ea quæ nobis objicitis de fide nostra, quoniam extra fidem Catholicam estis, sicut Domino volente comprobabimus. Non oportet nos respondere vobis de operibus nostris malis quæ objicitis nobis, quoniam pejora et sceleratiora sunt opera vestra, sed alius erit locus dicendi de his. Respondemus tamen vobis hoc loco, ne propter ignorantiam dimittere videamur.

II. Fatemur quidem, quod peccatores sumus, quoniam ut ait Jacobus apostolus: *In multis delinquimus omnes* (Jac. III). Verumtamen est differentia inter delinquentes: multi quidem in minoribus peccatis venialiter quotidie delinquent, et quotidiana satisfactione Dominum placent, et agunt opera laudabilia, quæ pertinent ad fidem quam profitemur. De talibus, ut spero, non potestis aliquid rationabili causa dicere quod fides eorum mortua sit, et quod sacramenta talium presbyterorum inania sint, et tales per gratiam Dei nec desunt in Ecclesia, nec unquam a principio in ea esse desierunt. Sunt vero, quod ingemiscimus, nonnulli qui in majoribus peccatis quæ capitalia vocantur delinquent, et super his non condigna poenitentia satisfaciunt Deo. De talibus fatemur quod fides quam habent mortua est, quia sine operibus justificationis est apud ipsos. Mortua, inquam, est, non ita quod id quod credunt annihilatum sit propter ipsos aut nullius utilitatis, sed ipsis fides eorum mortua est et eis non prodest ad salutem, nisi respiciant ab operibus malis quæ in ipsis mortificant fidem.

III. Quod autem dicitis de presbyteris nostris, qui tam malæ conversationis sunt, ut fides eorum mortua dici possit, quod sacramenta eorum nul-

lius utilitatis sunt; huic omnino contradicimus, quod plane falsum est. Fides eorum, dicitis, mortua est, et ideo nec ipsis prodesse potest, nec aliis. Falsum est hoc, quia aliis prodest. Fides quam ipsi manifeste profitentur per ipsorum ministerium aliis prodesse potest, et effectum bonum in aliis habere potest, quamvis non in ipsis. Per similitudinem hæc vobis demonstro. Contigit aliquoties, quod medicus sapiens in infirmitatem gravissimam cadit, et habet sapientiam, quia scit curare seipsum, habet medicinam quæ valet contra morbum suum; sed ita est delicatus, quod non potest gustare de antidotis suis, et præbet ea alii eandem infirmitatem habenti, et ille curatur. Ipse autem in sua infirmitate permanet usque ad mortem. Vere de tali medico dicere possumus, quod ipsi mortua est sapientia sua, alii autem vivit. Ita dico vobis de presbyteris Ecclesiæ qui male vivunt; credunt quidem, sed eis credere non prodest ad salutem, si permanserint in iniquitatibus suis. Nam *et dæmones credunt, et contremiscunt* (Jac. II), ut dicit Scriptura. Credebant nimirum dæmones, qui, ut ait Evangelista, dicebant Domino Jesu: *Quid tibi et nobis, Fili Dei? venisti ante tempus torquere nos?* (Matth. VIII). Credunt, inquam, et fidem habent presbyteri enormes, sed sicut dixi de sapientia ægri medici, sibi ipsis mortua est eorum fides, aliis autem vivit, dum in nomine Christi baptizant, et alia sacramenta exsequuntur, secundum quod a sanctis Patribus statutum est. Talis erat ille, de quo Lucas evangelista refert dicens: *Respondens autem Joannes dixit: Magister vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia et prohibuimus eum, quia non sequitur nos. Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere eum. Nemo est, qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est* (Marc. IX). Certe quisquis orat ille, mortuam quidem sibi ipsi fidem habebat, cum non sequeretur Jesum, sed aliis vivebat fides ejus, a quibus ejiciebat dæmonia in nomine Jesu. Quod quidem nequaquam facere potuisset, si nullam omnino fidem in nomine ejus habuisset. Ita procul dubio etiam presbyteri mali, dæmonia in nomine Christi ejiciunt, quando in nomine ipsius, id est secundum hoc quod ipse instituit, baptizant, et prodest baptizatis fides, quam verbis quidem, sed non operibus, profitentur. Sed alio loco latius de hac re disserendum est, et nunc ad loquendum de vestra abscondita fide, et de angulosa doctrina vestra sermonem convertito.

SERMO V.

Circa primam hæresim de conjugio.

I. Vobis loquor doctoribus et præfectis, non in sanctitate quidem, sed in errore et perversitate. Anadvertite et videte quod non homines, sed dæmones vos appellat Apostolus in eo testimonio quod in principio sermonis induxit: *In novissimis, inquit, temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorum loquentium in hypocrisi mendacium, prohibentium nubere, etc:*

(I Tim. iv). Vos estis dæmonia hæc de quibus loquitur, et qui vobis attendunt, a fide recta discedunt: nam doctrina vestra prohibet nubere, in quod dicitis neminem posse salvari, qui cum conjugæ sua permoneat usque in finem. O dæmones! unde vobis ista doctrina? Ex Evangelii Christi non est, ex scriptis apostolorum non est, sed plane ex spiritibus erroris est. Intuemini Evangelium Matthæi apostoli, quod per universum orbem in Ecclesiis legitur, et si non creditis Græcis et Latinis codicibus, ite ad inimicos vestros Judæos, et inspicite Hebraicam scripturam, in qua Evangelium Matthæi scriptum habent, et inveniatis in eo scriptum hoc modo: *Accesserunt ad Jesum Pharisei tentantes eum, et dicentes: Si licet homini dimittere uxorem, quacunque ex causa. Qui respondens ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Dicunt ei: Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudiij, et dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ab initio autem non fuit sic (Matth. xix).* Certe si quid rectæ intelligentiæ habetis, hic animadvertere potestis in hac responsione, quod non approbat Dominus ut omnes viri ab uxoribus suis discedant, sicut vos docetis esse faciendum. Si non posset salvari quisquam cum conjugæ sua manens, suffecisset ei brevis responsio, ita ut interrogantibus illis: *Si licet homini dimittere uxorem suam quacunque ex causa?* dixisset: Licet, et bonum est, et aliter salvari non possunt.

II. At non hoc dixit, sed comprobavit potius divina auctoritate stabiilius esse debere vinculum societatis quod est per legem Dei inter virum et conjugem suam, quam illud quod a natura est, inter virum et parentes suos. Vos autem abinvicem separandos esse virum et mulierem dicitis, et aliter eos non posse salvari. Et ipse contra ait: *Quod Deus conjunxit, homo non reparaet (Matth. xix; Marc. x).* Virum et mulierem conjunxit Deus, qui secundum institutiones divinarum legum Ecclesia ineunt fœdus conjugale, et tales per hominem separandi non sunt. Fit quidem nonnunquam ut tales migrent pariter ad monasticam vitam, et separatas abinvicem mansiones eligant, quatenus Deo liberius servire possint; sed talem separationem Deus operatur, non homo, et quidem tales non omnino abinvicem discedunt, neque rumpitur inter eos vinculum conjugale, quia indivisa in eis manet unitas mentium. Nam quanto liberius divinx dilectioni vacant, tanto purius atque firmiter se invicem diligere possunt. Nos vero hujusmodi separationem nullis, ut vos facitis, conjugibus suademus ea ratione, quod non possint salvari simul permanentes in sæculo et

in vita conjugali. Unam separationis causam qua potest vir, si vult, ab uxore discedere et rumpere (3) vinculum conjugale quo alligatus est, ei determinavit Dominus, quando post responsonem supra memoratam, ita subjunxit dicens: *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur (Matth. v).* Ubi ergo adjunxit, *nisi ob fornicationem,* dedit intelligi quoniam sola fornicationis causa divortium fieri potest. Quod si non recte nos intellexisse verba Domini quæ prædicta sunt arbitramini, audite apostolum Paulum, quomodo concordat nobiscum in intelligentia eorumdem verborum, ubi ad Corinthios loquitur dicens: *His jam qui matrimonio juncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari. Et vir uxorem non dimittat (I Cor. vii).* Et subjungens auctoritate propria, ait: *Nam cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum eo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem; alioqui filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat (ibid.).* In tempore primitivæ Ecclesiæ frequenter hoc accidit, ut vir esset fidelis et mulier infidelis: et e contra, ut vir esset infidelis et mulier fidelis. Et suadebat Apostolus ut et tales abinvicem non discederent, quod utique non fecisset, si sciret utrosque simul in tali conjugio perituros. Multum ergo a doctrina sua doctrina vestra dissentit, quæ eos qui utique legibus divinis subditi sunt discedere abinvicem cogit, dum eos salvari non posse prædicatis si permaneant simul. Audite et Petrum apostolum similia ad conjugatos loquentem in Epistola sua: *Mulieres, inquit, subditæ viris suis sint, ut si qui non credunt verbo; per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore Dei castam conversationem vestram (I Petr. iii).* Item subjungit: *Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem, tanquam cohæredibus gratiæ (ibid.).*

III. Dicitis forte: Possunt quidem aliquo modo salvari, vir et mulier simul manentes, sed non aliter nisi abstineant ab opere conjugali. Hypocritæ! quid est quod vos dicitis? Si sciebat Dominus Salvator, et si sciebant sancti apostoli, nequaquam posse salvari virum et mulierem qui exsequerentur opus quod ad conjugium pertinet, nonne plena perfidiæ et fallaciæ erant verba eorum, quibus tam diligenter suaserunt conjugatis, ut non separarentur ab invicem? Absit autem hoc. Nota certe erat illis humana fragilitas, et sciebant non omnes viros et mulieres tam ferreos esse, ut non possent cohabitare

(3) Hæc de Græco surfare sunt. Solutio enim vinculi ob fornicationem et quidem solam a lege Moysis

Judæis permittebatur, non autem de matrimonio Christiano loquitur Evangelium.

simul et continentiam observare. Unde non illos, sed vos in hac quoque parte fallaciæ pessimæ arguendos esse noveritis. Illud mihi forte objicis, o Cathare, quod Apostolus ait : *Bonum est homini mulierem non tangere (I Cor. vii)*. Concedo quod bonum est homini mulierem non tangere : non tamen idcirco necesse est me concedere, quoniam malum est et illicitum homini mulierem tangere. Nam similiter propter cavendas tentationes, bonum est homini mulierem non videre : nunquid ergo necessarium contendendum est, quoniam malum est homini mulierem videre? Si concedis quod malum est tangere mulierem, pro eo quod bonum est mulierem non tangere; concede etiam quia malum est mulierem videre, pro eo quod bonum est mulierem non videre. Et si concedis quoniam malum est mulierem videre, erue oculos tuos, ut nunquam videas mulierem. Hypocrita! licitum est homini tangere mulierem suam, quia licitum est ut unusquisque habeat suam secundum verba ejusdem Apostoli. Et quia licitum est, malum non est. Bonum autem magis homini est, et magis expediens ad salutem mulierem omnino non habere, nec tangere.

IV. Ad illud item fortasse confugies, quod ibidem Apostolus ait : *Tempus breve est, reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint (I Cor. vii)*. Ecce, inquis, dicit, ut et si maneant simul, abstineant tamen ab opere conjugali. Et ego dico quod si hoc facere possunt, bonum est illis : non tamen hoc quisquam sensatus eis præcepit, sed suadet. Potest tamen fieri ut vir cum uxore habitet, et opus conjugale operetur, ita ut sit quasi non habens uxorem. Hoc fit si sobrie et temperanter cum illa est, et per omnia Dei reverentiam in ipsa custodit. Quod qualiter fieri debeat, sensati homines sciunt; si autem opus conjugale ad damnationem esset omnibus conjugatis, nequaquam Apostolus dixisset : *Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier autem sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi : et iterum revertimini in idipsum, ut non tentet vos Satanas propter inconvenientiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium (ibid.)*. Scio autem quoniam et in hoc verbo hæres quod dicit : *Hoc autem dico secundum indulgentiam*. Dicis enim si indulgentia, id est venia, pertinet ad hoc quod sibi invicem debitum reddant; ergo opus conjugale malum est. Si enim non esset malum, non ei venia necessaria esset. Si hoc dicis, jam in hoc ipso aliquid lucratus sum, quod opere conjugali veniam ab Apostolo dari confiteris. Nam si veniam ei dat Apostolus, veniale est, et si veniale est, non pro eo damnantur omnes qui in conjugio permanent, sicut vos prædicatis. Distinctius tamen considerandum est, quod dicit Apostolus : *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*.

V. Et sciendum est quoniam in tribus significatio-

nibus hoc nomen indulgentia poni solet. Nam significat absolutionem, quæ peccatori debita pœna relaxatur; et secundum hoc veniæ nomen ei adaptatur. Significat et concessionem qua minora conceduntur bona his qui exsequi majora non possunt, et secundum hoc ad ea non pertinet veniæ nomen. Significat et permissionem, qua minora fieri sinuntur, ut majora fieri vitentur, et secundum hoc quoque venia dici potest. De majoribus bonis est continentia, quam quia omnes servare non possunt, conceditur quod minus bonum est, videlicet conjugium. Conceditur, inquam, non præcipitur : quia si præciperetur, transgressor haberetur quicunque in conjugio non esset. De majoribus malis est homicidium, quod ut evitaretur, permissum est olim Judæis minus malum, videlicet redditio talionis et repudiatio mulierum, ut ab homicidii se flagitio temperarent. Nunc et opus conjugale nobis distinguendum est, ut evidentius fiat ad qualem concubitum qualis indulgentia pertineat. Conjugalis concubitus, qui sit simpliciter intentione generandæ ac Deo educandæ prolis, per se peccatum non est, quia ut peccatum non sit, defendunt nuptialia bona, quæ sunt spes prolis, et fides, et sacramentum. Et est de minoribus bonis, quæ indulgentiam habent, quæ concessio dicitur. Quod autem possit fieri sine peccato, intelligi potest ex eo quod Apostolus ait : *Et si nupserit virgo non peccat (I Cor. vii)*. Per se dixi, peccatum non est; quia accidere potest nonnunquam propter bonam illam intentionem, quæ peccati subtrahit excedente rationabiliem modum carnalis delectatione, quæ tunc quidem peccatum est, sed leve, et excusatur per prædicta bona conjugii. Quod si ob hujusmodi peccatum fugiendum vitari deberet officium conjugii, sicut vos susurrare soletis, tunc ob eandem causam et officium comedendi ac bibendi omnino vitari deberet, in quo simile peccatum aliquando etiam sapientibus subreperere solet. Ille vero conjugalis concubitus, qui sit non cum intentione generandæ prolis, sed tantum causa explendæ libidinis, per se quidem peccatum est, sed veniale, quia per cætera bona conjugii excusatur, et habet indulgentiam quæ permissio dicitur, quoniam permittitur hoc malum ut evitetur majus malum, id est fornicatio. De tali igitur concubitu intelligatur dictum illud Apostoli : *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium (I Cor. vii, 29)*.

VI. Scio unum ex susurris vestris, novi verbum occultæ sapientiæ vestræ, quod est fundamentum hæresis vestræ, quam de conjugio habetis. Innotuit autem mihi per quosdam viros, qui exierunt de societate vestra, et resipuerunt a verbis mendacii per verbum Dei, et per ministerium servi ejus. Dicitis enim quod fructus ille de quo præcipit Deus primo homini in paradiso ne gustaret ex eo, nihil aliud fuit nisi mulier quam creaverat. De ipsa dicitur, Adæ præcepit Dominus ut non commiseretur ei, et commistus est ei contra præceptum Domini, quod erat gustare de vitæ ligno. Ex hoc ergo pro-

batis omne genus humanum quod de eis propagatum est, natum esse ex fornicatione, et neminem salvari posse nisi purgatus fuerit per orationes et sanctificationes eorum, qui inter vos perfecti vocantur. Hæc autem causa est pro qua soletis culpæ conjugium, et dicitis quod omnes qui in conjugio sunt, et conjugale opus exercent, fornicantur, et rei sunt ejusdem inobedienciæ, per quam cecidit Adam. Et ideo omnes damnantur, nisi discedant ab invicem, et vobis jungantur, et purgentur per vos. Hinc et hoc nomen sibi assumpserunt primi magistri vestri, ut se vocarent catharistas, id est purgatores, et catharos, id est mundos : et ecce justo judicio Dei hoc ipsum nomen quod vobis assumpsistis ad gloriam vestram, versum est in ignominiam vobis in populari sermone : et nunc, domini mei purgatores et mundi, tanquam sepulcra dealbata pergo respondere ad occultam sapientiam vestram.

VII. Dicitis mihi, ubinam legistis, quod Dominus vetuerit primum hominem comedere de ligno scientiæ boni ac mali? Puto in libro Geneseos. Rustici, redite ad eundem librum, aperite oculos vestros, si legere scitis, inspiciate recapitulationem operis sexti diei, et legite quod dicit : *Formavit igitur Dominus hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem (Gen. 1).* Post hæc subjungit de eo quod factum fuerat ante formationem hominis, et dicit : *Plantaverat autem Dominus Deus paradisum voluptatis in principio, in quo posuit hominem quem formaverat (ibid.).* Post hæc subjungit descriptionem paradisi, et qualem eum fecisset Deus, ostendit, dicens : *Produxitque Dominus Deus de ligno omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave : lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni ac mali (ibid.).* Post hæc descriptis etiam quatuor fluminibus paradisi, novissime addit : *Tulit ergo Dominus Deus hominem et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiret illum, præcepitque ei dicens : Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas (ibid.).* Nonne ecce ex his verbis intelligitis, quoniam et antequam creatus esset Adam, plantatus fuerat paradisi voluptatis cum omni ornatu suo, et duo ligna in ipso, videlicet lignum vitæ, et lignum scientiæ boni et mali? Si ergo lignum scientiæ boni et mali creatum, antequam Adam Deus formasset et in paradiso collocasset, manifestum est, quoniam et antequam Evam creasset Deus, creatum fuit lignum scientiæ boni et mali, quod Deus prohibuit Adæ; et si ihud fuit ante creationem Evæ, consequens est quod illud non fuit Eva. Illud etiam attendite, quo ordine loquitur Scriptura de ligni prohibitione, et de mulieris formatione. *Præcepit, inquit, ei, id est Adæ, dicens : Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas. In quacunque autem die comederis ex eo, morte morieris (ibid.).* Et subjungit : *Dixit quoque Deus : Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi (ibid.).* Et

post hæc addit qualiter formavit illam de costa ejus. Ex hoc quoque ordine locutionis datur nobis intelligi prohibitum fuisse Adæ lignum scientiæ boni et mali, antequam Evam Deus formasset. Et quomodo tam præceps in mandato suo erat Deus, ut non exspectare potuerit quoadusque mulierem formatam adduxisset ad Adam, et tunc ei interdixisset concubitum ejus? Dicitis mihi, et si illud lignum quod Adam contra præceptum Domini gustavit, nihil aliud fuit quam mulier, quod lignum fuit quod mulier comedit et dedit viro?

VIII. Dicitis forte : Mulier comedit de ligno vitæ, in eo quod virum concupivit, et vultis quod sicut viro mulierem prohibuerat, ita et mulieri Deus prohibuerat virum. Sed adhuc interrogo vos : Quid fuit quod mulier prius ex parte comedit, et postea viro dedit comedendum, sicut dicit Scriptura? Non habetis, ni fallor, quid respondeatis, nisi absurdam aliquam stultitiam respondere velitis. Et nunc quandoquidem ex Scriptura Geneseos firmastis aciem vestram contra nos, respondere etiam de ea nobis debetis. Dicitis mihi : Quale adjutorium voluit Deus exhiberi Adæ per mulierem quando dixit : *Non est bonum hominem esse solum : faciamus ei adjutorium simile sibi? (Ibid.)* Ad quam rem indigebat adjutorio ejus? Nunquid indigebat, ut caput ejus lavaret et pecceret? Nunquid indigebat ut servili more alimenta ei præpararet et administraret? Nunquid esse [fort. necesse] habebat, ut vestimenta ei procuraret, nendo, texendo, formando, consuendo, lavando, resarciendo? Nihil certe horum aut talium dicere potestis, si aliquid sanæ mentis habetis, quia nullum tamen adminiculum homini in paradiso necessarium erat, ubi nullum patiebatur defectum. Forsitan ut adjuvaret eum laudare Creatorem suum, fecit ei mulierem in adjutorium? Poterat certe Adam sine Eva satis alta voce cantare laudes Domino, ita ut nunquam fieret lassus aut rancus. Aut si volebat Deus, ut solus ille homo Deum laudaret, sed alius aliquis cum eo, non oportebat ut propter laudes et decantandas fecisset mulierem, quia poterat alios viros sufficienter creasse, qui cum ipso Deum laudarent. Dicitis forte : Sciebat Deus quod Adam in peccatum erat casurus, et corporales defectus passurus, et ideo mulierem fecit ei in adjutorium, ut post lapsum suum talia ei exhiberet adminicula, qualia nunc dicta sunt. Sed dico quod in eisdem rebus potuisset ei homo sui sexus, si opus haberet, adjutorium ferre. Cur igitur fecit ei mulierem in adjutorium, et non alium virum qui ministraret ei? Oportet nunc, si vultis videri sapientes et intellectores Scripturæ sanctæ, ut aliquod tale officium nominetis, in quo indignisset Adam adjutorio mulieris, et in quo eum adjuvare non posset alius vir. Certe non invenitis quid rationabiliter hic dicere possitis, nisi id ipsum quod dicturus sum vobis sententiatis. Volebat Deus creare humanum genus ad laudem et gloriam nominis sui, sed non ita ut angelicam fecerat creaturam. Omnes enim angelicos

spiritus creaverat simul, ita ut nullus angelus ex alio nasceretur. Humanum vero genus ita creare disponebat, ut sibi invicem succederent homines, et nascerentur alii ab aliis, quatenus causa consanguinitatis firmiter inter eos esset connexio charitatis. Omnes autem unum caput, et unam originem habere voluit primum hominem, ut videlicet ab ipso omne genus humanum propagaretur, essetque ei in hoc quædam similitudo cum Deo, qui est caput et principium omnis creaturæ.

IX. Non autem talem fecerat Adam, ut ab ipso solo posset generatio humana provenire: non enim ei dederat Deus aptitudinem talem, ut posset parere aut lactare. Fecit itaque ei mulierem, ut ex ea haberet adiutorium augendi et multiplicandi genus humanum, ut videlicet ipse generaret ex ea filios ut pater, ipsa ei pareret et lactaret filios ut mater. Adhuc mihi dicite, popule stulte et insipiens, si, sicut docti estis, viro prohibuit Deus mulierem, et mulieri virum, quomodo fieri potuit illud quod dixit ad eos: *Crescite et multiplicamini, et replete terram?* (Gen. 1.) Quid debuerunt aut potuerunt facere, ut crescerent et multiplicarentur, si debebant omnino ab invicem abstinere? Si voluit Deus, ut Adam filios ex Eva generaret, et sic per eos multiplicaretur genus eorum, et replerent terram, et juxta hoc ei prohibuit tangere mulierem; contrarius erat sibi ipsi in sua voluntate et in præceptis suis, et argui potuit insipientiæ, quod dicere nefas est. Si ego agricolæ meo omnino interdicerem officium seminandi, et tamen ei dicerem: Vide ut bene fructificet C ager meus, et per te multas fruges habeam; nonne mihi ipsi contrarius essem, et insipientiæ argui possem? Utique possem. Item de Noe, qui tempore diluvii per arcam salvatus est, similia dicere possum. Si ita, ut vos dicitis, Deus abominatur conjugium et opus conjugale, quare, cum vellet salvare Noe et filios ejus, ne perirent in diluvio, simul cum ipsis salvavit et uxores eorum? Nam cum præcepisset Noe ut faceret arcam, dixit ad eum: *Ingredieris arcam tu, et filii tui, et uxor tua, et uxores filiorum tuorum* (Gen. vi). Et rursus cum condidisset arcam dixit ei: *Ingredere tu et domus tua; te enim vidi justum coram me in generatione ista* (Gen. vii). Ecce testimonium perhibet Deus viro habenti uxorem, et filios tres, quoniam justus sit coram eo. Et qua audacia condemnatis omnes viros habentes uxores? Et quare, ut dixi, servavit pariter cum viris etiam uxores eorum? Si molestum erat Deo omne conjugium, melius solos viros salvasset, et omnes mulieres in aqua submersisset, aut solas mulieres servasset, et omnes viros perdidisset. Et si erat contra voluntatem Dei ut viri miscerentur uxoribus suis, quare hoc celavit a Noe quem diligebat, et a filiis ejus, cum eos eduxisset de arca? Quare si eos diligebat, non dixit: Peccavit in me Adam, in eo quod concubuit cum muliere quam interdixeram ei; peccavit in me filius ejus Seth, quia habuit uxorem et genuit filios et filias; peccaverunt in me omnes qui

A post illos duxerunt uxores, et filios genuerunt, et ideo perdiidi eos. Vos autem nolite facere malum hoc, neque misceamini uxoribus vestris, ut similiter non deleam vos. Nihil autem tale dixit ad eos, sed ait: *Crescite et multiplicamini, et replete terram.* Quod qualiter fieri posset nescio, nisi cum uxoribus suis miscerentur. Aut si vos scitis quomodo aliter possent crescere et multiplicari, et replere terram, dicite nobis.

X. Item et hoc miror quomodo Deus, si ita abominatur conjugium, ut dicitis, potuerit se tam familiarem exhibere sanctis patriarchis, videlicet Abraham et Isaac et Jacob, ut ipse loqueretur cum eis, et mitteret ad eos sanctos angelos, et tanta eis promitteret in futurum de propagatione generis eorum, qualiter illud vellet multiplicare et dilatare, et benedictionibus replere. Scimus ex Scriptura, quod primus illorum erat trigamus, secundus monogamus, tertius tetragamus, et tamen Deus non hoc abominatus est in eis, sed servos suos dilectos eos frequentissime appellavit, et propter merita eorum multas ac magnas benedictiones contulit generationi eorum, et imitatoribus fidei sanctæ quam haberent ad Dominum.

XI. Veniam et ad illud quod mussitant quidam vestrum, videlicet sequaces Hartuvini: quod illud conjugium solum justum est, in quo virgines conjunguntur, et quod unam tantum prolem gignere debent, et postea statim ab invicem discedere, nec unquam deinceps ad conjugale thorum convenire. Per omnia stultos et indiscretos vos esse video, tam quia error vester non sibi ipsi concordat, tum quia id quod dicitis nec ratione, nec aliqua auctoritate sanctæ Scripturæ potestis confirmare. Non sibi ipsi concordat error vere [*leg. vester*], quia si primo homini mulierem, ut dicitis, interdixit et adhuc eadem interdictio manet, tunc nec conjugium virginum, nec eorum qui post violatam virginitatem conjuncti sunt, licitum aut justum est. Item ex eo vos stultos judico, quia manifestis Scripturæ sanctæ testimoniis contraitis. Nam Paulus apostolus ait: *Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri* (I Cor. vii). Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir ejus, libera est a lege viri, ut jam non sit adultera, si fuerit cum alio viro. *Cui vult, inquit, nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundum consilium meum* (ibid.). Item ait: *Volo adolescentulas viduas filios procreare, matresfamilias esse* (I Tim. v). Quod de mulieribus ait, idem et de viris intelligendum est. Si ergo licitum est, ut Apostolus ait, ut mulieres viduatæ viris iterum aliis nubant, et viri viduati uxores alias ducant; constat plane, quoniam non solum conjugia virginum licita et justa sunt, sed eorum quoque, qui ante conjugium suum virgines non fuerunt.

XII. Scio autem quoniam et in hac parte nobis contraitis, et objicitis nobis quædam verba Joannis

Chrysostomi, quæ in expositione Matthæi scribit A
dicens: *Secundam quidem uxorem accipere, secundum consilium Apostoli est: secundum veritatem rationem, vera fornicatio est.* Si secundum permittentem Deum publice et licenter committitur, honesta fornicatio est: et ego vobis dico, si credendum est doctrinæ Joannis Chrysostomi, certe credendum est et doctrinæ sancti Augustini et Hieronymi, et aliorum sanctorum Patrum, quorum vita sancta erat, et quorum doctrina cum sanctis Evangelicis et scriptis apostolorum concordabat, et in Romana Ecclesia, ad quam religionis Christianæ respectum habemus, auctoritatem firmissimam habet. Audite quid et isti de secundis nuptiis dicant. Augustinus in libro De viduitate scribit hoc modo: *Secundas nuptias omnino licitas concedit Apostolus. De tertiis autem, de quartis, et de ultra pluribus nuptiis, solent homines movere questionem. Sed quis audeat diffinire, quod nec Apostolum audio diffinisse? Ait enim: « Si dormierit vir ejus, cui vult nubat, tantum in Domino (I Cor. vii). » Non dicit primus, non secundus, vel tertius, vel quotuslibet; nec nobis definiendum est. Unde, ut breviter respondeam: nec ulla nuptias debeat damnare, nec eis verecundiam numeritatis auferre.* Idem et Hieronymus testatur dicens: *Ego nunc libera voce exclamo, nec damnari in Ecclesia digamiam, imo nec trigamiam; et ita licere quinto et sexto, quemadmodum secundo marito nubere.* Sufficiant nunc testimonia istorum duorum, qui affirmant secundas nuptias licitas esse, quod certe nequaquam facerent, si scirent in eis turpitudinem fornicationis. Et quia isti in verbis quæ inducta sunt concordant cum verbis apostolicæ doctrinæ magis quam illa Chrysostomi Græci doctoris, ista quidem recipiuntur, illa vero non approbantur, neque recipiuntur in auctoritate. Ipsi animadvertite. Nunquid vobis rationabile videtur, quod dicit secundum conjugium esse fornicationem, et ipsum esse secundum consilium Apostoli? Certe omnem fornicationem dissuadet Apostolus, et absterret homines ab ea, cum dicit: *Forficatores et adulteros judicabit Dominus (Hebr. xiii).*

XIIJ. Quomodo ergo convenit ut dicatur aliqua fornicatio esse secundum consilium ejus? Laudamus certe Chrysostomum illum et aureum os ejus, sed non in his verbis eum laudamus. Æstimus tamen quod non in verbis illis hæresim sapiebat Joannes, quam vos tenetis, ut videlicet secunda conjugia omnino illicita esse judicaret, quemadmodum fornicationem. Sed ob hoc fortasse dicebat hoc quod nobis objicitis, quoniam in secundis nuptiis disceditur a sacramento unitatis, quæ debet esse inter Deum et animam hominis, cujus significatio in monogamia est; et forte ob hoc quoque quod secunda conjugia magis extra pudicitiam sunt quam prima, et nimis vehementer hanc persuadere cupiebat eis quibus prædicabat.

XIV. Ad hoc iterum redeo, quod dicitis unam tantum prolem debere generare conjuges, qui vir-

gines convenerunt. Unde hoc habetis? Quæ vobis scriptura hoc determinavit? Nonne ex verbis Apostoli, quæ nunc induxi, patet, quoniam non solos monogamos, sed etiam bigamos licet plures filios procreare; et debent, ut dicitis statim ab invicem separari postquam unam habuerint prolem? Interrogo quare? Si ut dicitis, hoc conjugium justum est solum, quare solvendum est? aut si solvi necesse est, ut salutem consequi possint homines illi, quomodo justum est conjugium eorum? Si ergo omne conjugium, ut dicitis, solvi debet, qui sunt qui debent observare illud mandatum Apostoli: *Alligatus es uxori? noli querere solutionem (I Cor. vii).* O insensati cathari! quis vos fascinavit non credere veritati tot testimoniorum divini eloquii, ut destruere velitis omnia legitima conjugia, quæ a principio mundi usque in hodiernum diem in honore fuerunt per universum mundum, in omni genere hominum, et fidelium et infidelium? Puto quod ex amore castitatis hæc omnia dicitis. Puto quod ex amore castitatis hanc consuetudinem inter vos habetis, ut in conventiculis vestris, sicut ab uno hæresiarcha vestro audivi, pariter dormiant duo viri in lecto uno: itemque duæ mulieres in lecto uno, quatenus se vicissim custodiant, et unusquisque testimonia suæ castitatis ab alio habeat. Magnæ religioni deputabat consuetudinem hanc qui narrabat hoc mihi. Sed indubitanter a consilio maligni est religio hæc, et non adeo frenatum est os meum pudore, ut loqui non possim ea quæ de vestra misera castitate dicuntur ab eis qui experti sunt eam. Vos conjugalem copulam reprobatis quam instituit Deus, et quæ cum lege naturæ concordat; attendite vobis ne forte ob hanc temeritatem justo Dei judicio traditi sitis in ignominiam, quæ a lege naturæ discordat. Hactenus de conjugio nos disputasse sufficiat, nunc autem de ea sanctitate vestra colloquimur, qua ab esu carniû abstinetis.

SERMO VI.

Contra secundam hæresim de esu carniû.

I. Vobis loquor quos, sicut dixi, non homines, sed dæmones Apostolus vocat, cum dicit: *Attendentes doctrinis dæmoniorum, loquentium in hypocrisis mendacium, prohibentium nubere (I Tim. iv):* et subauditur, docentium abstinere a cibus, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, et his qui noverunt veritatem: *quia omnis creatura Dei bona, et nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei et orationem (ibid.).* Dicite mihi de quo genere ciborum locutus est Apostolus hoc loco? Si ignoratis, dicam vobis. Carnes significavit, et de vobis locutus est, qui in hypocrisi loquimini mendacium, videlicet non esse licitum hominibus ut nubant, et ut carnes manducent. Hoc in hypocrisi loquimini, quia in hoc casti et sancti coram hominibus vultis apparere sed est mendax hæc vestra doctrina. Nam et nubere licet, sicut Apostolus in hoc ipso demonstrat, quod eos abominatur et dæmones vocat qui

hæc prohibent. Et carnes edere licet eis qui votum animalium, quæ coinquinat manducantem, eadem non habent abstinendi ab eis. Ratio vestra est, quare edendæ non sint carnes, quia de coitu nascitur omnis caro, et ideo immunda est et coinquinat manducantem.

II. Miror si Dominus creator omnium rerum, quando hominibus concessit ut ederent carnes, ignorabat hanc vestram sanctam rationem, videlicet immundos fieri omnes qui ederent carnes, pro eo quod omnis caro ex concubitu nasceretur. Heu! quod non habebat catharum unum, qui ei hæc sapientiam in aurem susurrasset, in illa hora quando dedit potestatem edendi carnes Noe et filiis ejus dicens: *Crescite et multiplicamini, et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, et super omnes volucres cæli, cum universis qui moventur in terra. Omnes pisces maris manus vestræ traditi sunt, et omne quod movetur et vivit erit vobis in cibum; quasi olera virentia tradita vobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis (Gen. 1).* Nonne ecce patet ex his verbis, quod Deus fecit homini licitum manducare carnes? Et qua fronte, qua audacia vos dicitis esse illicitum? Certe si sciebat omnem carnem ita pollutam, ut non posset quisquam ex ea gustare quin pollueretur, non satis fidelis erat Deus, quando concessit homini talem cibum, quem sine pollutione sua non potuit manducare. Si vero hæc Deus nesciebat, et vos scitis: puto vos sapientiores esse Deo, et magnos amatores munditiæ. Sed quam falsum hoc sit vos ipsi scitis. Nunquid et sapientiores et sanctiores estis sanctis patriarchis, qui licitum æstimabant esum carniæ, et ipsi ex eis vescabantur? Sanctus patriarcha Abraham qui dignus habitus est ut familiariter loqueretur cum Deo, legitur suscepisse hospitio angelos Dei, in forma trium virorum, quibus et prandium fecit, et vitulum tenerrimum et optimum, quem coxerat, eis apposuit ad manducandum. Quod utique non fecisset vir sanctus et sapientissimus, si sciret in tali cibo immunditiam esse. Sed et filius ejus Isaac pulmentum de venatione, a filio suo Esau petiit, et edulium de hædis oblatum a Jacob manducavit. Sacerdotes quoque populi Israel, et omnes qui de genere sacerdotum erant, carnes legalium hostiarum in loco sancto manducare a Domino jussi sunt. Quia si ita immunda esset omnis caro, ut vos arbitramini, nunquam tot sacrificia de carnibus animalium Deus sibi super altare suum offerri præcepisset. Nunquam in sancta lege sua de comestione earum sacerdotibus suis aliquid mandasset, neque per eas sanctitatem eorum pollui permisisset.

III. Ad hæc forsitan respondetis, quoniam multa in tempore veteris legis licita erant, quæ licita non sunt in tempore hoc evangelicæ legis, et majorem munditiam exigit Deus a populo novi testamenti quam a populo qui erat sub priore testamento. Et ideo istis vitandæ sunt carnes, quamvis illi ab eis non abstinerent. Ego vero ad hoc dico, quoniam si, ut dicitis, aliqua naturalis immunditia est in carnibus

A animalium, quæ coinquinat manducantem, eadem et tunc erat, quia ejusdem creationis et conditionis erant tunc, cujus sunt et nunc. Item si licitus non est esus carniæ, ostendite nobis aliqua mandata evangelicæ aut apostolicæ Scripturæ, aut aliquorum orthodoxorum Patrum traditiones, in quibus generaliter præceptum sit ut abstinence ab eis, et credemus vobis. Dominus Salvator quando ad prædicandum discipulos suos misit, inter cætera dicebat hæc ad eos: *In quamcunque domum intraveritis, primum dicite, pax huic domui: et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra. In eadem autem domo manete edentes et bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua (Luc. 10).* Videtis quod non exclusit a cibis eorum usum carniæ, ita ut diceret: Quod si vobis apposuerint carnes, nolite manducare. Quod utique dixisset, si esum carniæ sanctitati eorum periculosum fore existimasset. Dicite mihi: Si immunda est omnis caro, et coinquinat manducantem, quomodo verum erit quod Salvator dixit: *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit de ore coinquinat hominem. De corde, inquit, exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemie. Hæc sunt quæ coinquinant hominem (Math. 15).* Ergo, o cathari, non carnes vos coinquinant, si manducaveritis eas, sed mendacia vestra, quibus creaturam Dei bonam dicitis esse immundam.

IV. Non tamen hoc dico, quasi mihi sit curæ, ut unquam aliquid boni manducetis aut bibatis, qui populo Dei tam perversæ doctrinæ mortiferum poculum ubique propinat. Audite nunc quid Apostolus noster scribens ad Corinthios dicat: *Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini enim est terra et plenitudo ejus. An nescitis quod in macello carnes venundari solent? (1 Cor. 10).* Si ergo omne quod in macello venit, id est venundatur, manducari licet, tunc secundum Apostoli verbum, et carnes manducari possunt a Christianis. Quod autem adjunxit: *Nihil interrogantes propter conscientiam (ibid.)*, ideo dixit, quia in tempore illo, etiam carnes immolatæ idolis, vendebantur in macello, et volebat Apostolus ut Christiani eas ementes interrogarent, utrum immolatæ fuissent idolis, an non: ne forte alius Christianus adhuc infirmus in fide, sciens eos scienter manducare idolothya, putaret eos manducare ea sub veneratione idoli cui fuissent immolata; et sic ipse quoque inciperet idola venerari. Simile est et illud quod subjungit: *Si quis vocat vos infidelium ad cænam, et vul. is ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est, nolite manducare propter illum qui indicavit, et propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius (ibid.)*, subaudi infirmi, sicut prædictum est. Si ergo carnes illæ, quæ fuerant dæmonibus immolatæ, non poterant contaminare manducantem

illas, eum videlicet cui non fuisset indicatum de A
eis, quod essent immolatiæ; multo minus illæ,
quæ nunquam talibus sacrilegiis adhibitæ sunt.

V. Illud forte objicitis mihi, quod Apostolus ad Romanos scribens ait: *Bonum est homini non manducare carnem, et non bibere vinum* (Rom. xiv). Et ego quidem idipsum concedo, quoniam hoc homini bonum est. Quare bonum? quia qui abstinet ab esu carniæ et potu vini, longius est ab eo peccato, quod contrahitur per concupiscentiam gulæ, quam qui utitur istis. Sufavia enim sunt hæc ad gustandum, et facile provocant concupiscentiam gulæ, ut supra quam oporteat delectetur in his qui gustat ea, quod quidem peccatum est. Item idcirco bonum est ut per abstinentiam istorum corpus affligatur, et per afflictionem corporis major a Domino merces acquiratur. Et hæc quidem sunt causæ quibus monachi, et fideles viri pœnitentes, ab illis se abstinent. Atamen quamvis concedatur, quoniam, sicut ait Apostolus, *Bonum est homini non manducare carnem, et non bibere vinum*, non ex hoc concedi oportebit, ut vobis videtur, quoniam malum est comedere carnes et bibere vinum: quia possibile est ita temperate hominem istis uti, ut non peccet. Nam et Salvator bibit de gemine vite cum discipulis suis, et tamen nunquam peccavit. Quod autem non necessaria sit contentio ista: *Bonum est homini non manducare carnem, et non bibere vinum*, ergo malum est homini manducare carnem et bibere vinum, in simili sermone demonstrabo. Scimus quoniam bonum est silentium, et multum a spiritualibus viris commendatur, quoniam qui silet, longius est a peccato linguæ quam qui loquitur. Nam qui non peccat in verbo, hic perfectus est vir. Si ergo bonum est silere, malum est loqui. Nunquid hoc necessario sequitur? Nequaquam. Quoniam simul hæc vera sunt, videlicet bonum est silere, et bonum est loqui. Itaque non manducare carnem, et non bibere vinum, cum dicatur bonum quasi cautum, non quasi virtus; non oportet ut ob hoc dicatur malum esse comedere carnes et bibere vinum, quia in hoc continuo intellexeretur, quod esset vitium et peccatum.

VI. Veruntamen non multum est necessarium assumere nos hanc disputationem hoc loco: quia si recte animadvertimus tenorem Scripturæ, unde sumpta sunt hæc verba, patet, quia non simpliciter dictum est: *Bonum est homini non manducare carnem, et non bibere vinum*. Nam cum dixisset in præcedentibus loquens de escis: *Omnia quidem munda sunt, sed malum est homini qui per offendiculum manducat*, protinus addidit: *Bonum est homini non manducare carnem, et non bibere vinum*, continuoque subjunxit: *Neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur* (ibid.). Et est sensus: quandoquidem malum est homini aliquid manducare per offendiculum, ita ut alium suo cibo scandalizet, *bonum est homini non manducare carnem et non bibere vinum*: nempe, subaudis aliquid tale, in quo frater tuus offenditur aut scandalizatur.

A Est ergo generalis quædam comprehensio quorumlibet ciborum in his verbis, ut intelligi possit et de faba, et legumine idipsum. Nam si quis ista comedendo fratrem suum scandalizaret, bonum esset illi non comedere ista. Suaviores autem cibos nominatim expressit, a quibus difficilius abstinetur, ut suaderet dimitti etiam concupiscibiles cibos, causa fraternæ charitatis. Id autem in tempore illo necessarium existimabat suaderi, quia erant quidam ita perfectæ fidei, ut nullum cibum æstimarent immundum, sicut et Apostolus dicebat: *Omnia quidem munda sunt*: et erant quidam adhuc ita infirmi in fide, ut æstimarent a quibusdam esse abstinendum: veluti Judæi noviter conversi, quia abominabantur eos qui porcina, vel idolothyta coram eis manducabant, et ex hoc scandalizabantur. Propter hujusmodi ergo dicebat: *Si propter cibum tuum frater tuus contristatur, jam non secundum charitatem ambulas* (Rom. xii). Et de se ipso dicebat: *Quia si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem* (I Cor. viii). Itaque si quod objectionis in his verbis Apostoli, quæ inducta sunt, habebatis, exinanitum est.

B VII. Adhuc dicite mihi: Carnes non manducatis, quia ex coitu veniunt. Et quare pisces manducatis, qui similiter ex coitu veniunt? Nihil hic rationis habetis. Puto peccatum est coitus gressibilium, et volatiliæ, et non natatiliæ, et in peccatis concipitur et nascitur omne animal; et ideo sine peccato non possunt manducari carnes eorum. Falsum est hoc totum, o cathari, falsum est: quia nullum nunquam mandatum susceperunt aut suscipere poterunt de vitando coitu. Et ideo nihil magis rationabile est quod dicitis, non comedimus vaccam, quia de coitu nata est, quam si diceretis, non comedimus vaccam, quia cornuta est. Nam esse de coitu natam, nihil magis peccatum est, quam esse cornutam.

C *Contra tertiam hæresim, de creatione carniæ.*

D VIII. Scimus autem quia princeps erroris vestri Manes talem habebat vitandarum carniæ rationem, quod dicebat omnem carnem creatam esse a diabolo, et humani quoque corporis conditionem ei attribuebat. Animam vero a Deo creatam affirmabat. Et sicut compertum habeo, vos quoque in occultis vestris eandem rationem vitandarum carniæ susurratis. Sed hoc quoque mendacium mendacissimum est, nisi, quod absit! mentiatur Scriptura veritatis, quæ dicit: *Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta et reptilia et bestias terræ juxta species suas, et jumenta et omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum* (Gen. i). Quod si non sufficit Scriptura Veteris Testamenti ad comprobandum vobis quod omnem carnem fecerit Deus, audite Scripturam evangelicam, quæ dicit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso*

factum est nihil (Joan 1). Si ergo omnia per Verbum Dei facta sunt, ergo et omnis caro per ipsum facta est. O maniaſtice Manes cum insanis ſequacibus tuis! ille vos adjuvet ſicut ipſum decet, quem Deo adiutorem in creatione rerum conſtituistiſ. Gens maledicta! quid indigniſ Deum adiutorio diaboli, ut non poſſet perficere conditionem univerſitatis, niſi cum diaboloſ adjuviſſet? Au neſcitiſ quoniam tantæ malitiæ eſt, ut ſi poſſit, uno momento omnæ quod ad laudem Dei eſt in mundo deſtrueret, et ad nihilum redigeret poſtius quam crearet?

IX. Taceo nunc de corporibus irrationabilium, de corpore hominiſ loquor, qui ſpecialiter eſt conditiſ ad ſervicandam Deo viventi, et ad reſiſtendum per omnia diabolicæ voluntati. Certe ſi crearet corpus ejuſ diabolus, nunquam tam honeſte, tam ordinate, aut commode membra ejuſ diſpoſuiſſet, ſicut ſunt. Quoniam ſi recte animadvertuntur, ſecundum mirabilem ſapientiam et benignitatem cuncta ordinata ſunt, ſicut omnibuſ patet. Cætera animalia ſic condita ſunt, ut prono ad terram corpore, et vultu demiſſo incedant, ſolus vero homo ita diſpoſitiſ eſt in corpore, ut incedat rectuſ et aptum habeat vultum ad ſuſcipiendos cæloſ, ad quos totam mentis intentionem dirigere debet. Et nunquid putatiſ, ſi diſpoſita fuiſſent membra humana ſecundum arbitrium diaboli, qui interminabile odium adverſum omneſ noſ gerit, et cunctiſ boniſ noſtriſ invidet, talem nobiſ honorem præ cæteriſ animalibuſ præſtituiſſet? Nequaquam: imo noſ taleſ maluiſſet condidiſſe, ut toto corpore ſerperemus per terram, aut erectiſ ſuſum pedibuſ, et converſo in terram capite manuum officio ſicut fieri poſſet incederemus. Quomodo enim amet honorem et commodum humani corporiſ ſæpiuſ oſtendit in illiſ, quos pro aliquibuſ delictiſ Deus ab illo flagellari permiſiſt, ſicut et in muliere illa quam illigavit Satanæ decem et octo anniſ, ita ut non poſſet ſuſum aſpicere, et in eo quem frequenter in ignem et in aquam miſiſt, ut eum perderet, et in aliſ quam pluribuſ. Patet ergo ex hiſ quæ dicta ſunt, quoniam ſi idcirco carniſ abſtinetiſ, quia naſcuntur ex coitu, fatui eſtiſ. Si vero idcirco, quod opificium ſint diaboli, ſicut mentiuſ eſt princepſ veſter Manes, conſtat quoniam inſani eſtiſ cum illo. Et nunc ad alia tranſeamuſ.

SERMO VII

Contra quartam hæreſim de baptiſmo parvulorum.

I. De baptiſmo parvulorum, dicitis quoniam inaniſ eſt, quod neque illiſ prodeſt ad ſalutem, neque aliquibuſ qui non ſunt ejuſ diſcretioniſ ut poſſint credere, aut per ſeipſoſ gratiam baptiſmi poſtulare. Conſirmatiſ autem, ut æſtiumo, errorem iſtum auctoritate evangeliſ ſermoniſ, quem locutiſ eſt Dominuſ, quando ad baptizandum miſiſt diſcipuloſ ſuoſ dicens: *Euntes docete omneſ gentes, baptizanteſ eoſ in nomine Patriſ et Filii et Spirituſ ſancti* (Matth. xxviii). *Qui crediderit et baptizatuſ fuerit ſaluſ erit, qui vero non crediderit, condem-*

nabitur (Marc. xvi). Hinc, ni fallor, hujusmodi argumentationem ſumitiſ ut dicatiſ: Nemo credere poſteſt, niſi diſcretionem habeat boni et mali; parvuli autem cum baptizantur, diſcretionem boni et mali non habent; ergo non credunt; condemnantur ergo cum ante annoſ diſcretioniſ moriuntur. Si hoc dicitis ſcire debetiſ, quia non rectum in verbiſ veritatiſ intellectum habetiſ. Quod enim Dominuſ ait: *Qui non crediderit condemnabitur*, non ita accipiendum eſt, quaſi dictum ſit de omnibuſ qui non credunt, ſed tantum de hiſ quia credere poſſunt, et nolunt. Parvuloſ enim quia baptizantur, et necdum credere poſſunt, imbecillitaſ ſenſuſ ſui excuſat, ut non comprehendantur in ſententiâ illa, qua condemnantur non credenteſ. Sic autem pluribuſ in lociſ ſanctiſ Scriptura loquitur, quaſi univerſitatem quandam comprehendat, ubi tamen univerſitaſ intelligenda non eſt, ſed de univerſitate aliquid excipiendum eſt, ut patet in priori parte ejuſdem ſermoniſ, quem de Evangelio induxi, ubi ait: *Qui crediderit et baptizatuſ fuerit, ſaluſ erit*. Ecce enim hoc videtur dictum de omnibuſ qui credunt et baptizantur, quod ſalvandi ſint; ſed non eſt ita. Nam multi credunt et baptizantur, nec tamen ſalvabuntur, quoniam ad tempuſ credunt et in tempore teſtationiſ ſide recedunt, vel per malam vitam ſidem ſuam inutilem reddunt. Propterea ergo, ut dixi, de univerſitate credentiſ, quæ ibi videtur comprehenſa, aliquid excipiendum eſt, ita ut dicatur hoc dictum eſſe non de omnibuſ credentiſ, ſed de illiſ qui habent fidem, quæ per dilectionem operetur, et in ea perſeverant, ita ut non refrigeſcat charitaſ eorum in teſtatione, et non recedant corda eorum a Deo. Si ergo prior particula illa ſermoniſ, quæ communiter dicta videtur, ſtare non poſteſt niſi aliquid de univerſitate excipiat; non debet videri incongruum, ſi etiam poſtiorē partē ejuſ ita exponimus, ut eam non univerſaliter intelligendam eſſe dicamuſ.

II. Tale eſt et illud, quod idem Salvator in Evangelio de ſacramento corporiſ et ſanguiniſ ſui pronuntiavit dicens: *Qui manducat meam carnem, et bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam*. (Joan. vi). Hoc enim videtur dictum de omnibuſ, qui manducant et bibunt corpus et ſanguinem Domini; ſed non eſt intelligendum niſi de illiſ, qui digne manducant et bibunt corpus et ſanguinem Domini. Multi enim manducant et bibunt corpus et ſanguinem Domini indigne, et non ex hoc habent vitam æternam, ſed, ut dicit Apoſtoluſ, *judiciuſ ſibi manducant et bibunt, non dijudicanteſ corpus Domini* (I Cor. xi). Itaque, ut dixi, illa ſententiâ qua dictum eſt: *Qui non crediderit, condemnabitur*, non ad omneſ non credenteſ pertinet, ſed ad eoſ qui cum habeant poſſibilitatem credendi, non credunt. Excipiuntur enim parvuli qui baptizantur, et necdum credere poſſunt.

III. Forte adhuc vobiſ videtur, quia injuriã faciamuſ litteræ evangeliſ, quæ videtur pertinere tantum ad eoſ qui poſſibilitatem habent credendi.

Sed, quæso, respondete mihi de simili littera, quæ in sancta Scriptura invenitur. Jacobus apostolus in Epistola canonica scribit, dicens : *Qui non peccat in lingua, hic perfectus est vir (Jac. III)*. Nunquid hoc pertinet ad omnes communiter, qui non peccant in lingua? Certe, si omnes qui peccatum linguæ non committunt, perfectæ sunt sanctitatis, omnes infantes, et omnes muti, sancti et perfecti judicandi sunt : quod falsum esse nulli dubium est. Itaque quod dictum est : *Qui non peccat in lingua, hic vir perfectus est*; ita intelligi necesse est, ut dicatur, esse perfectus qui cum possit et sciat peccare in lingua, abstinet per Dei timorem, ut non peccet in ea. Tale est et illud quod Apostolus ait : *Qui non laborat, non manducet (II Thess. III)*. Nam universaliter pronuntiari videtur de omnibus non laborantibus, sed non est ita. Nam, si de illa sententia nullus qui non laborat excipiendus est, tunc neque pueri, neque senes, neque infirmi manducare debent, qui non laborant. Ad eos ergo pertinet verbum hoc, qui cum possint laborare, non laborant, sed otio vacant. Simile est et illud : *Qui vero male egerunt, in resurrectionem judicii (Joan. V)*. Hoc quoque generaliter dici videtur de omnibus qui male agunt, sed excipiuntur ab hac sententia qui mala agunt et postea poenitent, et in bono perseverant. Multa in Scripturis sanctis similiter dicta inveniuntur, sed non est necesse plura ad præsens negotium exempla induci. Et nunc si aliam habetis defensionem erroris vestri, proferte eam; quoniam hæc de qua nunc locuti sumus, non proderit vobis.

IV. Popule stulte et insipiens! nunquid non cognoscitis tempus? An nescitis quoniam Scripturæ sanctæ vocant tempus gratiæ omne hoc tempus, quod a Christi nativitate usque ad finem sæculi decurrit? Idcirco autem gratiæ tempus vocatur, quia in eo dilatata est misericordia Domini super genus humanum, et apertus est sinus Dei ad suscipiendas animas hominum, magis quam in omnibus sæculis, quæ fuerunt ante Christi adventum. At, si ita est, ut prædicat impietas vestra, videlicet quod omnes qui ante annos discretionis moriuntur, condemnantur, et nullum eis remedium constitutum est a Deo, quo possint adjuvari ab Ecclesia Dei, ut oporteat eos ex necessitate effluere in perditionem æternam; durus certe et immisericors est Deus magis quam fuisset in temporibus, quæ adventum Christi præcesserunt, et minus curans de hominum salute. A tempore enim Abrahamæ usque ad Christum, constitutum erat a Deo in populo Judaico, qui erat ex Abraham, ut omnis infans masculus die octava a nativitate sua circumcideretur in carne sua ad generationem pertinente; ut sic liberaretur a peccato originali, cum quo nascitur omnis homo, et pro quo damnatur omnis anima, quæ non fuerit aliquo remedio ab eo purgata.

V. Quia autem pro animarum salvatione datum fuerit illud mandatum, aperte cognosci potest ex verbis Domini, quæ ad Abraham locutus est, quando

A ei circumcisionis præceptum dabat, dicens : *Infans octo dierum circumcidetur in vobis. Omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus quam emptilius circumcidetur. Mascuius cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo (Gen. XVII)*. Ecce in hac comminatione evidenter cognosci potest, quod propter conservationem animarum eorum, ipsos jussit circumcidi. Et hoc animadvertite, quod non dixit expectandum esse usque dum pervenisset homo ad annos discretionis, et tunc esse circumcidendum, cum per se ipsum postulare posset circumcisionem; sed die octavo jussit circumcidi infantem, quia sciebat fragilitatem corporis humani, et quod levi infortunio contingere potest, ut exstinguatur homo, antequam ad annos maturitatis perveniat. Quia ergo ita festinari voluit circumcisionem, idcirco fecit, ut salvæ fierent animæ, et non inciderent in damnationem æternam per maculam originalis peccati, quod a primis parentibus contraximus omnes. Potuit etiam nimirum eadem circumcisio fieri ante diem octavam, si periculum mortis parvulis imminere videbatur. Sicut et nos pro eadem causa ante tempus nonnunquam parvulos baptizamus, cum tamen sit constitutum ab apostolicis Patribus, ut vel in Pascha, vel in Pentecoste baptizemus. Sicut autem parvuli masculini sexus ab originali culpa, per circumcisionem expiabantur, ita et feminei sexus infantes per legales oblationes ab ea purgabantur, ut et ipsarum animæ non perirent a populo suo.

C VI. Ante tempus autem circumcisionis ab Adam usque ad Abraham, qui primus suscepit circumcisionis mandatum, fieri solebant oblationes Deo, ab his qui Dei cultum habebant, per quas deleri potuit originale peccatum, atque alia peccata fragilitatis humanæ in electis Dei tam pusillis quam magnis, ut salvæ fierent animæ eorum, quoniam nunquam misericordia Dei humanum genus omnino dereliquit. Ecce talis erat Deo de infantibus cura prioribus sæculis ut conservarentur animæ eorum a perditione; et nunquid æstimatis, impia gens, quod oblitus sit ejusdem misericordiæ suæ Deus in tempore isto, quod gratiæ tempus et annus benignitatis vocatur? An putatis quoniam minus amet filios et filias Christianorum, quam infantes Judæorum, quibus constituit circumcisionem, ut non perirent animæ eorum a populo suo?

D VII. Jussit autem cessare circumcisionem post ascensionem Christi per doctrinam apostolorum, quorum unus dicebat : *Si circumcidamini Christus nihil vobis prodest (Gal. V)*. Circumcisionis autem loco esse voluit baptismum aquæ, ut eo purificaretur a peccatis omnis homo tam pusillus quam magnus, quicumque fuisset mersus eo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Et quidem si est, ut vos dicitis, videlicet quod tantum adultis et non etiam parvulis prosit baptismus ad salutem; non habet tantam virtutem baptismus nunc, quantum habuit circumcisio in tempore suo observata. Super hoc

ergo mihi respondete : Quando constituit Dominus A baptismum fieri in Ecclesia, et cessaret circumcisio; tunc vel voluit et non potuit dare baptismum eam virtutem, quam habuerat circumcisio, videlicet ut per ipsum conservarentur animæ infantium; vel potuit hoc et noluit, vel nec voluit hoc nec potuit. Si voluit et non potuit, non erat tantæ potentiae, quantæ fuerat olim, quando constituit fieri circumcisio, et per eam animas parvulorum conservavit a damnatione. Quomodo ergo verum erit quod dicit Scriptura : *Omnia quaecumque voluit Dominus, fecit in caelo et in terra? (Psal. cxxxiv.)* Si autem potuit et noluit; non est in hoc tempore gratiæ tam large benignus, neque tam fidelis erga populum Christianum, ut fuerat erga populum Judaicum, et in eo quod abstulit circumcisio, in qua poterant conservari animæ infantium, et nihil in loco ejus fieri ordinavit per quod possent adjuvari. Si autem nec voluit nec potuit Deus facere per baptismum eam misericordiam parvulis, quam fecerat per circumcisio; consequens est, ut neque tam potens neque tam benignus sit in tempore hoc, ut fuerat in diebus antiquis. Quod quidem tam alienum est a veritate, quam Catharus a salute. Et si verus est sermo vester, melius certe atque feliciter fuisset mundo, ut Judaica lex quæ adjuvare potuit tam pusillos quam magnos in statu suo permansisset, et ut ad eam omnes gentes confluisissent, quam ut lex Christiana mundum intrasset, quæ, ut susurratis, prodesse non potest, nisi his qui ad annos discretionis perveniunt. Vix certe media pars hominum vivendo pervenit ad dies suos, in quibus scire possint quid credere debeant, aut quid non. Si ergo omnes tales necesse est perire, merito debet intolerabilis esse tristitia toti Ecclesiæ, pro ea mutatione, quam in ea fecit Deus, in hoc quod interdixit circumcisio, et pro ea baptismum constituit, et tanta millia animarum in perditionem ire permittit, quibus putatur prodesse baptismus, et non eis prodest, ut docet hæresis vestra.

VIII. Quid ergo aliud faciet Rachel, nisi ut sine intermissione ploret filios suos, et non velit consolari, quia non sunt? (*Matth. 11.*) Quomodo ergo tempus istud recte dici potest tempus gratiæ, et non magis tempus iræ? Imo, o filii iræ, o Cathari semen nequam, filii scelerati; nunc est tempus gratiæ, et non iræ : *Nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis (II Cor. vi)*; quia, sicut prædixi, dilatata est misericordia Dei super hunc mundum magis quam in prioribus sæculis. Nam ante Salvatoris adventum regnavit mors et perditio in humano genere, et premebat iræ Dei totum mundum, et paucissimæ animæ in illo tempore salvæ fiebant a morte æterna. Omnes enim gentes Creatorem suum ignorabant, et idololatriæ deserviebant, præter Judaicam gentem, in qua notus erat Deus, et quæ legibus et obsequiis veri Dei erat mancipata. In hoc autem tempore ostendit Deus misericordiam suam in universo mundo, et notus fieri voluit in cunctis finibus terræ, et con-

stituit baptismi gratiam, non uni genti, ut circumcisio Judæis, sed omni generi hominum; ita ut quicumque baptizatus fuerit in nomine ejus, sive Judæus, sive Græcus, sive Latinus, sive barbarus, pusillus aut magnus, mas sive femina, servus sive liber, remissionem omnium peccatorum in eo consequatur tam plenarie, ut si mox per baptismum de hac migret vita, aperta sit ei janua regni cœlestis. Tantam vero virtutem salvationis non habebat circumcisio in veteri populo. Nemini quippe pusillo et magno quantumcumque innocens aut sanctus esset, introitus regni Dei aperiebatur per circumcisio, aut per aliquas observationes legis antiquæ. Sed quicumque electi erant ad regnum Dei in populo illo, delinebantur animæ eorum in locis sibi destinatis a Deo, expectantes donec per virtutem Christi patefieret eis accessus ad perfectæ beatitudinis gloriam.

IX. Propter hæc ergo quæ nunc dixi, merito hoc tempus Christianitatis, tempus gratiæ, et *tempus acceptabile* dicitur, et *dies salutis* dies isti vocantur, qui magis dies perditionis dici possent, si ita esset, sicut vos impie susurratis. Non autem id me dicere æstimetis, quod omnes qui in Ecclesia secundum quod constitutum est a Domino baptizantur, ita remissionem peccatorum suscipiant, ut qualitercumque postea vixerint, tamen ad regnum Dei perveniant. Sed hoc dico, et fides nostra inconcusse hoc tenet : Quicumque parvuli, sive a bono homine, sive a malo, etsi sit hæreticus, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizantur, et morte præveniuntur antequam maturescant, salvantur per baptismum et per fidem sanctæ Trinitatis, quam habet Ecclesia Catholica, quæ invocat nomen Domini pro salute eorum, qui baptizantur in ea, sicut olim salvabantur per circumcisio et per fidem patrum. Qui vero ad annos maturitatis perveniunt, si gratiæ in baptismo acceptæ, vita eorum consors fuerit; hos et baptismus, et fides Catholica, et operum rectitudo perducunt ad salutem. Qui vero pravis operibus vitam suam commaculant, et contra mandata Dei pompis diaboli deserviunt; hi profecto gratiam Spiritus sancti in baptismo acceptam, in seipsis extinguunt, et nihil his prodest baptismus ad salutem, sicut et circumcisio multis Judæorum perverse gradientibus, nihil profuit ad salutem consequendam. Hæc est nostra catholica fides, de his qui baptizantur, quæ palam in Ecclesia Dei semper prædicata est temporibus apostolorum et sanctorum Patrum, qui eis in Romana Ecclesia, aliisque Ecclesiis, usque ad hæc tempora nostra successerunt, et qui leguntur prædicasse in manifesto et baptizasse in Christo, senes et juvenes, mulieres et parvulos.

X. Ad illud vero redeo quod dixi, salvari parvulos per baptismum, et per fidem sanctæ Trinitatis, quam habet Ecclesia, quæ invocat nomen Domini pro salute eorum qui baptizantur in ea. Hoc vobis incredibile esse dicitis quod alicui homini prodesse possit alterius fides apud Deum. Et quare vobis est

incredibile? Si acitis Evangelia, revolcite ea, et invenietis, quoniam Dominus Salvator, cum inter homines conversaretur, et miracula divina operaretur, multis qui male habebant, misericordiam suam exhibuit; non propter ipsorum merita, sed propter fidem aliorum, qui ipsum deprecabantur pro eis. Legimus siquidem de muliere Chananæa, quod rogabat Dominum pro filia sua, quæ male a dæmonio vexabatur, et ipse auditis miserandis clamoribus matris, tandem misertus est super eam et dixit: *O mulier! magna est fides tua; fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora (Matth. xv)*. Ecce in eo quod ait: *Magna est fides tua*, aperte declaravit, quoniam per fidem, quam in ipsum mater habebat, meruit ut sanaretur filia ejus, quæ nec fidem, nec sanam mentem habebat. Et de Centurione legimus, quod pro sanitate paralytici servi sui Dominum deprecatus est. Cui cum dixisset Dominus: *Ego veniam et curabo eum*, atque ille respondisset: *Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbum, et sanabitur puer meus*; admiratus est Dominus super fide ejus dicens: *Amen, dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel*; moxque illi dixit: *Vade, et sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora (Matth. viii)*. Nonne et his verbis patet, quoniam fides viri postulantis, ei pro quo postulabat profuit ut sanaretur?

XI. Respondebitis forte, quod de his de quibus nunc dictum est, videlicet puella obsessa, et puero paralytico, fides postulantium pro eis profuit quidem ad corpus, sed non ad animarum sanitatem; et dicitis quod, ad salutem animæ consequendam, unumquemque tantum propria fides adjuvare possit, et non fides aliorum quantumcunque clament pro eo. Et nunc aliud exemplum vobis adducam, quod in hac parte contra vos est. Scriptum est in Evangelio Lucæ, quia *factum est in una dierum, et Jesus sedebat docens, et erant Pharisei sedentes, et legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ et Judææ, et Jerusalem; et virtus Domini erat ad sanandum eos. Et ecce vir portans in lecto hominem, qui erat paralyticus, et querebant eum inferre et ponere ante eum, et non inveniendes qua parte inferrent eum præ turba, ascenderunt super tectum, et per tegulas submiserunt illum cum lecto in medio ante Jesum. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua (Luc. v)*. Ecce in eo quod dicit Evangelista: *Quorum fidem ut vidit (ibid.)*, manifeste dat intelligi, quoniam fides illorum quam habebant de potentia ejus, beneplacita erat Domino; et quod specialiter propter ipsam illi data est, primum quidem remissio peccatorum, quæ ad salutem animæ illius pertinebat; et postmodum sanitas corporalis, quando eidem paralytico dicebat: *Tibi dico surge; tolle lectum tuum, et vade in domum tuam (ibid.)*. Si enim hanc misericordiam Dominus eidem paralytico fecisset ob meritam fidei ipsius, et non propter illorum fidem, nequaquam dixisset Evangelista, *quorum fidem ut vidit*; sed magis, cujus fidem

A ut vidit. Hæc nos animadvertentes confidimus, quod nostram quoque fidem respiciat Dominus Jesus, quando infirmum nostrum ipsi offerimus curandum. Portamus siquidem et nos paralyticum in lecto, et ponimus ante Jesum, quando parvulum bajulamus ad baptismum, petentes ut baptizet eum et salvet. Anima quippe rationalis adhuc originali peccato constricta, et nihil! adhuc naturalium virium exercere valens in corpore puerili; cui melius comparatur quam homini intus per peccatum constricto, et foris per paralytim in membris dissoluto jacente in lecto? Et pro illo quidem nihil aliud postulabant amici ejus, nisi ut corpore sanaretur: ipse vero ex gratuita bonitate prius quod majus erat, præstitit, sanando a peccatis eum in anima, et postmodum etiam quod petebatur, adjecit, corporalem ei sanitatem restituendo, et approbata est fides illorum, qui hoc quod minus erat eum posse credebant. Est autem indubitanter major fide illorum nostra fides, cum qua paralyticum nostrum Domino præsentamus, ac magis spiritualis petitiu nostra, petitione illorum. Credimus quippe, quod quemadmodum potest per baptismum purificare majorum animas ab omni peccato, tam actuali quam originali: ita potest et parvulorum animas liberare ab originali peccato sine meritis ipsorum, sicut et sine meritis suis. Præfatus ille paralyticus, et in anima et in corpore sanatus est. Credimus, inquam, hoc, et fideliter ab ipso postulamus, si quando ei parvulos baptizandos offerimus; ipse enim invisibiliter illis præsens est illic, et ipse invisibiliter baptizat omnes, qui cum invocatione sanctæ Trinitatis aquis immerguntur.

XII. Nolite mirari super hoc quod dixi, quoniam ipse invisibiliter baptizat eos qui baptizantur. Scriptum quippe est, quod Joannes Baptista tale de ipso testimonium pronuntiavit dicens: *Qui misit me in aqua baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est qui baptizat: Et vidi et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (Joan. i)*. Idem quoque dicebat ad turbas de Christo: *Qui post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igne (Matth. iii)*. Ex his verbis securi sumus ipsum Dominum Jesum Christum esse communem baptistam omnium, qui in catholica Ecclesia baptizantur in nomine sanctæ Trinitatis, ita videlicet quod ipse invisibiliter spiritum eorum sanctificat in Spiritu sancto, et ab omni peccato emundat: inde est quod dicimus, quia sive bonus, sive malus sit ille, per cujus manus corpus hominis, qui baptizatur, aquis visibiliter immergitur; non ex hoc plus vel minus operatur virtus baptismi remissionem peccatorum, et invisibilem sanctificationem in anima ejus qui regeneratur. propterea Paulus apostolus scribens Corinthiis, qui de baptistis suis se jactabant, redarguit eos dicens: *Significatum est mihi ab his qui sunt Cioes, quoniam contentiones inter vos sunt. Hoc autem dico,*

quod unusquisque vestrum dicit : *Ego quidem Pauli, ego vero Cephæ, ego autem Apollo, ego vero Christi* (I Cor. 1). *Æstimabat enim quisque eo se esse sanctiorem, quo erat sanctior ille a quo fuerat baptizatus. Hoc vero nequaquam ita est, quoniam nihil sanctitatis ei qui baptizatur præstat ille qui visibiliter baptizat, sed omnem spiritualem gratiam, quæ in baptismo confertur, ipse summus sacerdos Dominus Jesus Christus præstat illic per virtutem Spiritus sancti, et ad illam quidem omne genus hominum, qui ad ipsum converti volunt, admittit quantumlibet sint onerati peccatis; solos autem parvulos, sicut dicitis, qui minimum peccati habent, inde repellit. Nequissima gens cur hoc dicitis? Nonne ipse communiter omnes vocavit, cum dixit: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos?* (Matth. xi.) Certe cum hoc dicebat piissimus ille procurator salutis humanæ, videbat omnem hominacem laborare sub pœnalitate, quam induxerat mundo culpa originalis; videbat simul, quoniam præter ipsum nemo vivebat hominum in tempore illo, vel victurus erat super terram, cujus non esset onerata anima peccatorum gravamine, ita ut nec infans unius diei expers esset peccati.

XIII. Quod intelligens Paulus apostolus dicebat : *Concluserit Deus omnia sub peccato, ut omnium misereretur* (Gal. iii). *Omnia, inquit, id est omnis generis homines, omnis ætatis homines: conclusit, id est concludi permisit sub peccato, ut omnium misereretur, tribuendo omnibus remissionem peccatorum. Si ergo conceditis et parvulos omnes conclusos esse sub peccato, necesse est ut concedatis ad eos pertinere misericordiam Dei, et ipsos quoque ad latum gremium benignitatis ejus cum cæteris invitare, vocatione ipsius qua dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (Matth. xi). *Reficiam, inquit. Refectio ista quam promisit præstat in hac vita spiritui nostro, in eo quod per Spiritum sanctum a peccatorum gravamine exoneratur, atque in eo quod cum superaddita gratia adjuvatur ad resistendum fomiti peccati, et ad insistendum bonæ operationi. Præstat et post hanc vitam, quando datur ut requiescat homo a cunctis laboribus. Omnem hanc refectionem promisit omnibus venientibus ad se. Et qua ratione putatis quod eam recuset parvulis venientibus ad se? Putatis quod dicat Dominus: Omnes veniant ad me quantumlibet sint peccatores, soli parvuli qui nondum satis habent peccati, maneant foris? Non veniunt, dicitis, sed asportantur ab aliis, et idcirco non dat eis gratiam, quam aliis peccatoribus. Et nonne paralyticus ille, de quo supra dictum est, ab aliis asportatus est: non per se ipsum venit, neque idcirco minus gratiæ ab ipso accepit? Similiter non per se ipsos veniunt, neque per se ipsos benedictionem a Jesu petierunt parvuli illi, de quibus Matthæus refert dicens: Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus ejus imponeret et oraret. Discipuli autem increpabant eos. Jesus vero ait: Sinite parvulos venire ad*

me, talium est enim regnum cælorum. Et cum imposuisset illis manus, abiit inde (Matth. xix).

XIV. Ecce talis in illo tempore benignitatis erat Dominus, ut rudes pueros non per se ipsos quidem venientes, aut gratiæ aliquid postulare scientes, sed aliis ipsos ei offerentibus, ac pro eis postulantis dignaretur suscipere, dignaretur et benedictam manuum suarum eis cum oratione imponere. Et quomodo accidit hoc, ut in istis temporibus non eandem habeat benignitatem erga parvulos, quos solet ei offerre Ecclesia, rogans ut manus eis imponat, id est virtutem sancti Spiritus sui, per quam eis peccata remittantur, et spiritalibus donis impleantur? Quomodo dulcem illam vocem, qua dicit: *Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum* (ibid.), mutavit in amaram vocem, ut dicat: *auferite parvulos a me, talium enim non est regnum cælorum?* Nam secundum tenorem disciplinæ vestræ, hoc, etsi non manifesta voce, ipso tamen opere dicit; si omnes, qui ante annos discretionis moriuntur, perire permittit in originali peccato cum quo nati sunt. Scimus quidem in eo verbo, quod dicit: *Talium est regnum cælorum* (ibid.), etiam comprehendi eos qui maturæ ætatis sunt, et similes sunt pueris innocentia et simplicitate. Verumtamen hi qui in innocentia et simplicitate atque insuper ætate pueri sunt, et ab Ecclesia Domino offeruntur, ut parvuli illi, quibus olim manum, imposuit; non possunt justa ratione ab eadem sententia excludi, nisi forte cum ad maturitatem pervenerint, acceptam in baptismo gratiam, per malam conversationem amittant.

XV. Nunquid adhuc sine intellectu estis, et non percipitis ex his verbis, quæ dicta sunt, falsum et hæreticum esse, quod de baptismo parvulorum affirmatis? Dicite mihi: Quæ vobis est causa hujusmodi sermonis, cum nec firmam rationem, nec aliquid evidens testimonium ex Scripturis sanctis habeatis ad confirmandum hunc errorem? Si erubescitis dicere, ego pro vobis dicam. Superbia cordis vestri, et invidia diaboli in ore vestro posuerunt verbum hoc. Nam ut quasi singulares præ cæteris habeamini, ac multa scire videamini, quæ non sunt in communi hominum cognitione, idcirco talia susurratis in auribus simplicium ac seducibilium hominum, quibus aquæ furtivæ dulciores sunt. Idcirco dixi quod superbia cordis vestri, quæ vanæ gloriæ mater est, hunc errorem sicut et alios multos seminare vos fecit. Invidia quoque diaboli hoc verbum vobis inspiravit. Quia enim vidit innumera millia animarum per baptismum salvari in infantilibus annis, et nihil voluntatis suæ fieri in eis, quos ita innocentes et puros ab omni macula post regenerationem suam festinat Deus ad regnum suum transferre; quia, inquam, hoc vidit, invidet innocentiae eorum; invidet quod ita festinaretur beatitudo eorum; invidet, quod etiam ex ore hujusmodi infantium et lactentium perfecturus esset laudem suam (Psal. viii), propter inimicos suos apo-

status spiritus, qui per propriam malitiam a curia A ejus ceciderant, et imminuerant numerum laudantium eum. Quæsiuit igitur artem qua impediret omnes infantium animas, ne gratiæ, quæ in baptismo tribuitur a Deo, participes fierent, et invenit sibi aptissima instrumenta ad officium hoc, videlicet linguas Catharorum, quæ sunt pharetræ pessimarum sagittarum ejus, quibus *sagittant in obscuro re-ctos corde (Psal. x)*. In quibus posuit et hoc verbum iniquum, quod dicunt, nihil prodesse parvulis ad salutem lavacrum baptismi, et debere eos reservari usque dum perveniant ad annos discretionis, et tunc primum eos esse baptizandos, cum possint proprio ore fidem suam profiteri. Hæc ita excogitavit diabolus, quatenus hunc morem induceret mundo, ut non ad baptismum afferrent homines A parvulos suos, sicque in partem suam attraheret omnes animas, quæ in infantilibus annis ab hac vita migrant, atque a regno Dei eas elongaret. Sed gratia Dei nondum ita creditum est huic verbo, ut receptus sit moe iste in populo Dei: adhuc offeruntur parvuli Domino ad baptismum, et imponit eis manum suam, et recipit eos. O Cathari! o Piphles! Nescio quam laudem vobis rectius dicam, quam quod diffusa est diabolica malitia in labiis vestris, propterea maledixit vos Deus in æternum.

SERMO VIII.

Contra quintam hæresim de baptismo aquæ.

I. Non autem me latet, quod de eis quoque qui in provectioni ætate baptizantur, non minorem hæresim tenetis, quam est ea quæ de baptismo parvulorum nunc pertractata est. Nam baptizandum quidem esse hominem dicitis, cum ad annos discretionis pervenerit; non autem in aqua, sed in igne, et nihil prodesse cuiquam baptismum aquæ. Hujus autem erroris defensionem sumitis ex verbis Joannis, quæ de Domino Salvatore pronuntiavit dicens: *Ille vos baptizabit in Spiritu sancto et igne (Matth. iii)*. Hinc est quod eos quos assumitis in societatem Cathariæ vestræ, sicut audivi a quodam, qui expertus fuerat secreta vestra, tali modo rebaptizatis.

II. Convenientibus vobis in unum in obscuro aliquo penetrati, primum hoc diligentissime procuratur, ne forte per aliquam fenestram, aut per ostium quæquam eorum qui foris sunt, visu vel auditu percipiat, quod intus geritur, quoniam scriptum est: *Qui male agit, odit lucem (Joan. iii)*. Locantur luminaria copiose in parietibus cunctis; statur per ordinem in circuitu cum reverentia magna, quoniam sancta res agitur, quæ tamen magis complaceat diabolo quam Deo. Statuitur in medio infelix ille qui baptizandus sive catharizandus est, et assistit ei archicatharus, tenens in manu libellum deputatum ad officium hoc. Quem imponens vertici ejus dicit benedictiones, quæ potius maledictiones vocandæ sunt, orantibus cæteris qui circumstant, et faciunt filium gehennæ, non regni Dei, sicque perficitur ille baptismus. Dicitur autem hic baptismus fieri in igne,

propter ignem luminum, quæ in circuitu ardent. Non sic impii, non sic debetis sequi verba sancti Evangelii, in quibus dicitur: *Ille vos baptizabit in spiritu et igne (Matth. iii)*. Melius ipsa verba attendite: *Baptizabit, inquit, in igne; non juxta ignem, ut vos facitis. Auscultate ad me, et docebo vos, quomodo rectius eadem verba impleatis. Loquar stultis juxta stultitiam suam, ut non sibi videantur sapientes.*

III. Struite ignem copiosum in medio synagogæ vestræ, et tollite illum vestrum novitium, quem vultis catharizare, et in medio ignis eum locate, et tu archicathare, pone super verticem ejus manum tuam, ut soles, et sic benedicto illum. Et tunc si non adusseris tu unguas tuas, et ille si illæsus evaserit, fatebor certe, quia bene baptizatus est Catharus tuus; si vero non evadit, nonne mox ita calens ad cælum vadit? Nonne sic nuper baptizavit Colonia archicatharum vestrum Arnoldum, et complices ejus, et similiter Bunnia Theodericum et socios ejus, et continuo, ut dicitis, avolaverunt in cælum? Imo ut verius dicatur, descenderunt in profundum inferni, ab igne temporali, ad ardorem ignis æterni, et merito quidem. Ut enim exinanirent baptismum aquæ, constitutum ab ipso Domino Salvatore, baptizandum esse in igne docuerunt. Ideoque justissimo Dei judicio factum est, ut sic in igne baptizarentur, ut ab eo irrevocabiliter devorarentur. O stultissimi hominum, unde vobis ista præsumptio, qua erigimini adversus omne quod evangelicum est et catholicum? Vere singularis ille ferns pastum sibi gratissimum in vobis habet, qui tantam singularitatem in cunctis partibus Catholicæ fidei habere quæritis, ut singularem quamdam in vobis sanctitatem venerentur miseri illi, quos seducitis. Differo usque in alium locum exponere, qualiter intelligendum sit illud, quod de Salvatore dictum est, quoniam *baptizabit in spiritu et igne*. De aquæ baptismo, cui contra dicitis, nunc loquor ad vos.

IV. Dicite mihi, qua audacia contradicitis ei, cum ipse Dominus eum instituerit, et servandum esse docuerit? Ipse etenim, sicut sancti quatuor evangelistæ singuli in Scripturis suis testantur, venit ad Jordanem, ubi erat Joannes baptizans, ibique ab eo baptizatus est; non quia ipse baptismi sanctificatione indigeret, qui ab omni peccato erat immunis, sed ut nobis ad abluenda peccata aquas sanctificaret, et in se ipso nobis exemplum præberet suscipiendi baptismum aquæ, quem constituere volebat Ecclesiæ suæ in remissionem peccatorum. Ibi et Spiritus sanctus in specie columbæ se manifestavit super eum, sicut de ipso testimonium perhibuit Joannes dicens: *Quia vidi Spiritum descendantem quasi columbam de cælo, et manentem super eum (Joan. i)*. Quod nostræ quoque eruditionis et consolationis causa factum est; ut videlicet tanto certius credere posseimus ad omnes eos pervenire gratiam Spiritus sancti, qui Christi baptismum suscipiunt, ut illius capitis quod Christus est, membra efficiantur. Baptismum nostrum,

Christi baptismum vocamus, quia ipse principaliter in eo, ut supra diximus, baptizat, dans remissionem peccatorum per Spiritum sanctum. Et quia, ut dictum est, exemplo suo eum nobis initiavit, et quoniam in verbis sanctæ doctrinæ suæ observari eum constituit, determinans in qua materia, et secundum quam formam fieri deberet. In qua materia baptizandum esset determinavit, quando in aqua hominem regenerari debere monstravit dicens: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest videre regnum Dei* (Joan. iii). Propter duas substantias quæ sunt in omni homine, videlicet corpus et animam, dixit duo pertinere ad baptismum nostrum, videlicet aquam et Spiritum sanctum; et nos indubitanter credimus ex verbis ipsius, quod ea hora qua visibile corpus nostrum lavatur in aqua visibilis, tunc et invisibilis substantia nostra, quæ est anima, lavatur invisibili lavacro, videlicet in Spiritu sancto, et emundatur ab omni delicto. In quali etiam forma verborum baptizari nos vellet, determinavit, cum dixit ad discipulos suos: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti* (Matth. xxvii).

V. Hæc ergo verba sunt Dominica, ex quibus Ecclesia Dei testimonium habet ejus baptismi, qui pervenit usque in nos. Habet et testimonium ab eo signo, quod accidit in passione Salvatoris quando ex latere ipsius jam mortui simul profluxerunt sanguis et aqua. Ita enim scribit Joannes Dominicæ passionis testis fidelissimus de crucifixoribus ejus dicens: *Venerunt ergo milites, et primi quidem fregerunt crura, et alterius qui cum eo crucifixus est. Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit et continuo exiit sanguis et aqua* (Joan. xix). Quod si non ad magnam pertineret admirationem, si non magnæ rei esset sacramentum, non ita diligenter hoc affirmasset evangelista, cum subjunxit dicens: *Et qui vidit testimonium perhibuit et verum est testimonium ejus, et scit ille, quia dicit vera, ut et vos credatis* (ibid.). Prudenter itaque hic animadvertendum est, videlicet et quod ante exitum mortis in cruce Dominus purum sanguinem sine aqua de vulneribus suis emisit, et quod post emissionem spiritus, mistum aqua criorem de latere suo produxit. In quibus rebus aptam et rationabilem nobis significationem dedit, videlicet quod sanguine suo redimeret, non solum illos, qui ante mortem ipsius per multa sæcula gratiam redemptionis ejus fideliter exspectaverant, et sine aqua baptismi, qui nondum fuerat constitutus, ab hac vita decesserant; sed eos quoque, quos per aquam baptismi volebat regenerari, et usque in finem sæculi mortem ejus erant devote adoraturi. Illa ergo sanguinis et aquæ mistura de latere Christi producta nobis erat et pretium redemptionis, et sacra significatio nostræ regenerationis, qua per aquam et fidem Domini sanguinis renascimur. Neque enim aqua sine fide

A passionis, neque fides sine aqua ad regenerationem sufficiens est.

VI. Dupliciter itaque illud beatum Christi latus Ecclesiam Dei ædificavit, et pretium redemptionis effundendo, et formam regenerationis nobis ostendendo. Propter quod Apostolus ad Romanos scribens dixit: *Quoniam vetus Adam erat forma futuri Adæ* (Rom. v), id est Christi. Nam sicut ex illius dormientis latere fabricata est Eva, ita ex latere istius in morte sopiti, ædificata est sponsa ejus Ecclesia. Quod si non in hac re; dic nobis, o Cathare, in qua re ille antiquus Adam exstiterit forma futuri? Velim super hoc audire occultam sapientiam tuam. Puto quod ad solitum finem deveniet responsio tua, ut dicas, nescio. Si nescis, sede, sile, age opus consuetudinis tuæ; fac discurrere panuliam cum trana per medium staminis, et sine illos tractare de mysteriis Dei, quibus divina ordinatio doctrinam Scripturarum sanctarum commisit.

VII. Sicut prædictum est, ad baptismum aquæ Dominus Jesus Christus et vivus et mortuus nos invitavit. Quod ergo aliud baptismum requiris, o infidelis Cathare? Si uno Deo potes esse contentus, unum quoque tibi baptismum sufficiat, cum scriptum sit: *Unus Dominus, una fides, unum baptismum* (Ephes. iv). Tale tibi baptismum sufficiat, quale sancti apostoli administraverunt his qui baptizati sunt ab eis. Si ignoras quali baptismate baptizaverint, lege scripturam Lucæ evangelistæ, quæ intitulatur *Actus apostolorum*, cui non minus creditur quam Evangelium quod scriptum est ab eo. Lege, inquam, in eo loco, ubi de conversione Cornelii et amicorum ejus scribit hoc modo: *Adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum, et obstupuerunt qui erant ex circumcissione fideles, qui venerant cum Petro, quia et in nationes gratia Spiritus sancti diffusa est. Audiebant enim illos loquentes linguis et magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest quo minus aqua baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut et nos? Et jussit eos in nomine Jesu Christi baptizari* (Act. x). Audi, insensate, quoniam Princeps apostolorum non ignem, sed aquam ad baptizandum homines illos fecit exhiberi. Item refert eadem Scriptura de Philippo, qui erat unus ex discipulis Christi, quoniam cum evangelizaret Jesum eunucho Candacis reginæ Æthiopiæ, sedens cum illo in curru, sicut ordinaverat angelus Domini, venerunt ad quamdam aquam, et ait eunuchus: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens dixit: Credo Dei Filium esse Jesum. Et jussit stare currum, et descenderunt uterque in aquam Philippus et eunuchus, et baptizavit eum. Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, et amplius non vidit eum eunuchus* (Act. viii). De hoc quoque quid tibi videtur? Puto et Philippus erravit, quando in aqua hominem baptizavit. Certe, si tuam habuisset

sapientiam, cum ab eo petebat eunuchus ut in aqua eum baptizaret, respondisse debuerat ei; non, non: imo differendum est nobis usque dum ad diversorium veniamus, et introibimus in obscuram cameram, accendemus luminaria multa, et ibi te baptizabo in medio ignis, O fili erroris! utinam non peiores erares quam Philippus! Utinam non te pejor angelus duceret, quam erat ille angelus, qui Philippum ad hoc opus duxerit!

VIII. Quid ergo, inquit, est, quod Joannes Baptista dicebat, baptizandos nos esse in Spiritu et igne? Ego de hac in sequenti capitulo, loqui dispono, ita ut sit tibi in scandalum, et appareat magis esse contra te, quam pro te. Qualitercunque autem hoc intelligendum sit, certum est et manifestum ex his quæ jam dicta sunt, quoniam unum et unicum baptismum constitutum est a Deo, ad emundationem et sanctificationem totius Ecclesiæ, videlicet baptismum aquæ cum invocatione sanctæ Trinitatis. Quod brevi sermone Apostolus comprehendit, ubi ad Ephesios scribens, ait: *Viri, diligite uxores vestras, sicut et Deus dilexit Ecclesiam, et tradidit semetipsum pro ea ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ (Ephes. v)*. Da gloriam Deo tandem, o Cathare, et in hac quoque parte victum te esse confitere. Et nunc transeamus hinc ad aliud certamen.

SERMO IX

Contra sextam hæresim de animabus mortuorum.

I. De cura, quæ pro mortuis agitur in Ecclesia, dicitis quoniam vana et superflua est; asserentes quod animæ defunctorum singulæ in ipsa hora emigrationis suæ de hac vita pro meritis suis, vel in æterna beatitudine collocentur, vel æternis suppliciis tradantur, atque hac ratione probatis, nec malis prodesse, nec bonis necessarium esse ut pro eis orationes fiant, aut missæ celebrentur, aut elemosynæ dentur. Non enim in fide vestra hoc admittere vultis, quod præter illum æternum ignem, qui præparatus est diabolo, et his qui eum ipso in perpetuum damnandi sunt, aliquæ purgatorie pœnæ sint, in quibus animæ fidelium, quæ in hac vita a peccatis suis per condignam satisfactionem ad plenum purgatae non sunt, ad tempus examinentur, atque ex eisdem per illa remedia, quæ nunc descripsimus, liberentur et ad requiem transferantur. Et nunc quoque disseramus, secundum Scripturas veritatis, quia magnam earum notitiam vos habere gloriamini.

II. Primum autem dicite mihi: An creditis quia Dominus Jesus Christus in passione crucis emisit spiritum, et secundum corpus quidem sepultus est, secundum animam vero descendit ad inferna, et spoliavit principes tenebrarum ab animabus electorum, qui vel ante legem, vel sub lege Moysei, quæ salvare neminem poterat, ab hac vita migraverant, et promissam a prioribus sæculis redemptionis suæ gratiam, quæ per Christum facta est, fideliter expectaverant? Si vero hoc credendum est, quod animæ illæ, a pœnis illis in quibus detentæ erant, per Christum liberatae sunt; certum est quoniam mendacii

prædicatores estis, qui dicitis nullas esse pœnas animarum præter æterna supplicia damnandorum et neminem posse liberari a pœnis, qui non statim post mortem in æterna fuerit beatitudine assumptus. At si non creditis Christum ad inferos descendisse post passionem suam, neque illud Athanasii symbolum recipitis, in quo hoc continetur, pariterque illud catholicum symbolum, quod publice in servitio Dei decantatur rejicitis, in quo similiter hoc confitetur Ecclesia, Scripturarum testimonia super hoc inducenda vobis sunt tam de Veteri, quam de Novo Testamento.

III. David in psalmo vocem deprecatur angelorum præeuntium ad inferos Christum, et imperantium principibus tartari hoc modo: *Attollite portas, principes, vestras, et elevamini portæ æternales, et introibit rex gloriæ (Psal. xxiii)*. Et rursus idem David victoriæ Christi congratulans, qua ereptas ab inferno secum animas eduxit ad cælos, alibi dicit ad eum: *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem (Psal. lxxvii)*. Item per Osee prophetam ipsa Filii Dei persona ait: *O mors! ero mors tua: morsus tuus ero, infernel (Ose. xiii)*. Morsus iste inferni tunc impletus est, quando Salvator ad inferos descendens, electos suos sua invincibili potestate et justitia inde abscidit, reprobos autem illic reliquit; sicut qui rem aliquam mordet, partem ejus in ore comprehendit, partem foris relinquit. Et apostolus Paulus scribens ad Colossenses ait: *Exspoliatus principatus et potestates, traduxit confidenter triumphans in semetipso (Colos. ii)*. Sufficiant nunc ista ad assertionem fidei nostræ in hac parte.

IV. Ad eam, ni fallor, responsionem nunc confutietis, ut dicatis: Concedimus quidem quod ante Redemptoris adventum animæ ad vitam præordinatæ in locis pœnalibus a venturis gaudiis differebantur; sed postquam per Christum vitæ patefactus est aditus, hoc communiter omnibus salvandis collatum est, ut peracto vitæ hujus cursu nullatenus ultra ab introitu regni differrentur post mortem. Sicut manifestatum est ex eo, quod latroni in cruce pœnitenti a Salvatore olim dictum est: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso (Luc. xxiii)*. Hoc enim communiter de omni peccatore sentiendum esse censetis. Quod si in Christo ipso vitæ suæ termino pœniterit ex corde, quantumlibet flagitiosus per totam vitam suam exstiterit, ita perfecte ei cuncta peccata remittuntur, ut continuo ab hac vita sine omni examinatione transmigret ad cœlestia regna. Ad confirmandum vero hunc errorem quarundam Scripturarum testimonia inducitis, quæ adversari nobis videntur, ex quibus est illud Ezechielis: *Justitia justi non liberabit eum in quacunque die peccaverit: et impietas impii non nocebit ei, quacunque die conversus fuerit ab impietate sua (Ezech. xxxiii)*. Et rursus quod sequitur ibidem, simile est huic: *Si dixero impio, morte morieris; et conversus egerit penitentiam a peccato suo, feceritque judicium et justitiam, pignus debitoris restituerit, rapinamque reddiderit, et in man-*

dati ritæ ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum, A vita rivet, et non morietur : omnia peccata ejus quæ peccavit, non imputabuntur ei (ibid.). Illis ergo captos nos retiaculis Scripturæ judicatis, et dicitis nobis insolantes : Ecce Scriptura nobiscum est, quæ affirmat, quoniam peccatori converso ab impietate sua, non nocebit impietas sua. Iterumque id ipsum iuculcat dicens : *Quoniam omnia peccata quæ fecit non imputabuntur ei.* Falsum itaque est quod post pœnitentiam et contritionem cordis, in qua peccatori remissa sunt peccata sua, de cætero aliquibus pœnis tradatur cruciandus et purgandus post mortem. Nam ei hoc futurum est ei post conversionem suam, profecto nocebit adhuc ei impietas sua, et imputabuntur ei peccata sua. Talis est, o Piphles, obiectio vestra contra nos. Audite nunc quid respondeamus ad hoc, antequam de aliis objectionibus vestris a'iquid dicamus.

V. Verba sanctæ Scripturæ cum magna discretionem animadvertenda sunt : alioqui in multis locis perturbare nimium possunt lectorem, suntque ei vasa mortis, quoniam sæpe in uno eodemque dicto diversæ significationes intelligi possunt, quarum una ad veritatem, alia pertineat ad falsitatem. Itaque et illa verba prophetæ de quibus nunc tractamus, ne in errorem nos mittant, quemadmodum et vos, cum tali determinatione accipimus, ut dicamus, quoniam impio quacunque die conversus fuerit, de cætero non nocebit impietas sua, tali videlicet nocumento, ut pro eo æternaliter condemnetur, neque imputabuntur peccata ad perditionem ipsius. Quamvis enim peccator post conversionem suam aliquid molestiæ patiat in anima a purgatorio igne pro peccatis suis, de quibus non sufficenter correctionem in hac vita sustinuit : illa tamen molestia, quia temporalis et transitoria est, quasi nullum nocumentum reputanda est comparatione illius æternæ pœnæ, quam in inferno pati debuisset, si conversus ab impietate sua ante mortem non fuisset. Ostendam autem vobis similem Scripturam, quæ simili indiget determinatione.

VI. Beatus Petrus in Epistola sua, quibusdam noviter ad fidem Christi conversis dicebat : *Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis ? (I Petr. III, 13.)* Hæc autem interrogatio idem significabat, ac si ita affirmando dixisset : Nemo est qui vobis nocere possit, si boni, id est bonitatis æmulatores fueritis. Dominus autem Jesus Christus in Evangelio discipulis suis, simulque cæteris boni æmulatoribus hæc annuntiat, dicens : *Tradent vos in tribulatione, et occident vos, et eritis odio omnibus propter nomen meum (Matth. XXIV).* Item : *In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem (Joan. XVI).* Ecce similiter hic, ut supra, potestis ratiocinari adversus nos, ita ut dicatis : Si boni æmulatores traduntur in tribulationem, occiduntur, odio habentur ab omnibus, et multa hujusmodi propter justitiam patiuntur ; certum est multos illis nocere, pro eo quod boni æmulatores sunt. Non ergo verum

A dicit Petrus, qui nullum illis nociturum esse promisit, si boni æmulatores existant. Puto autem quod non tam insani capitis sitis, ut in manifesto dicere audeatis, aut Petrum aut Christum fuisse mentitum, aut contraria sibi invicem eos dixisse. Scitote quoniam verba Petri, quæ induximus, ita intelligimus, ut non promiserit servis Dei, qui bona æmulantur, quoniam nihil omnino molestiæ pati deberent in via justitiæ. Nam et ipse continuo post illa verba subjecit : *Sed, etsi quid putimini propter justitiam, beati (I Petr. III).* Hic autem in verbis illis significare voluit, quoniam nemo eis ita nociturus esset, ut ab æterna beatitudine eos abstrahere posset. Certus quippe erat quoniam neque mors, neque vita, neque gladius, neque fames, neque ulla adversitas, nulla denique creatura veros æmulatores boni separare posset a charitate Christi (Rom. VIII). Neque enim temporales incommoditates nocumentum esse, sed potius juvenentum ad adipiscendum beatitudinem electis Dei esse arbitratus est. Sicut enim auro non nocet is, qui illud in igne examinat, sed potius juvat, ut magis resplendeat : ita fidelium persecutores dum eos tribulant, non eis nocent ut putant, sed potius eis cooperantur ut in beatitudine æterna resplendant. Juxta hæc ergo quæ nunc dicta sunt, considerate et illud, quoniam impio ab impietate converso non nocebit impietas sua, et non faciet vos deviare sermo ille a via veritatis.

VII. Aliud quoque ex Ecclesiaste contra nos inducitis, quod tale est : *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit (Eccl. XI).* Quod similiter in partem erroris vestri inclinatis, dicentes ita intelligi debere : Anima de corpore migrans, si declinaverit ad quietem, ibi perpetuo erit ; si ad pœnam, ibi quoque perpetuo erit. Dico autem, quia si nihil aliud quam hoc quod dicitis, significare voluit Ecclesiastes in verbis illis, superfluum interpositum est, in quocunque loco ceciderit. Nam ad significandam sententiam vestram suffecisset ei dixisse : *Si ceciderit lignum ad austrum, sive ad aquilonem, ibi erit.* Nunc autem attendite sermonem meum, et apparebit quam vim habeat, quod additum est : *In quocunque loco ceciderit.* Considerate præcedentem litteram, et invenietis quod ad dandam eleemosynam hortatur auditorem suum, dicens : *Mitte panem tuum super aqua, quia post multa tempora invenies illum (ibid.).* Et iterum : *Da partes septem, nec non et octo, quia ignoras quid futurum sit mali super terram (ibid.).* Et in sequentibus ad perseverantiam boni operis hortatur dicens : *Mane semina sæmen tuum, et respere non cesset manus tua (ibid.).* Quibus congrue illud interponit, dicens : *Si ceciderit lignum ad austrum, sive ad aquilonem, quocunque loco ceciderit, ibi erit (ibid.).* ac si dicat : Diligenter insiste dum vivis augere merita tua eleemosynis et bonis operibus ; quia post mortem, sive devenit homo in eum statum qui pertinet ad eos, qui

salvandi sunt, quod est cadere ad austrum; sive A devenerit ad eum statum, qui pertinet ad damnandos, quod est cadere ad aquilonem: *In quocunque loco ceciderit*, id est in quocunque gradu meritorum tunc fuerit quando cadet, sive sint bona, sive mala; *ibi erit*, id est inde neque ascendet promerendo meliora, neque descendet promerendo pejora. Extunc enim neque bono, neque reprobo locus dabitur promerendi bona vel mala; sed de cætero tempus erit suscipiendi retributiones bonas, vel malas.

VIII. Dupliciter autem cadit lignum ad austrum, sive quando statim post mortem vir justus in beatitudine collocatur, quod tantum est perfectissimorum, qui cum Deo mundum judicabunt, sive quando in eam viam incidit per quam transire habent quidam salvandorum, quibus per purgatorias pœnas eundem est ad refrigerium, videlicet hi qui judicandi erunt ad vitam. Similiter ad aquilonem dupliciter cadunt mali, cum vel statim post mortem ad summa supplicia rapiuntur; ut hi de quibus dicitur, quod judicati sunt, videlicet infideles, et summe mali, vel illis pœnis (3^a) traduntur in quibus usque ad novissimum iudicium reservandi sunt; ut illi reprobi, qui judicandi sunt ad mortem. Est autem frequens hic modus loquendi in Scriptura sacra, ut auster vocetur cœlestis beatitudo propter divinam claritatem, quæ est in ipsa; aquilo autem mansio reproborum tenebrosa et operta mortis caligine.

IX. Aliud quoque capitulum simile ei quod nunc tractatum est, quasi ex persona Domini dictum nobis objicitis, quod hujusmodi est: *Ubi te invenero, ibi te iudicabo (Ezech. xxxiii)*. Quod et ita dictum arbitramini, ac si diceret: In sine tuo cum a te repetam animam tuam, in quali vita te invenero, in tali te statim iudicabo, vel ad perpetuam requiem, vel ad æternam damnationem. Nos vero aliter ista discernimus. Breviter comprehensum est in his verbis quod diffusius per Ezechielem loquitur dicens: *Cum averterit se justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem; in injustitia sua quam operatus est, morietur: et cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, et fecerit iudicium et justitiam: ipse animam suam vivificabit, vita vivet, et non morietur (ibid.)*, subauditur, morte æterna. Totius hujus capituli brevis sententia est illud: *Ubi te invenero, ibi te iudicabo*, sive qualem te invenero (quod idem est) (4), talem te iudicabo. Hoc est dicere: Si invenero te aversum ab injustitia et conversum ad justitiam, non est desperandum tibi propter retroacta mala, quia ibi, id est in eo statu conversionis tuæ te iudicabo, id est discernam ad eis qui damnandi sunt. Si vero invenero te aversum a justitia, non est confidendum tibi in retroacta justitia, quia ibi, id est in eo statu te iudicabo, id est discernam ab eis qui salvandi sunt. Discernit autem

(3^a) Hæc commode intelligas de pœnis ac miseriis hujus vitæ, in quas ex divina justitia incidunt plures impii mox æternis suppliciis addicendi; nec ab iis pœnis emergunt, sed quasi quodam præludio

Deus bonos a malis, eum vel statim post mortem ad beatitudinem eos inducit, vel in ea purgatione eos locat, in qua ad futuram gloriam eos aptificat.

X. Est autem ex abundanti quod vobis respondeamus ad ea testimonia, quæ ex Veteri Scriptura inducitis, ad confirmandum errorem vestrum. quem de animabus mortuorum habetis. Nam si fatemini, quod necessario fateri debetis, videlicet quod animæ antiquorum, qui ante tempus gratiæ existerunt usque ad tempus redemptionis, ab introitu regni cœlestis dilatæ sunt, contrarii estis vobismetipsis, qui antiquorum Patrum scripta hoc attestari æstimatis, quod quælibet anima, cum a corpore migrat, statim vel ad æternam beatitudinem transeat, vel ad æternam damnationem. Nam ea testimonia, quæ ab illis assumitis, non solum pertinent ad homines temporum istorum, sed ad homines antiquæ legis, sub qua adhuc clausus erat introitus regni cœlorum.

XI. Non autem me latet quod ex Novo quoque Testamento errorem vestrum confirmatis, objicientes nobis evangelicum illum sermonem, quem locutus est Salvator dicens: *Amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam æternam, et in iudicium non veniet, sed transibit a morte in vitam (Joan. v)*. In his verbis dicitis promittere salvationem omni credenti in Deum, quod mox post mortem corporis transibit quisque ad vitam æternam, ita ut non aliud iudicium veniat post mortem, quam quod in ipsa morte experitur, atque indubitanter hoc Dominum significasse vultis hoc sermone, quod nullæ sint pœnæ in quibus animæ fidelium post mortem iudicium Dei sustineant. Animalibus immundis quæ non ruminant quidem et ungulam non findunt, comparari jure debetis, qui in ore quidem versatis doctrinam Dei, et nullam rectæ intelligentiæ in ea discretionem habetis: ideoque verba vitæ non sunt vobis ad vitam, sed ad mortem. Cæci fuerunt doctores vestri, et cæcorum duces facti sunt, et in foveam mendacii et perditionis secum cadere vos fecerunt. Audite ergo, rebelles et increduli, quomodo rectius animadvertere possitis verba Domini, quæ pervertere nitimini, quia nisi aliter exponantur, quam vos ea intelligatis contraria sunt aliis sacre Scripturæ verbis, quæ in suo loco inducimus.

XII. *Amen dico vobis*, inquit, *quia qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me*, videlicet Deo Patri; siquidem audire verbum Dei et non credere, inutile est: *Hic*, inquam, *habet vitam æternam*. Habent sancti qui cum Deo regnant vitam æternam, ita quod ejus beatitudine jam perfruuntur. Habent et fideles in hoc mundo positi vitam æternam, non ut rem, qua jam secundum desiderium suum perfruantur; sed ut rem, quæ illis certissime præparata et conservata est a Deo, et danda in tempore suo; *et in iudicium*

gehennæ utuntur, ad diem usque mortis, sive novissimi iudicii. Confer et infra num. 15.

(4) Hæc videntur redundare.

non veniet, sed transiet a morte ad vitam. Nomen iudicii tales significationes in Scriptura sancta habere dignoscitur. Significat enim flagellationem, qua homines flagellantur a Domino : significat ultimam discriminationem bonorum et malorum, quæ sit in novissimo die ; significat etiam damnationem, quæ specialiter ad reprobos pertinet. Quia autem afflictionem significet ex eo intelligi potest, quod Apostolus ait : *Dum judicamur autem, a Domino corripimur, id est dum flagellamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur (I Cor. xi)*. Quæ autem sint ista flagella determinat ubi ait : *Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi (ibid.)*. Quod si secundum hanc significationem dicitis accipiendum iudicii nomen, cum dicitur, quod *qui credit non veniet in iudicium*, non potest stare sermo ; quia et credentes flagellantur sæpe a Domino, sicut non credentes : *Flagellat enim Deus omnem filium quem recipit (Hebr. xii)*. Ac si dicitis, ita debere accipi, quod credentes non sint venturi post mortem ad aliam castigationem, præter eam, quam in ista vita patiuntur ; injuriam factis litteræ, quæ hoc non dicit, sed simpliciter dicit, quod *qui credit, in iudicium non veniet*. Ultimam vero discriminationem bonorum et malorum significat nomen iudicii, ubi Salvator de se ipso dicit : *Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est (Joan. v)*. Secundum hanc quoque significationem non potest accipi hoc loco, quia tam boni quam mali, ad iudicium venient, secundum illud : *Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Dei, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit in corpore, sive bonum sive malum (II Cor. v)*. Significat autem damnationem iudicii nomen, ut statim in sequentibus cum dicitur : *Qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii (Joan. v)*. Et in Apostolo ubi ait : *Qui manducat corpus Domini indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini (I Cor. xi)*. Hoc autem modo indubitanter accipi debet iudicium in præsentis sermone, ubi a Domino dicitur : *Qui audit verbum meum, et credit ei qui misit me, habet vitam æternam, et in iudicium non veniet (Joan. v)*, id est, in damnationem. Sequitur : *Sed transiet a morte in vitam (ibid.)*, ab ea videlicet morte, quæ ei damnationis causa exstiterat, et per quam ad perditionem transiisset, si in ipsa permansisset. Quænam fuit mors illa ? sine dubio mors animæ, quam in ea effecerat infidelitas. In quali morte exstiterant illi, de quibus Petrus in Epistola ait : *Propter quod mortuis evangelizatum est (I Petr. iv)*. Similiter et illi quibus Paulus scripsit dicens : *Consepulti estis cum Christo in baptismo, in quo resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis. Et vos cum essetis mortui in delictis convivificati cum illo, donatis vobis omnia delicta (Rom. vi)*.

XIII. Palam ergo est, quoniam per fidem transietur ad vitam, ut non ad iudicium, id est, damnationem veniatur. Id autem duobus modis fit : uno enim modo quisque ad vitam animæ per fidem a

A morte transit, quando qui infidelis fuerat, per fidem justificatur in anima. Ad hoc enim pertinet sermo quo dicitur : *Iustus autem ex fide vivit (Rom. i)*. Hanc vero vitam in tempore hujus mortalitatis electi Dei adipiscuntur. Alio autem modo per fidem ad vitam electis transeundum est, quando propter meritum fidei et earum virtutum, quæ ex fide originem habent, vita æterna eis pariter in corpore et in anima tribuenda est : quod erit in die novissimæ resurrectionis, cum ab omni potestate mortis liberabuntur, et ad beatam immortalitatem transferentur. Hos autem duos modos transeundi a morte ad vitam in electis suis futuros Dominus demonstravit, continuo post verba de quibus nunc tractatum est. Primum enim modum transeundi ad vitam pronuntiavit cum dixit : *Amen dico vobis, quia veniet hora et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent (Joan. v)*. Secundum vero modum transeundi ad vitam, pronuntiavit, cum postea subdidit dicens : *Nolite mirari hoc, quia omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ : qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii (ibid.)*. Jam, si quid incorruptæ intelligentiæ est vobis, satis directe me ad veritatem vos dixisse percipitis. Quia si sine intellectu estis, frustra asinis canit lyra.

XIV. Unam adhuc objectionem vestram in medium adducam, qua nobis obviare soletis. Scriptum est : *Quoniam unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem (Apoc. ii)*. Item : *Unusquisque onus suum portabit (Gal. v)*. Item : *Unumquemque secundum vias suas iudicabo, dicit Dominus (Ezech. xviii)* : hoc est, unicuique retribuam secundum opera sua bona vel mala. Ex his ergo sumitis occasionem, ut dicatis non posse fieri, quod per bona opera vivorum adjuventur animæ defunctorum, ut a pœnis suis liberentur, et ad requiem transferantur. Dicitis enim quod si Deus illis miseretur propter bona opera quæ alii pro aliis fecerunt, tunc eis non retribuitur secundum opera sua, sed secundum opera aliorum, et non ipsi onus suum portant, id est pœnam quam ipsi meruerunt peccatis suis, si pro laboribus aliorum ab oneribus suis liberantur. Ad hæc ita respondemus.

XV. Si fideles pro defunctis suis orant, jejunant, elemosynas largiuntur, missas celebrant, aut celebrari faciunt, bona opera operantur, et ipsimet in tempore suo mercedem pro istis recipient secundum suum laborem. Illi vero pro quibus ista faciunt, si in criminalibus peccatis in vita sua fuerunt, et de ipsis nec pœnituerunt, nec confessionem suam facere curaverunt, nihil illis bona opera hæc prodesse poterunt ad salutem. Si vero in peccata aliqua lapsi fuerunt in vita sua, et de his ante finem pœnituerunt, et in fide catholica de hoc sæculo migraverunt, et morte præventi, non potuerunt omnem satisfactionem implere, quam pro peccatis suis debebant ; dicimus quia *onus suum portabunt* ; id est pœnam pro peccatis suis sustinebunt quandiu permiserit

Deus. Pro pœnitentia autem sua, quam in fine habuerunt, et pro fide catholica in qua usque ad mortem permanserunt, ac pro cæteris bonis, quæ in hac vita fecerunt, hanc mercedem recipient, ut eis datur vita æterna. In novissimo die, et in anima et in corpore. Plurimi vero istorum etiam hoc in mercede recipient, ut ante novissimum diem liberentur a pœnis suis per bona opera viventium fidelium, quæ supra memorata sunt: alii quidem citius, alii autem tardius, secundum quod merita eorum majora vel minora fuerunt in hoc mundo. De his itaque vere dicere possumus utrumque, et quod *onus suum portabunt*, quia sustinent pœnam pro peccatis suis secundum tempus quod constituit illis Deus: et quod ipsis retribuitur secundum bona opera ipsorum, quibus meruerunt, ut possit eis subveniri ab Ecclesia Dei. Possibile quidem esset Deo sine alicujus interventu quorumlibet hominum animas liberare a pœnis suis. Vult autem hoc ordine eas liberari, ut a vivis ei serviatur pro eis, quatenus in hoc ipso magis commoneantur vivi Deum revereri, et offensam ejus cavere, pariterque angeantur et merita eorum per opera pietatis, quæ faciunt pro dilectione proximorum. In nullo ergo nobis contrariæ sunt Scripturæ quæ supra memoratæ sunt, sed potius nobiscum sunt. Si verba divina vobis, o insulsi sapientes, cum diligenti consideratione decoxissent hi qui ea tam cruda in ore vestro posuerunt, magis salubriter vos pavissent, et non tanta ventositate superbia corda vestra inaniter disendissent.

XVI. Equidem objectionibus vestris quibus maxime flēbatis, satis, ut æstimo, responsum est, et complexæ sunt quasi vesicæ turgentes, et nihil inventum est veritatis in eis. Nunc autem inquiramus Scripturas quæ nobiscum sunt pro parte veritatis, ad cujus defensionem accincti sumus. Et, ut a Paulo incipiamus, intueamur primum verba quæ ad Corinthios scripsit, dicens: *Si quis autem ædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fenum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, et uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem (I Cor. iii)*. Non propter nostros quidem, quibus sanctorum nota sunt scripta Patrum, sed vestri erroris occasione, necesse est nunc me sermonis hujus sensum aperire. Fundamentum spiritualis ædificii quod intus in anima construimus, fides Christi est; quam qui vere habet, Christum in mente gerit, qui est initium et consummatio omnis boni in electis suis ideoque et ipse fundamentum vocatur. Fundamentum nostrum dicitur fides, quia a fide bonam vitam inchoamus. Nam, si non sit in nobis recta fides, nihil in nobis potest Deo placitum esse, quidquid faciamus sive bonum sive malum. Ex quo autem in nobis esse cœperit fides, placere incipimus Deo, jamque secure possumus operari bona opera, quia de cætero mercedem suam accipient. Lapidēs pretiosos super

A fundamentum ædificamus, quando hoc fidei rectæ adjuvamus ut bonis moribus simus ornati, videlicet humanitate, patientia, temperantia, justitia, misericordia, et cæteris hujusmodi moribus, quos virtutes animi vocamus. Quotiescunque etiam opera facimus, quæ ex hujusmodi virtutibus procedunt, lapidēs pretiosos fundamento superædificamus. Lapidibus autem pretiosis talia digne comparantur, quia, sicut lapidēs pretiosi aurum et alias res, quæ in se pulchræ sunt, ornare solent, ita virtutes et bona opera decorem magnum præstant animæ rationali, quæ secundum Deum formata est, et est pretiosior omni auro. Decor autem iste non potest in anima dissolvi, etiam si in ignem purgatorium pro aliquibus levioribus culpis fuerit missa: sicut et lapidēs pretiosi liquefieri non possunt, si in ignem mittantur. B Argentum quoque fundamento superædificant, quibus hoc studium est ut divinas Scripturas intelligant, et sermonibus sapientiæ alios instruant. Argento autem quod habet dulcem et acutam sonoritatem comparari solet Scriptura sacra, ut ibi: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum (Psal. xi)*. Quid enim dulcius sonat quam sacra Scriptura, in qua vitæ æternæ gaudia promittuntur? Quid acutius divino sermone, qui est penetrabilior omni gladio ancipiti et pertingente usque ad divisionem animæ et spiritus? Item et aurum in ædificio suo collocat, qui tam perfectæ contemplationi cor suum tradit, ut possit jugiter de Deo meditari, et trahere de occultis sapientiam, qua gustatur suavitas ejus, ipsumque sine intermissione orare, ipsum incessabili charitatis ardore circumire. Talis contemplatio recte auro comparatur, quia cunctis virtutibus excellentior est, sicut cæteris metallis pretiosius est aurum; etque effectrix operum summæ perfectionis, quæ et ipsa quasi aurum sunt in ædificio animæ comparata cæteris operibus bonis. Facit enim abstinere propter Deum etiam ab hiis quorum usus licitus est: facit contemnere mundum et omnem gloriam ejus, castitatem immaculatam custodire, animam pro Deo et fratribus ponere, ac cætera hujusmodi.

XVII. Ligna vero, fenum et stipulam super fundamentum suum coacervant, qui cum rectam fidem habeant, nimis occupant corda sua curis et cogitationibus, quæ pertinent in hunc mundum, quique majorem quam oportet amorem habent ad ea, quæ prohibita ipsis non sunt, velut uxores, filios et filias, sæculares amicos, domos et possessiones, et dignitates, et hujusmodi. Ili, inquam, in anima sua ædificare dicuntur super fundamentum ligna, fenum et stipulam, quia talibus rebus mentem occupant, quæ cremabiles sunt, sicut ligna, fenum et stipula. Nam hæc, quæ dicta sunt, obscuram et gravem faciunt animam, ne possit libere cogitare ea quæ Dei sunt, ipsumque amare sicut oportet. Sed omnis ista obscuritas et gravitas in purgatorio igne exurenda est, ita ut ipsum fundamentum nihil destructionis patiat, si tamen inter hæc omnia præ cunctis rebus habeatur Deus, ita ut, si necesse sit, potius ista

relinquantur quam Deus abnegetur. Coacervant etiam in anima sua res cremabiles qui se non custodiunt a levioribus culpis, velut est otiosus sermo, risus et joci, ira, vana lætitia, excessus in cibo et potu qui non est frequens nimis; et hujusmodi quotidiana peccata, quæ capitalia non dicuntur. Hi, inquam, ligna, fenum, stipulam aggregant super fundamentum suum, et hæc quoque excoquenda sunt per ignem. De levioribus dixi peccatis: nam criminalia peccata si admessa fuerint, non potest dici, quod super fundamentum aliquo modo collocentur. Siquidem ipsa destrunt fundamentum et fidem, quia enecant eam, et pro his dicitur mortua fides. At si pro his pœniterit homo, et non satisfecerit Deo pro his in hac vita, reputabuntur quasi illa quæ comparata sunt ligno, feno et stipulæ, et annihilabuntur per ignem in die Domini, sicut et leviora quæ prædicta sunt.

XVIII. Dies hominis dicitur tempus istud, in quo unicuique homini permittit Deus facere secundum arbitrium suum quod vult, et quo potest promereri bona sive mala, secundum opera sua. Dies autem Domini, tempus illud quod instat unicuique quando separatur a corpore anima ejus, et de cætero non potest incedere secundum arbitrium suum, sed secundum iudicium Dei ducitur vel ad requiem vel ad pœnam, ad accipiendam mercedem quam promeruit, sicutque manifesta, quæ prius in eo erant occultæ, sive bona sive mala. Unde et dicitur: *Unusquisque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, et unusquisque opus quale sit ignis probabit (I Cor. III).* Ignis autem dicitur pœnalitas illa, quam ad hoc Deus ordinavit, ut in ea affligantur, et purgentur electorum animæ a maculis quas in hac vita contraxerunt. Quæ nullum quidem detrimentum inferre poterit ædificationi eorum, qui fundamento superædificaverunt aurum et argentum, et lapides pretiosos, etiamsi per medium illius eis transire contingat. Propter hos ergo ait: *Si cuius opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet (ibid.);* eam videlicet, quam sua superædificatione promeruit. Propter eos autem qui superædificaverunt ligna, fenum, stipulam, dicit: *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur (I Cor. III):* ita videlicet quod nullum pro sua ædificatione præmium habebit, imo amarum afflictionem; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem, id est, non aliter nisi per examinationem ignis. Diversis autem nominibus ligni et feni, et stipulæ designavit ea, quæ in quolibet exrenda sunt propter diversitatem ipsorum, secundum quam quædam diutius aliis ignem sustinebunt, velut lignum diutius feno ardet, fenum diutius stipula. Est autem ignis iste idem quod Psalmista iram appellat cum dicit. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me (Psal. VI),* vel emendes me, et habet alia translatio. In furore arguentur, et non emendabuntur, quibus dicitur: *Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth. XXV).* In ira autem corripentur et emendabuntur, qui per ignem salvi erunt.

A Utrumque autem formidans deprecatur dicens: *Domine, ne in furore tuo arguas me,* ac si diceret: Non sim inter eos, quibus dicturus es: *Ite, maledicti, in ignem æternum; neque in ira tua emendes me,* sed in hac vita me ure et seca, et talem me redde, cui emendatorius ignis necessarius non sit.

XIX. Iste ignis est, o Cathari, quem Joannes Baptista significavit, quando de Domino Salvatore prædicabat dicens: *Ille vos baptizabit in Spiritu sancto et igne (Matth. III).* Nam in hac vita baptizat in Spiritu sancto, quando in baptismo foris quidem per visibiles ministros baptizat nos in aqua, intus autem animas nostras propria operatione baptizat in Spiritu sancto, donans nobis remissionem omnium peccatorum. In igne autem nos baptizat, quando post hanc vitam in purgatoriis pœnis animas nostras purificat a maculis peccatorum, quas in habitaculo corruptibilis corporis contraxerunt, quia nihil in illa sua purissima civitate recipere vult, quod non sit ab omni sorde defæcatum.

XX. Possumus et ex verbis Domini testimonium sumere ad confirmationem sententiæ, de qua nunc sermo nobis est. Legimus in Evangelio, quoniam ad Phariseos blasphemantes opera ejus inter cætera dicebat sic: *Qui dixit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo neque in futuro (Matth. XII).* Quale sit illud peccatum, quod dicitur peccare quis in Spiritum sanctum, non me determinare hoc loco necesse est, quia ad præsens negotium non pertinet hoc. Id vero præsentis negotii est, ut consideremus hoc, quod aliquod peccatum esse insinuat, quod *non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Si verus est sermo, nulli aliquod peccatum in futuro sæculo contigit remitti. Nam, sicut dicitis, quælibet anima, mox cum de præsentis sæculo migraverit, aut in æterna beatitudinis constituitur, quo nemo cum peccati macula accedet, et ubi nemo peccati maculam contrahit: aut æternis pœnis deputatur, ubi nulla remissio, nulla inisericordiæ exhibitio est. Ergo superflue a Salvatore talis distinctio facta est, ut diceret peccatum illud, quod est in Spiritum sanctum, non remitti neque in hoc sæculo, neque in futuro. Nam, si nullum in futuro sæculo peccatum remitteretur, non tam specialiter de illo peccato dixisset, quod neque in hoc sæculo, neque in futuro remitteretur, sed sufficisset simpliciter dixisse, quoniam non remitteretur ei. Sicut autem nefas est dicere, aliquam falsitatem in verbis Salvatoris inveniri; ita procul dubio nefas est dicere, aliquam in eis esse superfluitatem, aut inutilitatem. Scriptum quippe est de eo in Psalmo: *Et folium ejus non defluet, et omnia quæcunque faciet, prosperabuntur (Psal. I).* Deflueret autem folium ejus, si in verbis ejus aliquid superflueret, et non prosperarentur quæcunque fecit, si aliquid sine utilitate dixisset. Ergo necessario concedendum est, quoniam in futuro sæculo aliqua peccatorum remissio sit: quam, quia non possumus dicere exhiberi eis, qui æterna-

liter damnati sunt, neque eis qui salvati sunt; necesse est ut dicamus aliquibus remitti peccata in alio sæculo, qui neque sint in æterna damnatione, neque in æterna beatitudine collocati. Nulli autem medii sunt inter æternam beatitudinem, et inter æternam damnationem, nisi illi de quibus dicimus, quod in purgatoris pœnis sint.

XXI. Videte nunc quali modo eis peccata remitti dicamus. Remittit Deus peccatori homini peccata duobus modis in hac vita: videlicet, duritiam cordis ejus per interiorē gratiam ad conversionem emolliendo, et conversum ad se a debitō gehennalis pœnæ, quæ ei pro peccatis debebatur, absolutum faciendo. Quibus autem in hac vita his modis peccata remittit, si ita transeunt de hac vita, quod de peccatis suis non ad plenum satisfaciunt Deo, permittit eos ad tempus puniri in quibusdam pœnis, quas constituit ad hoc, ut electi sui in his purificentur. Quando autem eis illas pœnas remittit, et eos ad refrigerium educit, tunc eis peccata remittere dicitur, quia et pœnæ peccatorum peccata vocantur, secundum illud Apostoli: *Christus peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum (I Petr. II)*. Non autem aliter peccata nostra ipse portavit, nisi quod pœnas quæ nobis debebantur pro reatibus nostris, ipse sustinuit. Unum adhuc satis evidens testimonium ad confirmationem partis nostræ inducere possumus, ex historia Machabæorum, cujus talis est auctoritas in Ecclesia, ut publice in divino servitio lectitetur. Scriptum est in libro secundo ejusdem historię, quod Juda Machabæo dimicante adversus Gorgiam præpositum Idumææ, contigit paucos Judæorum ruere. Fugato autem Gorgia, per Dei auxilium, Judas collecto exercitu venit in civitatem Odolla, et cum septimus dies superveniret, secundum consuetudinem in eodem loco Sabbatum egerunt, et sequenti die venit Judas cum suis, ut corpora prostratorum tollerent ac sepeliret. Invenierunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, a quibus lex prohibebat Judæos. Omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse, atque ita ad preces conversi, rogaverunt Deum, ut id delictum oblivioni traderetur. Post hæc prosequitur Scriptura ita dicens: *Et facta collatione Judas, duodecim millia dragmas argenti misit Hierosolymam, offerri ea pro peccatis mortuorum, juste et religiose de resurrectione cogitans (II Mach. XII)*, et cætera. Et ad ultimum ita conclusit, dicens: *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur (ibid.)*.

XXII. Quid nunc ad hæc dicitis, o Piphles? Evangelica Scriptura, ut auditis, pro nobis est, et quis contra nos? Apostolica Scriptura in defensione nostræ partis est, et quis est qui condemnet nos? Exemplum Machabæi Dominici bellatoris in acie nostra est, et quis dimicabit adversus nos? Adhuc pauca de præsentī negotio habeo conferre vobiscum.

XXIII. Si præoccupatus fuerit homo gravioribus peccatis, et conversus fuerit ab iniquitate sua, et pœnituerit ex corde de perpetratis malis; nunquid indiget, ut præter illam interiorē pœnitentiam cordis, aliquam exteriorē satisfactionem de peccatis suis Deo exhibeat, videlicet elemosynas dando, jejunando, et aliis modis corpus suum propter Deum affligendo? Si ita est, ut per quosdam comperi, quibus noti erant sermones vestri, dicitis quia postquam ex corde pœnituerit homo de peccatis suis, et cessaverit ab iniquitate, non opus est ei illa exteriorē satisfactione, de qua dixi: eo quod jam omne peccatum ei sit remissum in pœnitentia cordis. Sed hoc non ita esse evidentibus Scripturæ sanctæ testimoniis declaratur. Dicit enim Dominus per prophetam Joel: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio et fletu et planctu, et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra (Joel. II)*. Ecce evidenter præter interiorē conversionem cordis, exteriorē quoque satisfactionem exposcit. Joannes quoque Baptista, ut in Evangelio legimus, ad utrumque hortatus est dicens: *Pœnitentiam agite (Matth. III)*. Et post pauca subjungit: *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ (Luc. III)*. Fructus autem pœnitentiæ sunt opera bona, quibus Deus placatur pro peccatis, et variæ castigationes carnis. Quæ qualem effectum habeant ad placandum Deum patet ex historia, quæ narrat pœnitentiam Ninivitarum; et ex Scriptura quæ dicit, quomodo Achab rex Israel cum argueretur per Eliam de occisione Naboth, scidit vestem suam, et operuit cilicio carnem suam, jejunavitque et dormivit in sacco, et ambulavit demisso capite. Factusque est sermo Domini ad Eliam dicens: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed in diebus filii ejus inferam malum domui ejus (III Reg. XXI)*. Ex his ergo palam est, Deum non solum internam cordis compunctionem, sed etiam exteriorē satisfactionem peccatis congruentem exigere, eaque exhibita placari, neglecta autem ad vindictam commoveri.

XXIV. Si ergo conceditis hoc ita esse, quid dicitis de illo qui in omni genere criminum consensit, et primum in ipso articulo mortis compungitur, et convertitur ad justitiam? Nunquid debitor alicujus satisfactionis est Deo pro peccatis suis? Utpote debitor quidem est; sed, quia propter brevitate temporis non potest eam implere, dimittitur ei satisfactio simul cum peccatis, statim post mortem rapitur ad æternam beatitudinem. Dicitis ita? Bona est sententia ista, et ad multorum proficit correctionem. Qualem correctionem? Quod si hoc verbum publice coram vanis et pravis hominibus prædicetur, differet unusquisque conversionem suam quantum diutius poterit, dicens apud se: *Faciam omnem voluntatem cordis mei, et in fine vitæ meæ converterar et pœnitebo, et statim sine omni labore ad regnum cælorum transibo. Videtis ne quomodo seu-*

tentia vestra, si credita et recepta fuerit, occasio erit omnis vanitatis et omnis pravitatis? Stultissimi hominum! quæ ratio, aut quæ utilitas est in hoc sermone quem dicitis? Omnino nulla, nisi ut singulariter videri possitis sapientes præ aliis hominibus, si aliquid singulare dicatis, quod non sit in opinione cæterorum. In nostro autem sermone quem de animabus mortuorum diximus, indubitanter fructus multus est, quoniam multa opera misericordiæ quotidie sunt in pauperes, quæ nullatenus fierent, si non hoc crederent homines, ut per talia possent adjuvare animas charorum suorum.

XXV. Manifestum est itaque, per omnia necessarium esse purgatorium illum ignem, de quo diximus, in quo animæ eorum qui in hac vita non plenariam satisfactionem Deo pro peccatis suis exhibuerunt, tandiu examinentur, donec idoneæ fiant intromitti ad illam supernam civitatem Dei, quæ nihil recipit quod perfectum et plene examinatum non sit. Quid enim absurdius, quam ut credatur animam a sentina turpitudinum recenter extractam, et earum memoria adhuc quodammodo fetentem, in illud tam limpidissimum lumen tam repente irrumperere, et purissimorum spirituum cœlibus admisceri, ita ut sit uno eodemque die, mane quidem in peccatorum turpissimo cœno, et vespere in angelorum purissimo cœlo? Nonne debuerat vel septem dierum rubore suffundi pro multis criminosis excessibus, cum pro solo verbo jurgii Maria soror Moysi lepra pessima correpta sit a Domino, ac septem diebus sequestrata a castris filiorum Israel? Ex auro purissimo omnia vasa sanctuarii, quibus administrandum erat corruptibile sacrificium in deserto, fieri iussa sunt. Quanto magis vasa, quibus incorruptibilis gloria purissimæ divinitatis se ipsam dignabitur infundere, omnimoda examinatione antequam ad Sancta sanctorum inferantur, probata esse convenit?

XXVI. De latrone mihi forsitan objicitis, quod eadem die qua confessus est, in paradiso fuerit cum Domino Jesu. Ad quod ita respondemus, quia hoc ei specialiter concessum est præ aliis pœnitentibus, propter admirabilem fidei ejus virtutem, qua hominem quem vidit non habentem speciem neque decorem, et quasi novissimum virorum ignominiosæ morti traditum, credere potuit Deum esse, dicens: *Domine, memento mei, dum veneris in regnum tuum* (Luc. xiiii). Quæ fides, ut arbitrator, coram divino examine majoris meriti habita est, quam multorum annorum gravis pœnitentia. Date jam gloriam Deo, et accedite ad veritatem qua expugnati estis; aut, si non acceditis, fugite, partes adversæ, cum doctore vestro; qui ab initio mendax est, et mendacii pater.

SERMO X.

Contra septimam hæresim de sacerdotio.

I. Accedamus et ad illud disquiendum, quod dicitis ordinem sacerdotii defecisse apud nos, et nusquam inveniri veros sacerdotes, nisi inter vos. Loquor nunc pro nobis, qui in his quæ ad Christia-

nam religionem pertinent, ad Romanam Ecclesiam respectum habemus. Sacerdotalem ordinem nos accepimus a Romana Ecclesia. Romana autem Ecclesia ab apostolo Petro, Petrus a Christo, Christus a Deo Patre, qui unxit eum oleo lætitiæ (Psal. xliii), hoc est Spiritu sancto, præ participibus suis, et juravit dicens ad eum: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. cix). Verus sacerdos erat Dominus Jesus Christus, qui sacrosanctum corpus et sanguinem suum palam obtulit Deo Patri super aram crucis, ut statueret pacem et reconciliationem inter ipsum, et genus humanum quod perditum fuerat. Si a donatione sacræ rei sacerdos dicitur, nulli unquam melius competeat hoc nomen, quam ei qui sacrum sacratissimum, hoc est se ipsum dedit, ut salvaremur per ipsum. Ipse etiam invisibiliter dedit corpus et sanguinem suum, quando coram discipulis panem et vinum in cœna benedixit benedictione cœlesti, et fecit sua admirabili potestate, ut sub specie ejusdem panis et vini sumerent de manibus ipsius corpus et sanguinem ejus. Ipse quoque sicut pollicitus est, cum Ecclesia sua, est usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii), et quotidie invisibiliter offert per manus Ecclesiæ Deo Patri pro salute mundi corpus et sanguinem suum sub specie panis et vini. Propterea dictus est sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui erat rex Salem et sacerdos Dei summi, et oblationem fecit Deo ex pane et vino.

II. Dominus Jesus Christus discipulos suos fecit veros sacerdotes, in eo quod unxit eos Spiritu sancto, et dedit eis potestatem prædicandi verbum divinum, et baptizandi, cum dixit: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis* (ibid.). Dedit eis potestatem ligandi atque solvendi, cum dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittentur eis, et quorum retinueritis, retenta erunt* (Joan. xx). Dedit eis potestatem consciendi corpus et sanguinem suum sub specie panis et vini, quando dixit ad eos: *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem* (Luc. xxii). Omnem denique potestatem, quæ ad sacerdotii officium et ad episcopalem dignitatem spectat, ab ipso acceperunt. Eandem autem potestatem singuli successoribus reliquerunt in illis terris, et in illis ecclesiis, quas eis Dominus convertendas et gubernandas delegavit. Et ut nunc de aliis taceam, beatus Petrus, princeps apostolorum, in Romana urbe presbyteros et episcopos ordinavit, et omnem potestatem quæ ad officia eorum pertinebat eis dedit, sicut ipse a Domino Jesu Christo acceperat. Et puto non potestis contradicere, quin hoc facere posset. Beatum vero Clementem discipulum suum, cum sciret sibi imminere terminum vitæ suæ, in loco suo Ecclesiæ præesse constituit, et eam potestatem, quam ipse habuit in principatu apostolatus ei tradidit. Ipsa autem consecratione, qua per beatum Petrum Cle-

mens ordinatus est in presbyterum et episcopum, A ordinati sunt et a Clemente alii episcopi et presbyteri Romæ, et ipsa ordinatus est successor Clementis, ea et ille alios ordinavit episcopos et presbyteros, et ita a successoribus ad successores per ordinem descendit sacerdotale officium, et episcopalis dignitas, usque ad eum, qui hodierna die summus pontifex Ecclesiæ est.

III. Si nunc dicitis quod sacerdotalis ordo defecerit in Romana Ecclesia, oportet ut nobis hoc demonstretis, sub quo papa acciderit iste defectus, et quam ob causam acciderit. Quod si dicere nescitis, magnæ stultitiæ et temeritatis argui potestis, pro eo quod rem tam magnam diffamare auri estis, quam non veraciter comperistis, sed tamen in opinione habetis. Dicitis forte : Nescimus sub quo B papa acciderit iste defectus, sed hoc scimus, quod ex multis temporibus omnes, qui dicebantur Romani pontifices et cardinales, semper avari fuerunt et superbi, et multis ex causis indigni sacerdotio Christi, et ex hoc certi sumus, quoniam verum sacerdotium apud ipsos non est. Esto indigni sint : nunquid impossibile est ut aliquis sit indignus sacerdotio, et tamen vere sacerdotii ordinem habeat? Nequaquam hoc impossibile est. Scimus quippe quoniam sacerdotium, quod erat in veteri lege, institutum erat a Deo. Et quoniam Aaron et Eleazarus et Phinees primi sacerdotes Dei viri sancti, multos habuerunt successores in sacerdotio, qui non erant beneplaciti Deo, et indigni sacerdotali dignitate, et tamen eos Deus toleravit in officiis C suis, et ratam permisit esse benedictionem sacerdotalem in eis. Sacerdotes Judæorum in adventu Salvatoris hypocritæ erant et avari, ac superbi, et venditores et emptores spiritualium rerum, sicut ex verbis Domini apparet, quibus sæpe eos reprehendebat, et tamen ipse de eis dicebat ad plebem : *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei : quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, nolite facere Matth. xxiii*). Ecce cum ipse nosset vitia eorum ab intrinseco, non tamen abducebat populum ab eis, sed honorem debitum sacerdotibus et spiritualibus magistris, voluit ab illis exhiberi. Item cum venissent ad eum decem leprosi volentes mundari ab eo, dicebat eis : *Ite, ostendite vos sacerdotibus (Luc. xvi)*. Et uni, cum esset mundatus a lepra, ait : *Vade, ostende te sacerdoti, et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis (Matth. viii)*. Ecce quomodo honorabat eos, quos sciebat esse iniquos. Quid, quæso, honorabat in eis? Non personas eorum, sed officium eorum quod sanctum erat et institutum a Deo. Quod certe, si defecisset in eis propterea quia eo erant indigni, non eos sacerdotes appellasset, neque præcepisset eis offerri munus, quod sacerdotibus Dei erat divino jure offerendum.

IV. Scriptum est de Caipha summo pontifice Judæorum, qui erat unus ex præcipuis crucifixoribus Christi, quod cum collegissent pontifices et Pharisæi concilium adversus Jesum quomodo cum per-

derent, dicebat : *Expedit vobis ut unus moriatur pro populo, ne tota gens pereat (Joan. xi)*. Quibus verbis evangelista ita subjungens ait : *Hoc autem non a semetipso dicebat ; sed, cum esset pontifex anni illius prophetabat, quod Jesus moriturus esset pro gente, et non pro gente tantum, sed ut filius Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum (ibid.)*. Ex quo sermone evangelistæ percipitur, quod Caiphas, licet sanctus non esset, propter sanctitatem tamen pontificalis officii sui, aliquam singularem gratiam habebat a Deo, per quam prophetabat redemptionem, quæ per Christum erat futura. Erat tamen indignus dignitate officii illius, non solum ob illam nequitiam qua Salvatori resistebat, sed propter avaritiam et superbiam ac cætera vitia, quibus irretiti erant cuncti sacerdotes temporis illius, sicut ex verbis Joannis Baptistæ manifestum est, qui frequenter eos arguebat. Ita enim erant avari et cupidi honoris, sicut in historiis legitur, ut singulis annis mutarent summos pontifices, et festinaret unusquisque ante alium ingredi ad dignitatem pontificatus per pecunias quas dabant gentilibus, qui eis præpositi erant illis temporibus, cum secundum legem unusquisque pontifex usque ad finem vite auz stare debuisset in officio suo. Quæ mutatio pontificum intelligi potest etiam ex eo quod evangelista dicit de Caipha, quod esset *pontifex anni illius (Joan. xviii)* ; erat autem pontifex anni prioris Annas socer ejus, sicut ex historiis habetur. Hæc idcirco dicta sunt, quia dicitis non posse sacerdotale officium ratum esse apud illos, qui sacerdotio indigni sunt.

V. Quis sceleratior, quis indignior fuit dispensatione mysteryorum Dei, quam Judas Iscariothis, qui et fur erat Dominicæ gazæ, et mortem Salvatoris diu in mente gerebat, et voluntate eum occidebat? Dominus tamen eum, sicut et cæteros apostolos, mittebat ad dispensandum gratiam suam spiritalem, prædicando, baptizando et exsequendo cuncta quæ ad apostolatam pertinebant : et rata esse permisit ea quæ ab illo gerebantur, sicut et ea quæ cæteri apostoli faciebant in ministeriis suis. Legimus de pluribus qui baptizati sunt a Joanne Baptista viro sancto et perfecto, quod rebaptizati sunt per apostolos : eorum vero qui baptizati sunt a Juda nullum legimus fuisse rebaptizatum. Fuisset autem necessarium eos rebaptizari, si vim suam non potuisset habere sacramentum illud sub manibus ejus, ob eam causam quia ipse fuisset indignus administratione baptismi. Ad nostram eruditionem hoc fieri permisit Dominus, ut ille qui indignus erat computari inter ministros Dei, gratiam suam hominibus, sicut et cæteri apostoli dispensaret, ut cum videmus indignos sacerdotes spiritualia tractare et distribuere, ne propter eorum malitiam diffideremus gratiæ Dei, neque æstimaremus quod nullam virtutem haberent res spirituales, quæ ad salutem gratiæ Dei constitutæ sunt, pro eo quod mali sunt, qui officium habent super ea. Nolite

itaque temere hoc affirmare, quod in Romana Ecclesia defecerit ordo sacerdotalis, pro eo quod qui regnant in ea, indigni sunt eo.

VI. Certe hoc quod dictis, verum esse fatemur, si defecisse in ea eadem Catholicam probare possentis. Nam si exinanita esset fides, inania procul dubio essent et fidei sacramenta. Quod si inania essent sacramenta, inane et nullius utilitatis esset officium sacerdotum dispensantium ea. De aliis quidem vitiis, pro quibus Romanam Ecclesiam culpatis, non eam fortassis sufficienter possumus excusare; sed quod adhuc in ea defecerit fides Catholica, nulla certe potestis ratione probare. Nam eadem fides quæ ab initio per beatum Petrum in ea plantata est, et quæ prædicata est a successoribus ejus, qui pro Catholica fidei confessione martyrium pertulerunt, ut Clemens, ut Sixtus, ut Marcellus, et multi alii, quos longum esset enumerare, et qui sanctitate conversationis, et cælestibus doctrinis Ecclesiam vehementer illustraverunt, ut Silvester, ut Gregorius, ut Leo, et quam plures alii: eadem, inquam, fides usque in hodiernum diem in ea prædicatur et tenetur, adjuvante apud Patrem illa Domini nostri Jesu Christi interpellatione, de qua ipse dixit ad Petrum: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua* (Luc. xxi). Quod utique non dicebat spiritualiter pro illa fide, quæ in mente Petri erat, sed de fide Ecclesie, quam voluit gubernari a Petro. Unde et si quando contigit aliquem apostolicorum Patrum a fide Catholica errare, non diu eum stare permisit Dominus, ne forte per ipsum Ecclesia corrumpetur. Nam in tempore Arianæ hæresis quidam papa dictus Leo, sicut legitur in Vita beati Hilarii, Arianis consensit in hæresi, et subitanea morte percussus est. Sed et de alio quodam legitur, quod a vera fide exorbitaverit, et ob hanc causam depositus est.

VII. Quod si adhuc in eo verbo hæretis, ut dicitur Romanam Ecclesiam ita corruptam esse, ut nunc credatur in ea et doceatur aliud quam quod credidit, et in ea docuit beatus Petrus, et illi ejus successores, de quibus dubium non est, quin sancti sint; ostendere debetis nobis rationabili sermone quid sit illud, in quo discordet ab illorum fide et prædicatione: et quid sit illud, quod illi crediderunt, et quod nunc in fide non suscipiatur a successoribus illorum. Certi autem sumus, quoniam ad hoc demonstrandum, et ratio vobis deest et sermo. Sicut dixi, Dominus noster Jesus ob dilectionem principis apostolorum inter multas procellas persecutionum, et oblationes hæreticorum, incorruptam adhuc conservavit fidem Catholicam in sede illa apostolica, simulque sacerdotalis ordinis in ea conservavit dignitatem, magis propter fidei stabilitatem quam propter merita sacerdotum regentium eam. Propter fidei dico stabilitatem, quia indubitanter ipsa in negligentiam et defectum jam devenisset, si evacuatum esset officium prædicandi, baptizandi, confirmandi, ligandi atque solvendi offerendi sacri-

ficiam salutare, et orationem faciendi pro populo Dei, ecclesias quoque consecrandi, et ordines faciendi, ac cætera hujusmodi exsequendi, quæ ad episcopos ac sacerdotes pertinent. A Romanis autem Patribus, sicut notitia sacræ fidei, ita et ordo sacerdotii ad nos usque pervenit per sanctos viros, qui in le ad has occidentales partes Christianæ religionis causa missi sunt.

VIII. Nam apostolus Petrus quando tres discipulos suos Eucharium, et Valerium, et Maternum ad prædicandum in Gallia atque Germania verbum Dei transmisit; Patrum quidem illorum, videlicet beatum Eucharium in presbyterum ordinavit, et ad episcopalem cum dignitatem sublimavit. Valerium autem ad gradum diaconatus promovit. Maternum subdiaconum consecravit. Beatus autem Eucharium cum esset episcopus in Treverensi urbe, sanctum Valerium ad sacerdotii gradum promovit, eique cum esset moriturus, Ecclesiam vice sua gubernandam commisit. Similiter et ille, cum esset ab hac vita migraturus, beatum Maternum in sacerdotem ordinavit, et episcopalem ei administrationem commisit. Ab his ergo tribus pontificibus Patrum sacri ordines simul, cum fide Catholica plantati et radicati sunt in Treverensi et Coloniensi provinciis, quas utrasque rexisse dignoscitur sanctus Maternus, simulque Tungrensem, cum adhuc episcopalis esset sedes in ea. Qua enim potestate et qua gratia Dei ipsi ordinaverunt episcopos et presbyteros, aliosque ordines dederunt, eadem potestate, eadem gratia et cuncti qui eorum successores fuerunt in episcopali dignitate, et in eadem fide existerunt, quam illi docuerant, et obedientes fuerunt apostolicæ sedis magistro, ipsi quoque ordinaverunt episcopos et presbyteros, aliosque Dei altaris ministros usque in hodiernum diem.

IX. De Moguntinensi provincia similia dico. Qua potestate ordinatus fuit in presbyterum et episcopum sanctus Bonifacius, qui cum esset Romane sedis Ecclesie cardinalis, missus est Zacharia summo pontifice Moguntiam, et primus in ea archiepiscopus factus est: qua, inquam, potestate ipse consecratus fuit, ea et ipse episcopos, et presbyteros aliosque ministros Dei ordinavit; eadem et successores ejus, eorumque suffraganei usque in præsens tempus singuli suis civitatibus ordinationes fecerunt ministrorum Dei. Ex his ergo quæ nunc dicta sunt, scitote quoniam in his tribus archiepiscopatibus, qui principales sunt apud Teutoniam gentem, et episcopatibus, qui eis subditi sunt, officium sacerdotale, radicem et firmamentum habet a capite sanctæ Catholice Ecclesie, id est a sede Beati Petri apostoli, quæ in Romana urbe est. Sed et cunctæ metropolitana civitates Romani imperii in eo, quod pallia pontificalia a Romanis Patribus requirunt, eisque obediunt, et decreta Romanorum pontificum recipiunt et observant, et secundum instituta illorum divinum servitium agunt, plane demonstrant, officium episcopale ac

sacerdotale, cæterosque ordines divini ministerii a Romana Ecclesia se habere.

X. Idem et de civitatibus cæterorum occidentalium regnorum dicere possumus. Regno Francorum beatus Dionysius Areopagita a sancto Clemente successore Petri apostoli in episcopum ordinatus, sacerdotale officium intulit, qui primus gentem Gallorum in Parisiensi urbe, et in finibus ejus prædicatione verbi Dei ad fidem convertit, ecclesias construxit, et consecravit presbyteros, atque alios altaris Dei ministros ex probatis personis, sicut legitur, ordinavit. Atque ad eadem faciendam tres illustres viros a se ad Hispaniam, ad Aquitaniam, et ad Belvacensem regionem transmisit, videlicet sanctum Marcellum, Saturninum et Lucianum, quos ei sanctus Clemens papa socios itineris dederat. Sic et in regno Anglorum beatus Augustinus episcopus a venerabili papa sancto Gregorio missus, sicut Christianæ religionis cultum, ita et sacerdotale officium dilatavit. Sicut ergo eadem fides quæ a Romana sede per sanctos viros, qui inde missi sunt, disseminata est, adhuc hodie permanet in cunctis civitatibus occidentalium regnorum, quæ prædicta sunt: ita et officium sacerdotale, quod per illos plantatum est, ibidem permanet usque in diem hanc.

XI. Forte ad hæc respondetis: Fatemur quidem quod illi primi prædicatores fidei Christianæ, de quibus dictum est, vere sacerdotes Dei fuerunt, et alios ad sacerdotium ordinare potuerunt. Sed multos successores in episcopalibus cathedris habuerunt, quorum vita tam prava et tam abominabilis exstitit, ut nec ipsi possent sacerdotale officium habere, nec alios ad hoc possent ordinare, ac per eos sacerdotium omnino interiit. Pro quibus respondeo id ipsum, quod supra de Romanis pontificibus dictum est; non esse hoc impossibile, ut magistratus ecclesiarum habeant aliqua dona spiritualia pertinentia ad utilitatem eorum, quos regere habent, qui tamen ipsi eisdem donis coram Deo indigni sint, et non ipsimet proficiant ad salutem. Sic et propheticus spiritus Balaam et Caiphæ, de quo et supra locuti sumus, et apostolica potestas Judæ non ipsis provenit ad utilitatem, sed aliis. Quapropter ex hoc quod dicitis pontifices successores sanctorum virorum, de quibus supra dictum est, male et irrationabiliter vixisse; non, inquam, ex hoc necessario probare potestis, quod ipsi habere non potuerunt potestatem exsequendi officium sacerdotum, et ordinandi sacerdotes; quæ potestas sine dubio sancta est, et spirituale donum Dei est. Multi in primitiva Ecclesia hoc donum Spiritus sancti habebant, ut loquerentur variis linguis, quas nunquam ab aliquo didicerant, et tamen charitatem Dei non habebant, quia non ad meritum, sed ad honorem Dei dabatur hoc donum. Multi hoc donum Spiritus sancti habebant ut in nomine Christi prophetarent, et dæmonia ab obsessis corporibus eicerent, et signa alia facerent, et tamen non vere Christum sequerentur, sicut penditur ex verbis

Ipsius Salvatoris qui dicebat: *Amen dico vobis, multi venient in die illo dicentes: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et dæmonia ejecimus, et virtutes multas fecimus? Et tunc constebor illis, quia nunquam novi vos: Disceditis a me, operarii iniquitatis* (Luc. XIII). Si talia dicere animadvertere sciretis, profecto non tam temere judicaretis quod officium sacerdotis aut episcopi non posset apud illos esse, quorum vita coram laudabilis non est.

XII. Iterum forte ad talem objectionem confutietis ut dicatis: Si non per malam conversationem episcoporum, tamen per infidelitatem ipsorum accidere potuit, ut sacerdotalis dignitas evacuaretur. Fuerunt enim quædam tempora, in quibus hæreses ita in Ecclesia multiplicatæ sunt et excreverunt, ut etiam episcopi multarum civitatum in errorem ducerentur, maxime in diebus Arianæ perfidix, cui multi episcoporum consensisse leguntur. In illis ergo temporibus per hæreticos episcopos multi ad ordinem sacerdotii, multi etiam ad episcopalem dignitatem ordinati sunt. Hæreticorum autem ordinationes nullam vim habere potuerunt, ita ut aliquis ab eis ordinatus, vere officium episcopi aut presbyteri exsequi posset, aut ad hoc alium promovere. Hi autem qui ab hæreticis ordinati sunt, putantes se esse episcopos, cum non essent, alios ordinarunt episcopos et presbyteros, et nec illi ab eis ordinati, vere officium, quod se putabant suscepisse, habuerunt; et illi quoque alios ordinarunt, et ita usque ad hæc tempora devoluti sunt ordines ecclesiastici, qui ab illis hæreticis episcopis primum corrupti sunt, et ita annihilati sunt, ut ubi esse putantur, ibi vere non sint. Si talem objectionem concinnatis adversum nos, scitote quoniam absque responsione non sumus. Ita quidem sæpe accidisse legimus, ut etiam episcopi diversarum civitatum in errorem ducerentur et consentirent hæreticis, qui fidem Catholicam subvertere conati sunt. Et quidem si ita aliqui hæresibus consenserunt, ut tamen ipsi non manifesta contradictione Ecclesiam impugnarent, neque excommunicatione orthodoxorum Patrum ab Ecclesia præciderentur, et ita adhuc specie tenus intra Ecclesiam manserunt: de talibus non negamus, quin haberint vere sacros ordines, et si non ad suam utilitatem, et potuerint vere eos aliis dare, quia non impossibile est, ut Ecclesiæ sacramenta aliquando etiam per hæreticos dispensentur, sicut et testantur verba Augustini, qui ait: *Non ideo non sunt sacramenta Christi et Ecclesiæ, quia eis illicite utantur, non modo hæretici, sed et omnes impii: illi corrigendi sunt et puniendi: illa vero agnoscenda et veneranda.* At si qui ita hæresibus corrupti sunt, ut manifeste eas auderent defendere et impugnare Catholicam fidem, hos Romani magistratus et orthodoxi Patres, qui sub illis fidem Catholicam tuebantur, ab episcopalibus sedibus quantum fieri potuit, eicere, et ab Ecclesia Dei præcidere per excommunicationem studuerunt.

XIII. Si quos autem ordines facere præsumpse-

runt, interim dum ab Ecclesia Dei erant præcisi, illi ordines simul cum hæresibus sub excommunicatione fuerunt, ita ut nullam salutarem vim haberent, quando hæreses permanserunt in illis, qui ordinatioribus suis in hæresi consenserunt. Unde dicit Cyprianus martyr in epistola sua, quod omnia quæcunque faciunt hæretici, carnalia et inania et sacrilega sint, et eorum altaria falsa, et illicita sacerdotia, et sacrificia sacrilega, qui more simiarum, quæ, cum homines non sunt, formam imitantur humanam, vultum Ecclesiæ Catholicæ et auctoritatem sibi vindicant, cum ipsi Ecclesia non sint. Postquam vero cum Dei auxilio hæreses deficere cœperunt, ita ut hi, qui excommunicati fuerunt propter eas, vel morerentur, vel paulatim redirent ad Catholicam Ecclesiam, eique reconciliarentur. Tunc si qui ab hæreticis episcopis extra Ecclesiam ordinati fuerant, recipiebantur quidem in communionem Ecclesiæ, sed non omnes uno eodemque modo. Quidam enim sic recepti sunt, ut per manus impositionem tantum laicam haberent communionem, et omnino sine clericatus ordine in Ecclesia essent, sicut intelligimus ex verbis Innocentii papæ. Legitur enim quod dicit, Ariarum clericos non suscipiendos cum sacerdotii, vel alicujus ministerii dignitate, quibus solum baptisma ratum esse permittit, quod in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti percipitur. Tradit etiam, laicam tantum communionem talibus esse tribuendam per manus impositionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogandum. Et hoc quidem primum generaliter de hæreticis fuerat constitutum; sed postea variis occasionibus intervenientibus, temperatus est iste rigor consilio orthodoxorum Patrum, quibus decernentibus nonnulli ordinatorum ab hæreticis ita recepti sunt dispensationis causa, ut remanerent in ordinibus suis, quos ab hæreticis susceperant extra Ecclesiam. Hoc ex decreto Innocentii patet, in quo ista dicit: *Summa sacerdotum deliberatio hæc fuit, ut quos Bonosus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, et fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperentur. Sed necessitas, inquit, temporis id fieri magnopere postulabat.* Talibus ergo si quid gratiæ spiritualis deficit quod in sua ordinatione recipere debuerunt, hoc eis collatum esse constat. in eo quod a catholicis Patribus licentiam ministrandi in Ecclesia acceperunt. Item ordinatorum ab hæreticis quidam ita recepti sunt, ut accipientes manus impositionem ordinarentur, et sic remanerent in clero: forsitan quia non secundum formam Ecclesiæ fuerant ordinati, quod de Novatianis tantum statutum legitur in canonibus Nicæni concilii.

XIV. Quidam arbitrati sunt, omnes qui ab hæreticis extra Ecclesiam fuissent ordinati, secundo ordinandos esse, cum ad Catholicam Ecclesiam redissent. Sed hoc non esse faciendum, Gregorius papa demonstrat in epistola, in qua Joanni Ravennati episcopo ita scribit dicens: *Quod dicitis, ut qui ordinati sunt, iterum ordinentur, valde ridiculosum est.*

A *Ut enim baptizatus semel, iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel, in eodem ordine non valet iterum consecrari.* Item et quidam venientes ab hæreticis, ita recepti sunt, misto rigore quodam cum misericordia, ut quosque ordines tunc haberent, in illis ministrarent, et nunquam ad alios aliquos promoverentur. De qua re Urbanus papa legitur mandasse Geberhardo Constantiensi episcopo sic: *Ut ab excommunicatis quondam, tamen catholicis episcopis ordinatos, si eorum religiosior vita et doctrine prærogativa visa fuerit promoveri, penitentia indicta, quam congruam duxeris, in ipsis quos acceperunt ordinibus permanere permittas. Ad superiores vero ascendere non concedimus, nisi necessitas et utilitas maxima flagitaverit, et ipsorum conversatio sancta promeruerit. Hoc tamen ipsum rarius, et cum cautela præcipua est concedendum.* Idem et alii quidam mandasse leguntur absque omni exceptione.

XV. Hæc me ita commemorasse sciatis, quatenus ex his perpendatis quali diligentia Patrum, qui Ecclesiæ Dei gubernaculum possederunt, provisum et cautum est, ne hoc quod dicitis, eveniret; videlicet ut per hæreticos ecclesiasticos ordines evacuarentur. Nam per eos, qui ad communionem Ecclesiæ recepti sunt, non perierunt, sed nec per eos, qui extra communionem permanserunt evacuati sunt. Quia ex quo eis Catholica Ecclesia prævaluit non manifeste in Ecclesia ministraverunt, neque ordines palam fecerunt: et si in occulto eos fecerunt, et aliquis Catholicorum sciens eos hæreticos esse, ordinationem ab eis accepit, non est receptus in Ecclesia. Sic namque legitur in actione septimæ synodi, quam apud Nicæam celebrata est: *Si quis sponte ad hæreticum vadit, et accipit ordinationem, non recipiatur.* Et de hæreticis quid amplius dicam? Scimus certe quoniam Dominus Salvator cum de edificatione Ecclesiæ sanctæ ad principem apostolorum loqueretur, ita inter cætera aiebat: *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam (Matth. xvi).* Portas autem inferi dicebat hæreticos, qui ingressum inferi patefaciunt his qui sequuntur eos. Hi autem secundum promissionem Domini nondum prævaluerunt Ecclesiæ, quoniam Principi apostolorum commisit, ut fidem Catholicam nunquam in ea destrucere possent. Quod si ita prævaluissent adversus eam, ut omnes ordines ecclesiastici in ea per ipsos exinaniti jam essent, atque ita infirmata jam essent cuncta sacramenta Ecclesiæ: nimis certe prævaluissent adversus eam, et non bene impleta esset promissio Salvatoris, quæ evacuari non potest.

XVI. De Simoniacis episcopis forsitan eandem objectionem nobis facitis, quæ supra de hæreticis inducta est. Nos vero de eis ita respondemus: *Quandiu ita non manifesta est Simonia alicujus episcopi, ut pro ea coram magistratibus suis accusetur, convincatur, et canonica sententia feriat; tandiu officium ejus vim suam credimus habere in ecclesiasticis sacramentis, quæ ab ipso administrantur, sicut ex verbis beati Gregorii colligimus, qui*

de sacramento Dominici corporis loquens ait : *Et A* quid melius corpore et sanguine Christi? Sive ergo per bonos, sive per malos ministros intra Ecclesiam dispensetur, sacrum tamen est, et Spiritus sanctus vivificat : nec bonorum dispensatorum meritis ampliatur, nec malorum attenuatur. Sunt autem ad intra Ecclesiam Simoniaci, qui nondum sunt ab ea damnati. Cum ergo utrumque ad officium eorum pertinet, et corpus Domini consecrare, et ministros Dei ordinare; si in majori sacramento irritum non est officium eorum, propter peccata eorum, probabile est, quod etiam in minori irritum non sit. Nam, licet reprobata sit vita eorum, et orationes eorum Deo sint ingratae, credimus tamen, quod per merita et orationes Ecclesiae, cui adhuc utcumque adherent, B adjuvantur, ut rata sint officia eorum in sacramentis, quae ad usum Ecclesiae pertinent. Nemo enim in consecratione Eucharistiae dicit, offero, sed offerimus : quod quidem pro tota Ecclesia dicitur. Nemo etiam episcoporum in officio suo explendo dicit, oro ut hoc vel hoc fiat, sed oremus unusquisque dicit : in quo se totae Ecclesiae connumerat, cujus meritis et precibus adjuvatur ad impetrandum ea, de quibus postulat a Deo, quae forte per se indignus esset impetrare.

XVII. Fortasse iterum objicitis mihi dicentes : Et quid est, quod Dominus sacerdotibus sive episcopis sibi displicentibus comminatur dicens : *Maledicam benedictionibus restris? (Malac. II.)* Hoc ita intelligite, ac si diceret : Benedictiones vestras faciam C vobismetipsis provenire in maledictionem. Potest enim esse quod benedictio alicujus, ei qui benedicitur in bonum cedat; ipsi vero qui benedicit, eadem benedictio in malum proveniat, quemadmodum illis, qui cum non sequerentur Christum, in nomine tamen ipsius benedicebant obsessos a daemonibus : et illi quidem liberabantur, illi vero qui benedictionibus suis alios liberabant, et ex hoc gloriam et lucrum apud homines quaerebant, reprobatum sunt a Deo, sicut patet ex evangelicis verbis, quae superius inducta sunt. Ad hoc quod de Simoniacis ordinatoribus jam supra dixi, ut aestimo dicitis : Quomodo possunt dare Spiritum sanctum, qui non habent Spiritum sanctum? Videte quid dicatis, et quid interrogetis. Dico vobis quod praeter Christum, qui et verus homo est, et verus Deus, non potest ullus hominum dare Spiritum sanctum alii, sicut et testatur beatus Augustinus ita de Christo loquens : *Accepti Spiritum sanctum, ut homo, et effudit ut Deus. Nos autem accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro, effundere vero super alios non utique possumus; sed ut hoc fiat Deum super eos, a quo id efficitur, invocamus.* Item dicit : *Non aliquis discipulorum Christi dedit Spiritum sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant : quem morem in suis praepositis, etiam nunc servat Ecclesia. Denique et Simon Magus offerens apostolis pecuniam, non ait : Date et mihi hanc potestatem, ut dem Spiritum sanctum; sed,*

cuicumque, inquit, imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum (Act. VIII). Quia nec Scriptura superius dixerat : Videns autem Simon, quia apostoli darent Spiritum sanctum; sed dixerat : Videns autem Simon quia per impositionem manus apostolorum daretur Spiritus sanctus (ibid.).

Si quis vero catholicorum Patrum, hoc in sermone posuisse inveniatur, videlicet apostolos dedisse Spiritum sanctum, sive eos qui ordinant ministros Dei Spiritum sanctum dare; sciendum est, non alium eos sensum in tali dicto habuisse, quam qui in verbis Augustini, quae nunc inducta sunt, expressus est. Frustra ergo interrogatis quomodo possint dare Spiritum sanctum, qui eum non habent. Quod ergo eis possibile est faciunt tam mali, quam boni episcopi : orant videlicet, et secundum officium suum benedictiones statutas dicunt super eos quos ordinant, et Deus non pro ipsorum meritis, sed pro dilectione Ecclesiae suae, cujus adhuc qualiacumque membra sunt, praestat hoc donum Spiritus sancti unicuique eorum qui ordinantur, ut habeat eam gratiam, quae pertinet ad ordinem suum, qua tamen gratia potest unusquisque uti sive in bonum, sive in malum. Et non mirum si ad invocationem Dei, quam facit malus, aliquam Spiritus sancti gratiam praestat ei qui ordinatur, cum ad invocationem sanctae Trinitatis, quam interdum facit quilibet flagitiosus Christianus, sive etiam infidelis, super eum qui baptizatur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, detur baptizato ea gratia Spiritus sancti, per quem omnia peccata remittuntur, et per quam Christi membrum efficitur.

XVIII. Illud quoque nunc mihi objicite, quod Petrus apostolus ad Simonem Magum, cum offerret ei pecuniam pro ea potestate, ut cuicumque imponeret manus, acciperet Spiritum sanctum, dicebat : *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia possideri (ibid.).* Ex hoc ergo inducite adversum me hunc sermonem, et dicite, quia existimavit obtinere donum Dei per pecuniam, maledictus est, et repulsus ab eo, et non est illud consecutus. Ita ergo et imitatores Simoniaci, qui pro officio episcopali, quod est spirituale donum Dei, offerunt et dant pecuniam, maledicuntur a Deo, et non consequuntur quod quaerunt; et si non consequuntur, non vere episcopi sunt, et non possunt implere, quod ad officium episcopale pertinet. Estne talis objectio vestra? Non me adhuc sine responsione invenietis. Vere quod Simon repulsus est ab illo spirituali dono, pro quo male negotiatus est, nec consecutus est illud, et hoc erat iudicium irascentis Dei. Isti vero consequuntur donum spirituale, pro quo et ipsi male negotiantur, videlicet officium episcopale, et hoc est beneficium ex parte irascentis Dei, et ex parte miserentis Dei. Beneficium irascentis Dei est, quia hoc illis praestat ratus, ut tanto damnabiliores fiant, quia male pro eo negotiati sunt, ac si dicat verbis Saulis, qui cum daturus esset filiam suam David, cujus mortem disponebat, ait : *Dabo ei filiam meam uxorem, ut sit ei in scandalum*

(I Reg. xviii). Beneficium irascentis Dei susceperant illi de quibus Apostolus ait : *Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, sed evacuarunt* (Rom. 1), etc., et illi de quibus Psalmista ait : *Verumtamen propter dolos posuisti eis, dejecisti eos dum alleverentur* (Psal. lxxii). Ex parte, inquam, est beneficium miserentis Dei, quia ad usum Ecclesie suæ eis præstat eam spiritualem gratiam, qua utuntur in officiis suis, ne occasione illorum pereant sacramenta Ecclesie, quibus carere ipsa non potest.

XIX. Verumtamen inter peccatum istorum, et peccatum Simonis videtur differentia esse. Non ille videbat apostolos per illam potestatem, quam a Deo habent et quam ipse desiderabat habere, consecutos fuisse aliquas divitias, aut aliquod sæculare dominium, et ideo non eis obtulit pecuniam, quatenus ad talia consequenda cum adjuvarent; sed principaliter ad ipsum spirituale donum Dei, quod eos videbat habere, intendit venire, ut videlicet cuicumque imponeret manum, reciperet Spiritum sanctum cum aliquo visibili miraculo, ita quod loqueretur variis linguis, vel aliquid tale in eo contingeret, in quo manifeste notari posset Spiritus sanctus, et in eo affectabat similis fieri sanctis apostolis, quibus videbat, quod in tam excellenti dono ei præferrentur. Quæ invidentia ejus significata est, nimirum in eo verbo, quod dixit Petrus ad eum : *In felle amaritudinis video te esse* (Act. viii). Adipisci autem hoc volebat, non ut in bonum eo uteretur, sed in malum, videlicet ad gloriam sibi coram hominibus comparandam, sicut Judæi Christum emerunt, non ut eo fruerentur in bonum, sed ut suam pravam voluntatem in eo perficerent. Et cum non esset cor ejus rectum coram Deo, nihil de reconcilianda sibi gratia ejus tractabat, quatenus adipisci donum ejus posset; sed quasi eo invito hoc obtinere posset, irreverenter et manifeste sibi venditari postulabat impretiabilem gratiam ab hominibus, quam solus dare poterat Deus. Talis ergo erat temeritas ejus, quasi si servus alicujus potentis despectus, odibilis domino suo, et nullam habens curam adipiscendi gratiam ejus, manifeste offerat pecuniam consiliariis domini sui, quatenus faciant eum habere filiam ejus, ut fornicarie ea abutatur. Nunc vero si quis ita salutis suæ obli-viosus efficitur, ut non secundum Deum honorem cathedræ appetat : primum considerat divitias et honores, et hujusmodi temporalia commoda, quæ concupiscibilia sunt, adjuncta esse prælationi illi, et ea principaliter concupiscit, et secum de adipiscendis illis tractat. Juxta hæc autem considerat spiritualia, sine quibus illa possidere non potest, videlicet officium sacerdotale, quod exigit ut divinæ contemplationi insistat orando pro aliis, et meditando quæ Dei sunt, ut sit doctus, et alios doceat, ut sit castus, sobrius et modestus et gravis, in moribus omnino irreprehensibilis : et hæc cogitans pertimescit, et indignum se reputat dignitate ad quam aspirat. Positus itaque inter concupiscentiam et timorem, vincitur tum a concupiscentia : incipit nego-

liari precibus et muneribus, et promissis, tum per se, tum per amicos, modo occulte, modo manifeste negotium tractans, Et quidem omnia facit principaliter pro sæcularibus, quæ concupiscit; secundario autem pro spiritualibus, non quia amet ea, aut eis dignum se esse arbitretur; sed quia scit sine his sæcularia illa se non posse obtinere : perficit negotium, dat quod exigitur, suscipit sub manu ecclesiastici patris, a quo ordinatur, spiritualem potestatem pertinentem ad dignitatem, ad quam ordinatur. Hanc vero illi confert Deus, non quia amet eum, aut quia dignus sit ea, sed, ut supra dixi, ex parte, propter misericordiam suam, ut electis Dei, qui in populo pertinente ad regnum ejus, non desint propter peccatum illius sacramenta ecclesiastica pertinentia ad salutem animarum eorum. Ex parte etiam in ira sua hanc illi præstat, ut tanto majorem occasionem habeat damnandi eum in futuro, si non poeniteat, qui per pecuniam se ingressit ad fruendum secundum voluntatem eleemosynis fidelium, quæ illi ad honorem Christi, et ad usus pauperum ejus ecclesiis contulerunt. Ex parte etiam tales hoc modo sinit Deus habere ecclesiasticas dignitates, propter peccata quorundam qui sunt in populo, et non sunt digni habere honores prælatos, ut testatur Scriptura quæ dicit : *Propter peccata populi permittit Deus regnare hypocritam.*

XX. Saepe autem qui sic in Ecclesia negotiantur, quoniam in mente non habent principalem intentionem ad emenda spiritualia, sed ad temporalia, quæ magis amant, et de eis totus sermo est, apud vendentes et ementes, dicunt se non emere spiritualia, sed temporalia. Sed hoc dicendo semetipsos fallunt. Hoc eis quasi pro emptione reputatur, quod ad ea accedunt mediante pecunia, quam propter concupiscentiam temporalium dant pro eis quæ statuta sunt, ut simul cum illis spiritualibus possideantur. De hujusmodi negotiatoribus papa dicit hoc modo : *Si aliqui objecerint se non consecrationes emere, sed res ipsas quæ ex consecratione proveniunt, penitus desipere probantur. Nam quisquis horum alterum vendit, sine quo alterum non habetur, neutrum vendere omittit.* Similitudinem autem hujus negotii considero in eo quod dicam : Si tutor pupilli fraudulenter vendat molentem, quæ sit hæreditas illius, viro conscio fraudis suæ; iniquus est emptor, sicut et venditor. Et quamvis nullam in conventionem sua fecerit mentionem de aqua alvei pertinente ad molentem, eadem nihilominus emptione possideri illam dicitur : et tamen solus Deus, ut pote gubernator naturæ, hanc administrat molenti, tum ut satisfaciatur necessitati utentium ea, tum etiam ut iniquum possessorem ejus tanto amplius culpabilem habeat, quanto largius fruitur beneficiis ejus ad quæ accessit inique. Dicuntur autem hi, de quibus supra dictum est, Simoniaci, quia in eo quod per pecuniam negotiantur de prælationibus ecclesiasticis, quæ simul juncta habent spiritualia Dei dona cum temporalibus bonis, imitatores sunt Simonis,

qui existimabat donum Dei pecunia possideri, et ob hoc maledictionis ejus participes erunt, qua ille maledictus est a Petro, qui dicebat : *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia possideri* (Act. viii).

XXI. Sicut autem ex his, quæ dicta sunt animadverti potest, nequior et magis temeraria fuit negotiatio illius, quam istorum. Nequior, quia apostolis quibus parificari voluit, invidebat gratiam Dei, et in felle amaritudinis suæ (ibid.), sicut et postea factis demonstrabat; sed isti nullam hujusmodi paritatem cum sanctis habere affectant, neque invident sanctitati eorum, sed potius eos venerantur. Temeraria magis, quam impudenter et manifeste pro gratia Dei pecuniam obtulit, quasi esset res venalis ad forum. Isti vero non directe munus intendunt ad donum spirituale, sed ad commodum sæculare, quamvis tamen in hoc culpabiles sint, quod sciunt ad neutrum accedendum esse per pecuniam, ipsi vero ad utrumque accedunt per eam. Quod ergo Simon principaliter existimabat possidere, isti secundario existimant in sua negotiatione. Existimabat, inquam, id est in mente tractabat. Nam verbum existimationis non hoc loco pro incerta opinione accipiendum est, sicut nec in illo loco, ubi Apostolus dicit : *Existimo enim quod non sint condignæ passionæ hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* (Rom. viii). De Simoniacis non manifestis et non convictis hæc diximus, ad ostendendum quod ordines ecclesiasticos possint dare, et quod ratæ habentur ordinationes eorum : qui etsi convicti fuerint aliquando de Simonia, manent tamen in ordinibus suis hi qui ab eis fuerunt ordinati, antequam manifestum fieret eis illos Simoniacos esse : quod utique non permetteretur, si nullos ordines dare potuissent. Dicit enim de talibus papa Urbanus sic : *Qui ordinantur a Simoniacis, quos cum ordinantur nesciunt Simoniacos esse, qui et tunc pro Catholicis habentur, eorum ordinatio misericorditer sustinetur*. Misericorditer, inquit, quia secundum rigorem justitiæ deponi possent, non quia ordines non habeant, sed ad majorem confusionem eorum a quibus ordinati sunt, et ad terrorem aliorum, qui Simoniacæ negotiari non timent, quibus eadem misericordia annumeratur, et illi qui cum sciant ex aliquorum relatione ordinatorum suos Simoniacos esse, probare tamen hoc non possunt, nec debent, et ab ordinatione subtrahere se non audent.

XXII. At, si qui ordinati sunt a Simoniacis convicti et damnati, horum ordinationes cassatæ sunt a Patribus, et cessare jussi sunt a ministeriis suis. O Cathari, hoc vos scire volo, quod ea quæ varie dixi, de his quæ in Ecclesia gesta sunt, et quæ a Patribus statuta et dicta sunt in ea, non propter vos tantum dixi, sed magis propter nostros indoctos populos, qui pariter nostros et vestros aliquando percipiunt sermones, ut sciant rationabiles nobis sermones non deesse, sed reddendam rationem de his quæ credimus et agimus in Ecclesia Dei. De vo-

bis autem scio quod quidquid loquimur, quantumcumque sit rationabile, vos vestros garrietis errores, sicut vulgo dicitur : *Orem, ovem clamat lupus, quidquid dixeris ei*.

SERMO XI

Contra octavam hæresim de corpore et sanguine Domini.

I. Adhuc os meum patet ad vos, o Antichristi, et sermo mihi non parvus adversus incredulitatem vestram. Infamati estis et de hoc, quod de corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi non eam fidem habeatis, quam Ecclesia catholica constitetur. Ipsa autem hujusmodi est : Credit et constitetur populus Dei in cunctis partibus mundi, ad quas dilatata est religio Christiana, quod dum sacerdotes Ecclesiæ sive sint bonæ conversationis sive malæ, ad altare Dei divinum agunt officium, et super oblationem panis et vini sacra pronuntiant verba, quæ nobis summus sacerdos, id est Christus, et sancti Patres nostri illic dicenda reliquerunt, indubitanter ibi fiat mutatio talis, ut sit ibi sub specie panis et vini caro Christi, quæ inviolata fuit in cruce, et vivus sanguis qui fluxit de vulneribus ejus; et quod eandem carnem sumit ipse sacerdos, et omnes qui accedunt ad communicandum cum ipso. Nostra fides hæc est, et sicut aiunt, vos omnino renuitis credere, quod ab aliquo sacerdote sive bono sive malo possit ulla consecratione fieri corpus Domini; et quod ab aliquo homine sumi possit ad manducandum. Ego autem non diffido, et jam in hoc errore vos esse : quandoquidem cunctos sacerdotes Ecclesiæ, qui sacramenta Dominica tractant, in contemptu habetis, et nihil penditis omne officium eorum. Memini vidisse aliquando in præsentia Coloniensis archiepiscopi Arnoldi, quemdam non parvi nominis virum, qui de schola Catharorum reversus fuerat ad suos, a quo dum inquireremus diligenter, quæ essent hæreses illorum, ita respondit : Brevi sermone ea de quibus interrogatis, concludam : *Omnia quæ creditis, omnia quæ agitis in Ecclesia, illi falsa et inania judicant*. Hæc ergo cum dixisset, sufficit responsio archiepiscopo, et nil amplius ab eo requirendum esse judicavit. Hinc credibile est mihi et illam incredulitatem, de qua dixi, non deesse malitiæ vestræ. Sive autem quod credimus credatis, sive non, ut in hac quoque parte fidem nostram rationabile fundamentum habere cognoscatis, verba evangelicæ et apostolicæ Scripturæ, quæ manifestum testimonium ei perhibent, inducenda nobis sunt.

II. Sancti evangelistæ, ubi loquuntur de cœna Domini, quam habuit cum discipulis suis ante passionem suam, dicunt quod vespere facto, discumbat Dominus cum discipulis suis, et *manducantibus illis, accepit Jesus panem et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis et ait : Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur : Hoc facite in meam commemorationem. Et accipiens calicem gratias egit, et dedit illis dicens : Accipite et bibite ex hoc omnes ; hic est enim sanguis meus Novi*

Testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum (Matth. xxvi). Recte animadvertite omnia hæc verba. Benedixit panem et dedit eis, et dixit : *Hoc est corpus meum.* Et ut certius eis et nobis fieret, quod vel quale corpus illis verbis significaretur, determinavit, cum addidit dicens : *Quod pro vobis tradetur.* Similiter et de sanguine determinavit cum dixit : *Hic est sanguis meus qui pro vobis et multis effundetur.* Ex his ergo verbis credimus indubitanter, quod idem corpus, in quo tunc præsens coram illis apparuit, cum hic loquebatur, et quod postea in cruce pependit, et mortem ibi sustinuit, eis dedit comedendum : et eundem sanguinem, qui de vulneribus ejus profluxit dedit eis bibendum. Humano sensui impossibile quidem est, ut intelligat qualiter id fieri posset ; habet tamen rectam et firmam rationem, quare hoc indubitanter credere debeat. Quæ est illa ratio, qua credi debeat illud quod foris videbatur esse panis, fuisse ipsum corpus Domini ? quod Dominus Jesus Christus Filius Dei hoc dixit, qui mentiri non potuit. Vere mentiri non potuit, quia Deus fuit, quia veritas fuit, sicut ipse de se testatur dicens : *Ego sum via, veritas, et vita (Joan. xiv).*

III. Ego indubitanter credo, quod de corpore suo potuit facere quidquid voluit, quia de ipso scriptum est : *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo et in terra (Psal. cxxxiv).* Dominus totius naturæ fuit, et ideo credo quod hoc facere potuit sua cœlesti benedictione, ut panis ille quem benedixit transiret in substantiam corporis sui, et ut invisibili et inexcogitabili modo veniret in os Petri, et transiret in intima spiritus ejus, cæterorumque discipulorum, quibus illud porrexit, quia spiritualis cibus ille erat, proprie ad animam pertinebat. Credo quod potuit facere de corpore suo sicut et potuit alia multa facere de eo, quæ videntur impossibilia ei qui non credit, et qui non hoc considerat, quoniam Dominus erat qui in corpore illo habitabat. Sumpsit corpus illud de virginis utero, et produxit illud in mundum, elauso utero matris. Ipse corpus illud tulit super aquas maris, ita ut non mergeretur ubi mergebatur Petrus ; sed non submergebatur, quia ab ipso adjuvabatur. Ipse cœlestem claritatem ostendit in corpore suo, dum adhuc futurum ei erat ut pateretur et moreretur : tunc videlicet quando se coram discipulis suis transfiguravit in monte, et quando resplenduit facies ejus ut sol (*Matth. xvii*). Ipse corpus illud propria virtute suscitavit a morte, et clauso sepulcro eduxit illud foras, et ubi erant discipuli congregati in domo, clausis januis cum eodem corpore introivit, et stetit in medio eorum. Ipse quoque idem corpus de terra potenter sublevavit, et in summo cœli super omnes choros angelorum collocavit. Hæc omnia in evangelii scripta sunt, et credimus ea, quamvis incredibilia videantur secundum communem rerum naturam, et quamvis considerare et invenire nesciamus, quali modo hæc fieri potuissent. Credimus autem quod vere

potuit Dominus facere, et fecit omnia hæc, quia Deus erat, cui nihil impossibile est. Et eadem ratione credere hoc debemus, quod et illud potuit facere de corpore suo, quod supra diximus, videlicet quod dedit illud manducandum discipulis suis, quando dicebat : *Accipite et manducate ex hoc omnes, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

IV. Ubi dicit Evangelista, quod fregit Dominus panem, quem discipulis porrigebat : et quo dixit eis ut manducarent. In illa fractione et illa comestione non hoc intelligendum est quod intelligitur, cum dicitur de alio communi pane quod frangatur, et quod manducetur. Nam in ista fractione et comestione panis pars una omnino ab alia separatur ita, ut non maneat aliqua integritas in pane qui frangitur et manducatur. At postquam panem illum Dominus benedixit, non erat ibi vera substantia panis, sed species panis, et sub illa specie verum corpus Christi ; et non erat illa fractio in substantia corporis Domini, sed in illa visibili specie panis, quæ adhuc immutata permanebat, sicque manducabatur corpus Christi, ut tamen integrum permaneret et inconsumptum. Illa ergo manducatio qua corpus Christi manducabant, non erat similis comestioni qua alios communes cibos manducabant. Quod enim ore sumebant, fide et dilectione intus in anima manducabant, et ibi virtute illius panis sanctificati sunt. Similitudinem quamdam hujus rei attendite. Cum docet spiritualis magister in Ecclesia populum, unam dicit aliquando sententiam quam suscipit unusquisque corporali aure, et transit ad corda singulorum tota, et ita quodammodo dividitur inter eos, et tamen integra manet apud eum qui docet. Ita etiam discipuli Domini sanctum cibum corporali quidem ore suscipiebant, et ita transiit totus ad singulorum corda, et hoc modo dividebatur inter eos, ut tamen integer maneret, apud eum qui dabat.

V. Animadvertite nunc et illud, quod Dominus, cum dedisset discipulis suis corpus suum, ac dixisset : *Accipite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur,* subjunxit dicens : *Hoc facite in meam commemorationem.* Si estis eruditi de Scripturis sanctis, ut vobis videtur, et vos jactitare soletis, dicite quidnam verbis istis Dominus significare voluerit, et quid discipulos suos jusserit facere in suam memoriam dicendo : *Hoc facite in meam commemorationem.* Negare, ut puto, non potestis, quin illud quod ei manu porrigebat, et quod formam panis habebat, significaret dicendo : *Hoc facite.* Si autem illud nihil aliud erat nisi panis, nunquid dicitis quod eos jusserit facere panem in memoriam sui ? Sed hoc dicere stultum est. Erat autem aliud quam panis quod sub specie panis ibi erat, id est corpus ejus, sicut patet ex eo quod dicebat : *Hoc est corpus meum ;* et illud jussit eos facere in commemorationem passionis et mortis suæ. Itaque in eo quod dixit : *Hoc facite in meam commemorationem,* dedit tam eis quam omnibus ad quos perventurum erat sacerdotale officium ab ipsis, potestatem faciendi

rum oratione et benedictione corpus et sanguinem suum. Quod dicuntur sacerdotes corpus Domini facere sive conficere, quod idem sonat in laico sermone, non ita intelligimus, quod ipsi corpus Domini quasi de novo creent et ei essentiam dent; sed eorum facere nihil aliud ibi est, nisi quod super illud visibile sacrificium quod in altari est, faciunt officium suum, et dicunt orationes et benedictiones, et statuta signa faciant, et tunc virtute divina praestatur, ut sit ibi verum corpus Domini, et verum sanguis ejus, ubi prius nihil aliud erat nisi panis et vinum.

VI. Illud ergo opus sacerdotum quod tunc agunt, tali modo loquendi designari solet, ut ipsi dicuntur facere corpus Domini. Et est fortasse sumptus hic modus loquendi ex eo quod Dominus tunc dicebat: *Hoc facite in meam commemorationem*. Aut si cui videretur id quod dictum est: *Hoc facite in meam commemorationem*, ita intelligendum, ac si diceretur: manducate corpus meum in meam commemorationem, ut per hoc secundo repetatur quod supra dixerat, *accipite et manducate*: non adversabor, licet non ita apte conveniat hic sensus litterae constanti, ut id quod supra dictum est. Nihilominus tamen in eo ipso quod eos jussit manducare corpus suum, et sanguinem bibere, et etiam post passionem suam in commemorationem mortis suae, potestatem eis dedit conficiendi corpus suum et sanguinem per benedictionem, quam ipse eos suo exemplo docuit, et qua ipsi postea usi sunt in consecratione Eucharistiae, et aliis eam reliquerunt, in quos sacerdotale officium ab ipsis pervenit. Nisi enim hanc potestatem eis dedisset, unde possent habere corpus Domini ad manducandum, et sanguinem ejus ad bibendum, etiam post resurrectionem ipsius?

VII. Dicetis forte insaniam hanc: potuit quidem aliquo modo fieri, ut Dominus ante passionem suam daret discipulis corpus suum ad manducandum, et sanguinem suum ad bibendum in sui commemorationem, id est ut postea sui memores essent; sed nullo modo fieri potuit post passionem et resurrectionem suam, ut per aliquam benedictionem habere possent corpus ejus ad manducandum, sive sanguinem ejus ad bibendum. Ad quod primum dico: quod si illam commemorationem ita exponitis, non recte intelligitis Scripturam. Quomodo enim intelligenda sit, ex verbis Apostoli patet, ubi illud verbum commemorationis Corinthiis exponens ait: *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat* (I Cor. xi). Ex quibus verbis intelligitur, quod manducatio illa corporis Domini, quae est sub specie panis, et bibitio calicis, id est sanguinis Domini, annuntiatio, id est testificatio mortis Domini est, quam in cruce sustinuit. In eo autem quod addidit: *donec veniat*, subintelligendum est: Dominus ad judicium: et in hoc significavit, quod haec annuntiatio mortis Christi per communicationem corporis et sanguinis ejus non decrit in Ecclesia usque in diem judicii. Patet itaque ex verbis apostoli, quod

etiam post passionem Dominicam fideles Christi manducare potuerunt corpus Domini, et sanguinem ejus bibere. Manifestum est etiam verbis Pauli, quod sancti apostoli, et eorum sequaces, benedictiones fecerunt super sacrificium Domini ad implendum sermonem Domini, quem eis mandaverat de corpore et sanguine suo conficiendo, sumendo in memoriam ejus. Dicit enim Epistola ad Corinthios sic: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est?* (I Cor. x.) Ille est, nonne corpus Christi est, quo participamus? In eo autem quod dixit *benedicimus*, non solum significavit, se et alios apostolos habere potestatem faciendi benedictiones super sacrificium altaris, sed et Corinthiorum presbyteros quibus scribebat, et quibus multa mandabat de sacramento corporis et sanguinis Domini, quomodo digne illud tractare deberent. Hoc vero superflue eis mandasset, si nullo modo fieri posset, ut manducaretur corpus Domini, aut biberetur sanguis ejus in Ecclesia.

VIII. Fuit mihi concertatio de his rebus quadam vice in domo mea Bunnæ, cum quodam viro qui suspectus erat nobis quod esset de secta Catharorum: et contigit ut incideremus ad loquendam de sacerdotibus malis, et dicebat ita de eis: Quomodo fieri potest, ut qui tam irrationabiliter vivunt, distribuunt in Ecclesia corpus Domini? Et dixi ei: Nonne legimus quod Pilatus qui Salvatorem crucifixit, et infidelis erat, in potestate habuit dare corpus ejus cui vellet, et dedit hoc Joseph viro justo? In eadem patientia Dominus est etiam nunc, et tolerat malos sacerdotes, et sinit eos potestatem habere in Ecclesia, et distribuere corpus et sanguinem suum tam bonis quam malis: et continuo ille subjecti dicens: Post illud tempus passionis suae, ipse non venit in manus eorum. Ex his verbis satis intellexi incredulitatem ejus, quam suspicatus fueram de eo, videlicet quod non credebatur ab aliquo homine posse tractari, aut sumi in Ecclesia corpus et sanguinem Domini. Dixique ei cum indignatione: O Cathare, nunc te manifeste conviccam: et revolve epistolas Pauli, quas praesentes habebam, et demonstravi ei locum illum ubi ad Corinthios scribens dicit: *Quicumque manducaverit panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Quicumque enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini* (I Cor. xi). Haec verba cum illi exposuissem, comprehendi eum sermone hoc: Si ita est, inquam, ut dicis, videlicet quod ex eo tempore quo Dominus transiit ex hoc mundo, non venit corpus ejus in manus cujusquam, consequens est, quod ex illo tempore neque digne neque indigne potuit aliquis manducare corpus ejus, aut sanguinem ejus potare: et si non potest ab aliquo sumi indigne, nemo potest in eo sumere sibi judicium. Frustra sermonem illum dixit Apostolus, quod qui

indigne sumit corpus et sanguinem Domini, iudicium sibi manducat et bibit. Ilæ cum dixissem, contulit, et neque incredulitatem, quam in eo redarguebam, negavit, neque veritati, qua convictus erat, consensit.

IX. Et nunc de eadem Scriptura alloquor et vos adversarios meos : Si non est ita ut credimus, quod sacerdotes Ecclesiæ consecrent corpus et sanguinem Domini, et si non potest fieri ut ab aliquo homine sumatur, nunquid potestis dicere nobis, quis sit ille panis aut calix Domini, in quo sibi iudicium manducat et bibit qui indigne illud manducat et bibit, et ex quo multos etiam contigit corporaliter infirmari, et mori dum indigne communicant? Quod est illud corpus Domini quod dijudicandum esse Apostolus demonstrat; et quid est dijudicare corpus Domini? Omnia certe hæc superflue et vane dicuntur, si ipsum verum corpus Christi communicabile hominibus non est. Ego vobis sensum Scripturæ, de qua nunc sermo est, explanabo, licet indignos vos esse cognoscam, sed hoc magis facio propter nostros simplices populos. Panem et calicem Domini appellat Apostolus corpus et sanguinem Domini, quia sub specie panis et vini ista sunt in altari; et quamvis ibi non sit vera substantia panis et vini, postquam consecratio facta est, tamen est ibi sapor, et color, et forma panis et vini. Et quidem si non esset in illo sacrificio alia substantia nisi ipse panis et vinum, non in illo cibo aliquis manducaret iudicium, id est damnationem suam, magis quam in aliquo alio cibo: neque propter illam manducationem contingeret aliquos infirmari aut mori, cum non sit periculosus cibus, simplex panis et vinum. Forsitan quia panis est benedictus, et vinum est benedictum; ideo qui indigne manducat panem illum, et vinum illud bibit, iudicium sibi manducat et bibit: et forte infirmatur aut moritur, quia benedictionem sanctam non bene honoravit. Si hoc dicitis, interrogo quare dixit: *Reus erit corporis et sanguinis Domini qui indigne manducat panem illum, et calicem bibit?* (I Cor. xi.) Si non est ibi nisi simplex panis benedictus, et simplex vinum benedictum, rectius dixisset, reus erit benedicti panis, et benedicti vini indigne accepti; sed dixit: *Reus erit corporis et sanguinis Domini*, subintelligimus, indigne accepti, et quodammodo perditionem, quantum in ipso est.

X. Animadvertite nunc et hoc, quod dicit eum non dijudicare corpus Domini, qui de pane illo Dominico indigne edit aut de calice bibit. Si quis prave et sordide vivit, et sine timore peccatorum suorum audacter accedit ad communicandum corpori et sanguini Domini, quasi sit alius cibus, hic indigne communicat, et hic non dijudicat, id est non discernit corpus Domini ab aliis cibis per timorem et reverentiam Dei. Item et si sit homo caste et sobrie vivens, et tamen non credat vere esse corpus Domini illud, quod a sacerdotibus Ecclesiæ in altari consecratur per orationem et bene-

dictionem; hic si propter aliquam simulationem accedit ad sanctam communionem, edit indigne corpus Domini, et non discernit illud ab aliis cibis per fidem Catholicam, et manducat ac bibit sibi iudicium, id est damnationem. Hoc tu, infelix Cathare, facis, qui in occulto negas verum corpus Christi esse in altari: et omnia quæ a sacerdotibus nostris in ecclesia aguntur, in textrina tua irrides, et nihilominus adveniente paschali die, cum populo ad ecclesiam properas, barbam reverenter complanas, et multo humilius cæteris genua tua ad altare incurvas, atque hiantius buccam aperis ad accipiendum sanctam communionem, videlicet tuam æternam damnationem, quatenus videaris hominibus bene Catholicus ac religiosus, et ut hi quos per pecuniam conducitis ad tuendum vos, dicere possint in defensione vestra: Quid requirimus ab hominibus istis? Boni et justi sunt; et omnia agunt quæ pertinent ad Christianos: utinam nos tales simus!

XI. Ab uno viro qui de angulis vestris exierat unam talem sapientiam vestram audivi: Corpus vestrum Domini est, et corpus Domini facitis quando panem vestrum benedicitis, atque ex eo corpus vestrum reficitis. Ilunc sermonem dolose significatis, quando inquiritur a vobis, utrum vere fidem habeatis de corpore Domini, et respondetis inquirentibus, bonam vos de corpore Domini fidem habere. Si ergo hæc ita se habent, et si hoc est verbum occultæ sapientiæ vestræ, scitote quia non est hæc sapientia a Domino Deo, sed adinvenit eam princeps vester diabolus, ut per talem sermonem daret infidelitati vestræ aliquem colorem, in quo similis esset fidei Catholicæ, quo minus abhorreret eam populus stultus, quem trahitis post vos. Nolite, misera gens, fallere vosmetipsos inanibus verbis! Verum quidem esse fatemur, quod omne corpus, omnis caro, Domini est; cujus est terra et plenitudo ejus, et iustorum hominum non solum animæ, sed et corpora membra Christi dicuntur, ut apud Paulum, qui dicit: *An nescitis quia corpora vestra membra Christi sunt?* (I Cor. vi.) Nusquam tamen hic modus loquendi in Scripturis invenitur, ut corpus alicujus hominis, quantumlibet sancti, vocetur corpus Domini, vel alicujus caro vocetur caro Christi, præter illud unicum corpus, quod unitum est divinitati in Domino Salvatore. Hoc singulariter vocatur corpus Domini, et caro Christi in Scripturis: et ubicunque loquitur Scriptura aliquid hujusmodi, quod corpus Domini manducandum sit a fidelibus, ita hoc dicit, ut non possit sermo ille intelligi de aliquo alio, nisi de illo singulari corpore personæ Christi. Videte quod Dominus in Evangelio sic ait: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (Joan. vi). Nunquid putatis quod hoc de aliquo hominis filio possit veraciter intelligi, præter illum unicum filium hominis, Christum virginis filium? Nunquid putatis quod manducandus sit aliquis homo,

et coquendus aut assandus, et sic manducandus, ut vita æterna habeatur? Non hoc certe præcepit Deus in lege sua, qui dixit: *Non occides* (Exod. xx). Etiamsi sine peccato occidi possit homo et manducari, non habet tamen tantam vim humana caro, ut suo gustu possit alicui præstare vitam æternam. Ex hoc ergo scitote, quod Dominus singulariter de suo corpore, quod divinitati erat unitum, loquebatur cum dicebat: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem*, etc. Filium hominis se solebat appellare Salvator, nec usquam in Evangelii hac appellatione signifiatus est alius aliquis, præter ipsum. Hinc scimus quoniam et hoc loco ubi dixit de carne Filii hominis, se singulariter significavit.

XII. Ut autem certius fieret, de quo filio hominis hic loqueretur, et qualem vitam promitteret his, qui manducarent carnem ipsius, et sanguinem biberent, postea et alio loco ait: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*. Vera quidem caro est caro Christi, sed in multis ab omni alia carne singularis est, et tali modo manducatur, quo nullus alius cibus manducatur, sicut et supra ostensum est. Unita est divinitati, et ea hanc habet virtutem, ut qui eam digne manducat, vitam æternam in ea manducet, quia sanctificatur per virtutem deifici Spiritus, qui carni adjunctus est. Qui vero indigne manducat; huic ipsa caro non prodest aliquid, sicut et ipse Dominus testatus est dicens: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam* (Joan. vi). Non solum autem non prodest caro illa indigne manducanti, sed et nocet, quia *judicium sibi manducat in ea*. Disperdit enim illum Deus inhabitans carnem sanctam, et ulciscitur injuriam habitaculi sui. Sicut autem singularis est illa caro ab omni alia carne, ita et de ea ordnavit Deus, ut singulariter manducetur, et aliter quam aliquis alius cibus. Nam sub specie panis in altari nobis virtute divina præsentatur, et videtur et tangitur: in sapore panis gustatur et manducatur, sicut et sanguis Dominicus in specie vini nobis præsentatur, et in sapore vini gustatur et hauritur. Fractio ibi videtur, sed ea in sacramento est tantum, id est forma visibilis panis. Communio partium in manducando sentitur, sed item in solo sacramento est: ipsa autem substantia Dominici corporis, quæ in sacramento latet, integra manet et incorrupta. Manducatur hic cibus, sed non consumitur ut alius cibus: ad animam transit, animam confortat et illuminat, eamque conducit ad vitam æternam. Singularitas ista in illa saucta carne est, quam de virginis utero Filius Dei assumpsit, sibi que eam segregavit ex omni carne quæ sub celo est, ut hæc mirabilia operetur in ipsa ad salutem electorum suorum. Propterea non vobis durum videatur credere specialiter de hac carne dictum esse illud, quod supra ex Evangelio inductum est: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et*

(5) *Hermelstein* e regione Confluentiæ.

biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; et illud: Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (ibid.); aliaque similia his.

XIII. Quidam discipulorum Christi qui talia ipsum dicentem audierant, murmurabant dicentes: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Et conversi retro discesserunt ab eo* (ibid.), et ultra non ambulaverunt cum ipso. Æstimabant enim quod diceret eis se manducandum ab eis in ea specie qua apparebat inter eos, ita ut per frustra concideretur, et dentibus eorum diffrangeretur: et ut sanguis ejus specie sanguinis hauriretur ab eis. Ipse vero non hunc modum manducandi eis significabat, sed illum manducationis modum, quo vere quidem caro Christi manducatur, ita tamen ut manducanti videatur non se manducare carnem, sed panem: et ut bibenti sanguinem ejus videatur non se sanguinem potare, sed vinum. Hoc vere idcirco ita fieri ordinavit Deus, ut tanto majus sit meritum ejus, qui cum tali fide utrumque sumit, ut credat potentiam Dei tantam esse ut hoc facere possit: et bonitatem ejus tantam esse, ut hoc dignetur facere pro hominis dilectione. Item et propter hoc voluit Dominus carnem suam manducari, et sanguinem suum potari in alia specie quam est, ne nimium expavesceret quisquam manducare carnem illam et sanguinem illum potare, si videret utrumque in propria specie; et ut tanto minorem occasionem haberent Judei sive pagani irridendi Christianos, ac dicendi quod manducarent Dominum suum, et biberent sanguinem hominis occisi.

XIV. Vir quidam nostri temporis qui infamatus erat, quod de Cathara vestra gustasset, cum interrogaretur in extremis suis, an vellet dari sibi corpus Domini, dixisse memoratur: Si esset illud corpus Domini tantæ quantitatis, ut est *petra Eremberti* (5), jamdudum esset consumptum, ex quo primum cœpit manducari. Verbum irrisionis erat hoc, et ex infidelitate processit, in qua, ut dicunt, et vos estis absorpti: unde et vos eodem verbo convenio. Nunquid creditis verum esse quod Dominus Jesus Christus de quinque panibus quinque millia hominum satiavit, et quod saturatis superfuertint duodecim cophini fragmentorum? Negare hoc non potestis, nisi evangelii contradicere velitis, in quibus manifeste hoc legitur. Et nunquid non creditis, quin et per eandem virtutem qua hoc miraculum fecit, potuisset et alios plures illis quinque millibus satiari ex eisdem panibus? Dubium non est quin potuisset. Plus enim panis erat in duodecim cophinis fragmentorum, quæ superaverant manducantibus, quam fuisset primo in illis quinque panibus antequam eos distribuere cœpisset in turbas. Nam forte in uno duodecim cophinorum aut duobus potuissent fuisse contenti panes illi, qui ab uno puero illic bajulabantur. Idcirco autem plus superesse voluit Dominus, quam distributum fuisset, ut

intelligeretur nondum ita coarctatam fuisse potentiam ejus, quin adhuc ex eisdem panibus multa millia satiari potuisset. Id ipsum autem miraculum quod fecit de quinque panibus, poterat sine dubio fecisse de uno, et non solum de uno integro pane, sed et de buccella panis hoc facere potuit. Omni dubitatione remota credere possumus, quod eadem virtute qua potuit de nihilo facere omnia, posset et micam panis ita multiplicare, ut inde satiaret infinita millia hominum. Qua ergo ratione diffidere possumus, quod eadem virtute possit hoc miraculum facere de corpore suo, ut quotidie in sacramento manducetur a multis in Ecclesia sua, et tamen nunquam manducando consumatur? Certe sicut olim Christus in cœna sua inconsumpto et integro corpore coram discipulis sedebat ea hora, qua manducabant corpus ejus, ipso dicente: *Accipite et manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur (I Cor. xi.)*; sic et nunc eisdem horis eisdemque momentis, quibus per diversos fines mundi in ecclesiis manducatur corpus ejus, sedet inconsumpto corpore ad dexteram Patris in cœlo. Non ex hoc nostro humano sensu hanc fidem habemus, sed ex Scripturis veritatis, quæ sunt a Spiritu sancto, et in quibus totius Catholicæ fidei fundamentum universa Christi Ecclesia habet.

XV. Tu vero, o Cathare, hanc fidem in absconditis tuis irrides quasi stultitiam magnam. Infelix! quomodo audes stultitiæ deputare hoc, quod facit sapientia Dei? An impossibile est, annon licet Christo, qui est Dei virtus et Dei sapientia, de corpore suo facere quod vult? An oculus tuus nequam est, quia ipse bonus est? Vere bonus est, quia electorum suorum causa multa fecit, et adhuc facit, quæ ei ab inimicis suis, videlicet Judæis et paganis, et similibus tui, reputantur ad stultitiam et ad infirmitatem. Sed sicut dicit Apostolus: *Quod stultum est Dei, sapiens est hominibus; et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus (I Cor. i.)*. Non possum, inquis, credere hoc, quod dicitur de corpore Christi, quia nullatenus intelligo qualiter esse possit. Inspiciens homo! nunquid putas Deum nihil posse facere, quod tu non possis intelligere? Et quid est in omnibus quæ credere nos oportet, quod homo super terram vivens suo sensu valeat omnino penetrare aut intelligere quomodo sit, aut quomodo fuerit? Jam tandem pone pertinaciam, inimice veritatis; et crede securus ea, quæ dixi, quia nihil periculi ex hac fide patieris, imo et multum fructum ex ea invenies. Si vero non credideris, in infidelitate tua æternaliter peribis. Secure dico, quia quod nihil ex ea fide quam prædico, periculi patieris, quia sancti viri, qui fuerunt ante nos, quorum sanctitas prædicatur, et glorificatur in universo mundo, in hac fide salvati sunt. Sancti apostoli et apostolici Patres celebrasse leguntur, in ea fide qua crediderunt, se corpus et sanguinem Domini conficere et accipere, et aliis dare.

XVI. Legitur quod accidit aliquando, ut hæc infidelitas de corpore Christi qua vos irrecitati estis,

etiam in populo Romano increvisset, et magnam partem civitatis occupasset tempore Gregorii papæ, qui cum oraret pro infidelitate populi et inter missarum solemnias secundum consuetudinem obtulisset super altare Dei panem et vinum, et solitas benedictiones fecisset, hoc precibus a Deo obtinuit, ut appareret ibi caro Dominica sicuti erat, et ostenderetur his qui aderant in specie carnis, quæ prius illic fuerat in specie panis, sicque liberatus est populus ab infidelitate hac. Legimus de sancto Martino Turonensi episcopo, qui non minor sanctis apostolis habebatur, quod dum sacramenta corporis et sanguinis Domini in ecclesia offerret, globus igneus apparuit super caput ejus. Signum hoc indubitanter a Deo erat, et demonstravit Deus in hoc meritum sancti viri, et officii ejus sanctitatem honoravit. Quod nequaquam fecisset, si falsa et inanis esset fides ejus, cum qua astabat altari divino, et qua credebatur adesse in manibus suis corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi. Tales itaque viros confidenter sequi potes in ea fide, qua ipsi nos præcesserunt, et quam a talibus scriptam habemus in libris quos reliquerunt post se. Manes tuus manet in inferno, isti vero manent in cœlo. Tu fuge Manem et infernum: hos nobiscum sequere, ut cum eis pariter maneamus in æternum. Quod præstare dignetur Jesus Christus, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum.

SERMO XII.

Contra nonam hæresim de humanitate Salvatoris.

I. Ædificium sine fundamento, ut opinor, construxi. Nam qui bene vos noscunt, Salvatoris humanitatem negare vos dicunt. Quod si ita est, vane operam consumpsi disputans vobiscum de corpore et sanguine Domini. Non est autem incredibile mihi, insani magistri insanos esse discipulos. Nam princeps erroris vestri Manes, Salvatorem nostrum ita in humanitate apparuisse docebat, ut videretur quidem homo esse, et non esse vere homo: et quod nec vere natus fuisset de virgine, neque vere passus, neque vere mortuus, nec vere a morte suscitatus, sicut et duo magi Zoroe et Arphaxat ante ipsum a Persia docuisse leguntur. Quod si in hoc errore illum sequimini magis quam sancta Evangelia, de quibus vos jactatis, quod vos soli ea sciatis et observetis, procul dubio aut cæci estis, aut insani. Cæci estis, si in eis humanitatem Christi non intelligitis, quæ ibi manifeste prædicatur; insani autem, si vere intelligitis, et tamen obstinata mente evangelistis contradicere audetis. Si essetis Judæi, forsitan longam disputationem ex lege et prophetiis de hac re vobiscum aggrededer. Nunc autem cum vos profiteamini esse Christianos, et Evangelia legatis et sciatis, sicut dicitis, non me sinit indignatio de hoc adversum vos longo sermone laborare. Legitis enim ibi manifeste, quod eadem humanæ naturæ infirmitates in carne sua sustinuit, quas naturaliter pati et alii homines solent. Esurivit et sitiivit, lassatus

est ex itinere, dormivit, flevit, tristatus est, sicut A evangelistæ testantur, quos, ut puto, non audetis dicere fuisse mentitos. Quod si vere non fuit in eo substantia carnis, sed umbratillis quædam similitudo corporis humani, nullo modo ista vera potuerunt esse de eo.

II. Dicitis forte, quod quia assimilavit se esurire, sitire, et cætera omnia quæ diximus, ideo evangelistæ ita de eo locuti sunt, ut illos gestus simulationis ejus talibus exprimerent verbis. Filii Belial! qua vos audacia imponitis simplici agno simulationis duplicitatem, veritati, quæ Deus est, falsitatem? Ipse verum corpus et animam se habuisse testatus est: et qua temeritate vos dicitis neutrum in ipso fuisse, et magis credendum in hoc arbitramini fallaci Manichæo, quam veraci Deo? Verum corpus habere se testabatur, quando ad discipulos suos dicebat: *Videte manus meas, et pedes meos, quia ego sum; palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes (Luc. xxiv)*. Et post hæc cum obtulissent ei ad manducandum partem piscis assi et favum mellis, manducavit coram illis. Animam quoque se habere ostendit in eo, quod imminente sibi passione sua dicebat: *Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi)*. Similiter et in eo quod dicebat: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Joan. x)*. Quid ergo dubitas, infelix Cathare, veram humanitatem cum habuisse, quem ex verbis ipsius intelligere potes verum corpus C hunc anum et animam habuisse? Si dubitas eum de virginis utero corpus assumpsisse, curte, miser, ad Evangelium Lucæ, in quo leguntur verba angeli ad Mariam loquentis hoc modo: *Ecce concipies in utero, et paries filium (Luc. i)*. In utero, inquit, concipies, ut intelligas de ipsa carne virginis uteri, et non aliunde eum carnem assumpsisse. Item id ipsum intelligere potes ex verbis angeli, quæ ut Matthæus scribit, ad Joseph locutus est hoc modo: *Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est (Matth. i)*. In ea, inquit, natum est, ne putares umbratile aliquid, et non veram carnem eum eduxisse de utero matris, vel aliunde quam ab ipsa, corpus eum assumpsisse, ut infelix Valentinianus dicebat, Christum de cælo corpus attulisse in uterum matris, ac per eam quasi per fistulam cum transisse in hunc mundum, vel sicut Apelles hæreticus dicebat, non de cælo, sed ex aere eum corpus assumpsisse, quod produxit de virgine. Item ad hoc ipsum pertinet quod Apostolus dicit: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege (Gal. iv)*. Factum, inquit, ex muliere, ut intelligas substantiam corporis ejus de substantia virgineæ carnis fabricatam fuisse.

III. Cum vera carne natum fuisse Christum, ex prædictis testimoniis, si quid sanæ mentis habes, intelligere potes: et in vera carne eum fuisse passum et mortuum, ex multis Scripturæ testimoniis

evidentissimum est, et nunc unum pro multis inductum sufficit ex Joannis Evangelio, qui in fine passionis Dominicæ ita ait: *Unus militum lancea latus ejus perforavit, et continuo exivit sanguis et aqua: et qui vidit, testimonium perhibuit, et verum est testimonium ejus, et scit ille quia dicit vera, ut et vos credatis. Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt (Joan. xix)*. Attende quid ait, quia exivit sanguis et aqua: et quod hoc se vidisse testatur, et scire se rei veritatem dicere, diligenter affirmat, ut nullo modo dubitetur, veritatem carnæ substantiæ in Christo fuisse. Nam si phantasticum corpus habuisset, ita ut non fuisset in eo vera caro, sed inanis et umbratilis quædam carnis similitudo, ut mentitus est vester Manichæus, non magis de corpore ejus lancea perforato, quam de vento percusso potuissent profluere sanguis et aqua: Quod vero in eadem carne, in qua natus est, et passus etiam resurrexit, ex verbis quæ supra induxi, patet, quæ post resurrectionem suam dixit, ostendens discipulis suis manus suas et pedes: et ex eis quæ dixit Thomæ dubitanti. Si sufficere possunt hæc quæ dixi ad comprobandum vobis veritatem humanæ naturæ, quæ in Christo Jesu, sufficient; sin autem, maneat infelix Catharus cum suo Mane in mendaciis suis: *Et qui in sordibus est, sordescat adhuc (Apoc. xxii)*, et pereffuat in perditionem loquentium mendacium.

SERMO XIII.

Contra hæresim decimam de humanis animabus.

I. De hæresi quam supra inter cæteras decimo loco ordinavi, nescio an sit generalis hominibus sectæ hujus, quia in plerisque eorum dissident a se ipsis, ita ut quod a quibusdam eorum assertitur, ab aliis negetur. De ea hæresi loquor, qua dicunt nihil aliud esse animas humanas, nisi illos apostatas spiritus, qui in principio mundi ceciderunt a regno Dei; et hos posse in corporibus humanis promereri salutem: non autem nisi inter eos qui sunt de secta eorum. Hoc autem non legitur inter errores Manichæi, sed alia non minor de animabus ibi invenitur, idcirco dubium mihi est, ut dixi, utrum hi homines hunc errorem generaliter teneant, annon. Quod sive ita sit, sive non, quamvis ad magnam clementiam pertineat hic sermo, et juste non ab aliis argumentis compesci deberet, nisi virga et baculo; rationabilia tamen responsa dare nos decet etiam insanis. Est autem hic error ita abominabilis, et humanæ rationi contrarius, ut non sit mihi grandis metus de simpliciore populo quod facile in eum posset induci: propterea non multum laboris in hac parte assumere propono, sed brevem contradictionem adversus insensatos adduco.

II. Ex antiquo hoc in communi fide est, et sacra cripta attestantur, quod ad hoc creavit Deus humanum genus, ut ex eo restauraret cælesti curiæ numerum angelorum, qui ex ea ceciderunt in exordio mundi. Postquam autem per invidiam diaboli etiam

humanum genus lapsum est in peccatum, et de paradiso expulsus est in primis parentibus; Filius Dei in his novissimis temporibus factus est homo, ut humanum genus a peccatis suis, et a potestate diaboli liberaret, quatenus adhuc in eo perficeret quod proposuerat, videlicet ut ex eo cœlestem curiam restauraret, et impleret numerum angelorum suorum, qui fuerat imminutus per ruinam illorum, qui projecti fuerant de cœlo propter superbiam suam. Creditis hoc vos qui ex paradiso estis? Si non creditis, ecce inducam vobis verba apostoli Pauli, ex quibus intelligere potestis ita esse ut dixi. Hic in epistola quam scripsit ad Ephesios de Deo Patre dicit quodam loco sic: *Gratificavit nos in dilecto Filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, et remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ suæ, quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia et prudentia, ut notum nobis faceret sacramentum voluntatis suæ secundum bonum placitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, et quæ in terris sunt in ipso (Ephes. 1).* Hoc ergo animadvertite in hoc sermone, quod dicit proposuisse Deum Patrem instaurare in Christo omnia quæ in cœlis et quæ in terris sunt. Omnia quæ in terris sunt in ipso, id est in prædestinatione et electione ipsius, id est omnes electos homines, proposuit Deus instaurare in Christo, id est per Christum. Item omnia quæ in cœlis sunt, id est totum numerum angelorum, qui fuerat imminutus per ruinam lapsorum spirituum, proposuit instaurare per Christum, ita ut redimeretur humanum genus per ipsum, et loco angelorum collocaretur electorum hominum numerus, atque cœlestis curia ita ad integritatem plenitudinis suæ rediret, in quo primo condita fuerat. Nam si ille numerus ministrorum Dei, quem in principio ad laudem nominis sui creavit, per Christum redintegratus non fuerit, non omnia in cœlis per Christum instaurantur; si vero per ipsum impletus fuerit ille numerus, ita ut tot homines salventur, quod angeli ceciderunt, aut plures, sicut asserunt quidam; et si nihil aliud

A sunt animæ, quam illi spiritus qui ceciderunt, necessario concedendum est, quod et omnes angeli qui ceciderunt, et omnes homines salvandi sint. Qui erunt ergo angeli quibus Dominus in novissimo dicturus est, et qui erunt homines quibus dicturus est: *Ite, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus? (Matth. xxv.)* Nunquid non cognoscitis hic quoque vos esse mendaces?

B III. Intelligite nunc insipientes insipientiam vestram, et stulti aliquando sapite (Psal. xcii), et agnoscite quod non descendit Filius Dei de cœlo, ut redimeret a morte æterna dæmones, sed homines qui non sunt dæmones, sed quibus est colluctatio contra spiritualia nequitiae in cœlestibus, id est adversus malignos spiritus, qui non regunt, ut dicitis corpora nostra, sed potius destruere nos et in corpore, et in anima incessabiliter student. Non venit salvare malignos spiritus, sed torquere eos, sicut ipsi confessi sunt quando ex obsessis hominum corporibus clamabant ad eum, dicentes: *Quid nobis et tibi, Fili Dei? venisti ante tempus torquere nos (Matth. viii).*

C IV. Hactenus me de his disputasse sufficiat: et si qui minus sufficienter dixi, addat ad hæc prudens defensor veritatis quæcunque ei competentia videntur, ad munimentum Catholicæ fidei, ut arceantur a vinea Domini vulpeculæ pessimæ, quæ demoluntur eam. Si quid etiam simpliciter et quodammodo grosse videbor dixisse, non ex hoc me despiciet lector, quia ea consideratione feci, ut ubique esset sermo interpretabilis simplici populo, cujus ædificationi præcipue intendi ista scribendo ad laudem et honorem Jesu Christi Dei et Domini nostri, cui est gloria et potestas in cœlo et in terra permanens in sæcula sæculorum. Amen.

Quicumque ad munimentum Catholicæ fidei hunc librum transcripserit, et scriptum diligenter correxerit, scribat nomen ejus Deus in libro vitæ. Rogo scriptorem ut hæc quoque verba ascribat textui suo, et excerptum quod sequitur, non negligat in fine libri sui apponere.

EXCERPTUM DE MANICHÆIS

EX S. AUGUSTINO.

I. Manes, qui et Manichæus a discipulis suis vocatus est, ut vitaretur nomen insanis, natione Persa, veniens in partes Græciæ, Spiritum Paracletum se esse affirmavit, quem Dominus Jesus apostolis se nissurum promiserat. Hic ex discipulis suis duodecim elegit, eosque apostolos nominavit, ad imitationem Domini Jesu. Quem numerum Manichæi adhuc hodie custodiunt. Nam ex electis suis habent duodecim, quos appellant magistros et

D tertium decimum principem ipsorum; episcopos autem septuaginta duos, qui ordinantur a magistris: et presbyteros qui ordinantur ab episcopis: habent diaconos suos, et hi omnes electi vocantur inter eos. Cæteri vero qui nondum ad hos gradus ascenderunt, auditores tantum. Mittuntur autem ex omnibus qui videntur idonei ad eorum errorem, vel ubi est, sustentandum et augendum, vel ubi non est, seminandum.